

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií

Diplomová práce

2012

Adam Ander

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií

Adam Ander

**Současná maďarská menšina na Slovensku a
slovenská v Maďarsku**

Diplomová práce

Praha 2012

Autor práce: **Adam Ander**

Vedoucí práce: **PhDr. Eva Irmanová, CSc.**

Rok obhajoby: **2012**

Bibliografický záznam

ANDER, Adam. *Současná maďarská menšina na Slovensku a slovenská v Maďarsku*. Praha, 2012. 79 s. Diplomová práce (Mgr.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut mezinárodních studií. Katedra ruských a východoevropských studií. Vedoucí diplomové práce PhDr. Eva Irmanová, CSc.

Abstrakt

Práce představuje teoretické přístupy k problematice národnostních menšin a usiluje o zařazení dvou konkrétních případů – Slovenska a Maďarska – do této teoretické škály. Současně jsou charakterizovány slovenské a maďarské menšiny. Teritoriální vymezení práce je zřejmé, časově je práce ostře vymezena rokem 2010 a neostře na spodní hranici, těžištěm je období prvního desetiletí nového tisíciletí. Teoretická část je rozčleněna na část týkající se národnostních menšin (pojednává o různém třídění, názvosloví a charakteristikách) a část o možných přístupech státu ke svým menšinám (nabídnuty jsou všechny myslitelné přístupy od nejméně příznivého po nejpřívětivější). Praktická část je také členěna na dvě hlavní kapitoly a sice podle zkoumaných států – Slovenska a Maďarska. Obě tyto kapitoly pojednávají o menšinách v dané zemi, jejich charakteristikách a dále se věnují rozboru právního zakotvení jejich postavení. Rozbor se věnuje mezinárodním smlouvám, ústavám a zákonům. Zatímco Slovensko poskytuje svým menšinám pouze individuální práva, Maďarsko přikročilo k zavedení neobvyklého systému personální kulturní a školské autonomie. Závěr se pokouší nalézt nejvhodnější teoretické a pravděpodobné řešení pro menšiny v daných zemích.

Abstract

The thesis presents theoretical approaches to the issue of national minorities and seeks to include two specific cases – Slovakia and Hungary – into this theoretical spectrum. Slovak and Hungarian minorities in Hungary and Slovakia respective are

characterized at the same time. Territorial delimitation is obvious, time delimitation is primarily based in the first decade of the new millennium, ending in 2010. Theoretical part of the thesis is divided into two parts – first dealing with national and ethnic minorities (various classifications, terminology and characteristics), second with possible approaches of states to their national minorities (discussed are all conceivable approaches from the least favorable to the friendliest one). The practical part is divided into two main chapters, namely by surveyed countries – Slovakia and Hungary. Both of these chapters deal with national minorities in a given country, with the characteristics of these minorities and their legal status. Analysis of legal statuses of these minorities is based on international treaties, constitutions and laws of both countries. While Slovakia provides its minorities only with individual rights, Hungary introduced quite unusual system of personal cultural and schooling autonomy. The conclusion attempts to find the most suitable theoretical and the most probable solutions for the minorities in given countries.

Klíčová slova

Slovensko, Maďarsko, menšina, model, autonomie, menšinová práva

Keywords

Slovakia, Hungary, minority, model, autonomy, minority rights

Rozsah práce: *126 500 znaku*

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval/a samostatně a použil/a jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 8.1.2012

Adam Ander

Poděkování

Děkuji nejen za pomoc při vzniku této práce, ale i za celé krásné studium.

Děkuji paní doktorce Evě Irmanové za všechny její přednášky o Slovensku a Maďarsku, za všechny její důležité připomínky a rady.

Děkuji Kristýně Jaškové za její dalekosáhlou podporu.

Děkuji és köszönöm rodičům za podporu při studiu.

Vizi Balázs professzor úrnak köszönöm a kedves segítségét a téma kereséssel.

H. Tóth István professzor úrnak köszönöm az alapos nyelvi előkészítést.

A Bátor tábor gyerekeknek köszönöm a fontos dolgok megmutatását.

Institut mezinárodních studií
Teze diplomové práce

Obsah

ÚVOD.....	3
1. DEFINICE MENŠINY?.....	5
1.1. TERMINOLOGIE.....	5
1.2. MEZINÁRODNĚ PRÁVNÍ DEFINICE NÁRODNOSTNÍ MENŠINY	7
1.3. MENŠINOVÉ CHARAKTERISTIKY	8
1.4. CHARAKTERISTIKY STÁTŮ.....	8
1.5. DÍLČÍ SHRNUÍ.....	9
2. PŘÍSTUP STÁTU K MENŠINÁM.....	10
2.1. HIERARCHIE MENŠINOVÝCH PRÁV	10
2.1.1. <i>Negativní přístup</i>	10
2.1.2. <i>Nediskriminace</i>	11
2.1.3. <i>Speciální menšinová práva</i>	11
2.1.4. <i>Autonomie</i>	12
2.1.4.1. Teritoriální autonomie.....	13
2.1.4.2. Personální autonomie.....	14
2.1.4.3. Volba mezi autonomními modely	15
2.1.5. <i>Regionální stát, federace</i>	16
2.1.6. <i>Konsociační stát</i>	16
2.2. MEZINÁRODNĚPRÁVNÍ ÚPRAVA MENŠINOVÝCH PRÁV	17
3. MENŠINOVÝ MODEL SLOVENSKÝ.....	18
3.1. NÁRODNOSTNÍ A ETNICKÉ MENŠINY NA SLOVENSKU	18
3.1.1. MAĎARSKÁ MENŠINA NA SLOVENSKU.....	20
3.2. ZÁKLADY MENŠINOVÉHO MODELU	23
3.3. VÝVOJ MENŠINOVÝCH PRÁV OD VZNIKU SLOVENSKÉ REPUBLIKY	24
3.4. ÚSTAVA SR	27
3.5. MEZINÁRODNÍ SMLOUVY.....	29
3.5.1. <i>Rámcová úmluva na ochranu národnostních menšin</i>	29
3.5.2. <i>Evropská charta regionálních nebo menšinových jazyků</i>	31
3.6. BILATERÁLNÍ SMLOUVY	33
3.6.1. <i>Smlouva o dobrém sousedství a přátelské spolupráci mezi Slovenskou republikou a Maďarskou republikou</i>	33
3.6.2. <i>Dohoda mezi vládou Slovenské republiky a vládou Maďarské republiky o vzájemné podpoře národnostních menšin v oblasti vzdělávání a kultury</i>	35
3.7. JAZYKOVÉ ZÁKONODÁRSTVÍ (Z. O STÁTNÍM JAZYKU, Z. O POUŽÍVÁNÍ JAZYKŮ NÁRODNOSTNÍCH MENŠIN)	36

3.8.	ÚZEMNÍ ČLENĚNÍ.....	39
3.9.	SHRNUTÍ DALŠÍCH PŘEDPISŮ.....	40
3.10.	DÍLČÍ SHRNUTÍ.....	40
4.	MENŠINOVÝ MODEL MAĎARSKÝ.....	42
4.1.	NÁRODNOSTNÍ A ETNICKÉ MENŠINY V MAĎARSKU.....	42
4.1.1.	SLOVENSKÁ MENŠINA V MAĎARSKU.....	44
4.2.	ZÁKLADY MENŠINOVÉHO MODELU.....	47
4.3.	ÚSTAVA.....	48
4.4.	MEZINÁRODNÍ SMLOUVY.....	49
4.4.1.	<i>Evropská charta regionálních nebo menšinových jazyků.....</i>	<i>49</i>
4.4.2.	<i>Rámcová úmluva na ochranu národnostních menšin.....</i>	<i>51</i>
4.4.3.	<i>Bilaterální smlouvy se Slovenskou republikou.....</i>	<i>51</i>
4.5.	ZÁKON O PRÁVECH NÁRODNOSTNÍCH A ETNICKÝCH MENŠIN.....	52
4.5.1.	<i>Definice menšiny.....</i>	<i>53</i>
4.5.2.	<i>Menšinová samospráva.....</i>	<i>54</i>
4.5.3.	<i>Volby do menšinových samospráv.....</i>	<i>55</i>
4.5.4.	<i>Menšinové školství.....</i>	<i>60</i>
4.5.5.	<i>Kultura.....</i>	<i>61</i>
4.5.6.	<i>Jazyková práva.....</i>	<i>61</i>
4.6.	DÍLČÍ SHRNUTÍ.....	62
	ZÁVĚR.....	65
	SUMMARY.....	68
	POUŽITÁ LITERATURA.....	69
	PRIMÁRNÍ.....	69
	<i>Dokumenty Organizace spojených národů.....</i>	<i>69</i>
	<i>Dokumenty Rady Evropy.....</i>	<i>69</i>
	<i>Dokumenty Slovenské republiky.....</i>	<i>70</i>
	<i>Dokumenty Maďarské republiky.....</i>	<i>73</i>
	<i>Statistika.....</i>	<i>73</i>
	SEKUNDÁRNÍ.....	73
	<i>Monografie.....</i>	<i>73</i>
	<i>Sborníky a sborníkové příspěvky.....</i>	<i>74</i>
	<i>Odborné články.....</i>	<i>77</i>
	<i>Další elektronické zdroje.....</i>	<i>77</i>

Úvod

Práce představuje teoretické přístupy k problematice národnostních menšin a usiluje o zařazení dvou konkrétních případů – Slovenska a Maďarska – do této teoretické škály. K získání celkového obrazu je samozřejmě nezbytné zhodnotit zdejší národnostní menšiny, co do jejich nejpodstatnějších charakteristik, opět za použití teoretických poznatků.

Práce tedy po uvedení do tématu národnostních menšin a možných řešení jejich postavení přináší vhled do praktické aplikace teoretických modelů na případu Slovenska a konkrétně jeho maďarské národnostní menšiny a Maďarska a jeho menšiny slovenské ve světle jejich legislativ. Zkoumány budou právní předpisy od mezinárodní úrovně přes ústavní až po běžné zákony. Vhodnost menšinových systémů zvolených ve zkoumaných zemích bude zhodnocena s ohledem na teoretické poznatky. Vzhledem k přítomnosti vzájemných menšin se nabízí možnost srovnání jejich právního statusu. Porovnávat je ovšem nutno jak již zmíněné postavení obou menšin, tak i je samotné, tedy jejich charakteristiky. Teritoriální vymezení je tedy zřejmé, jedná se o území Slovenska a Maďarska, časové vymezení pak bylo zvoleno s ostrou horní hranicí v roce 2010 před parlamentními volbami v Maďarsku i na Slovensku. Spodní hranice není vymezená zcela ostře, neboť současné menšinové modely v obou zemích mají své počátky v 90. letech 20. století a k zachycení některých jejich vlastností je žádoucí se vrátit až do této doby. Těžiště práce je ovšem časově soustředěno na první desetiletí nového tisíciletí, speciálně pak na období po vstupu obou zemí do Evropské unie v roce 2004. Téma národnostních menšin je v obou zemích neustále aktuální, byť ne v tom samém ohledu. Slovensko se primárně soustředí na menšiny na svém území, kdežto Maďarsko své domácí menšiny používá k ovlivnění situace maďarských menšin v sousedních státech. Téma práce je ovšem přísně vymezeno na domácí menšinové systémy a nezahrnuje tak snahy obou států o přímé ovlivnění osudu svých menšin v zahraničí prostřednictvím např. maďarského zákona o zahraničních Maďarech či aktivit slovenského Úřadu Slováků žijících v zahraničí. Nicméně tyto vnější zásahy mají přímý vliv na domácí menšinový systém. Otázka postavení národnostních menšin je podstatným faktorem slovensko-maďarských mezistátních vztahů a navzájem spolu přímo úměrně souvisí.

Pro teoretickou část práce byla nejužitečnější kniha Győri Szabó Róberta - Kisebbség, autonómia, regionalizmus (Menšina, autonomie, regionalizmus)

pojednávající o hierarchie menšinových práv a poskytující místy dosti maďarský pohled na věc. Teorií menšinové otázky se zabývají dva sborníky textů – *Minority Governance in Europe*, jehož editorkou byla Kinga Gaálová a *Szövegűjtemény a nemzetiségkérdésről* (Sborník textů o národnostních menšinách) editovaný Zoltánem Kántorem a Balázsem Majtényim. V obou těchto sbornících se objevují texty teoretiků Georga Brunnera a Herberta Küppera o hierarchii práv národnostních menšin a autonomních modelech. Z českých prací vyzdvihují dvě publikace: (1) *Menšiny a právo v České republice*, sborník sestavený René Petrášem, Helenou Petrův a především Haraldem Christianem Scheuem, jehož mezinárodně právní pohled na problematiku byl podstatným přínosem; (2) *Práva národnostních menšin* od Iva Pospíšila poskytujícím spíše filozofičtější pohled na menšinová práva a jejich povahu. Zásadní vliv na sestavení a pochopení úvodní části měly přednášky Balázse Viziho na Corvinus University of Budapest a jeho texty.

Nejpodstatnějším zdrojem informací pro praktickou část práce byly právní předpisy Slovenské a Maďarské republiky a jejich mezinárodněprávní závazky. Účelnou pomůckou se ukázaly být hodnotící zprávy orgánů Rady Evropy týkající se uplatňování jejich mezinárodních úmluv s výhradou ke klasickému byrokraticko-diplomatickému jazyku v nich používanému. Pro poznání situace maďarské menšiny na Slovensku jsou výborným zdrojem ročenky Slovensko: Súhrnná správa o stave spoločnosti Institutu pro veřejné otázky, v nichž je každoročně publikována kapitola dotýkající se menšinové problematiky. Publikace Fórum institutu pro výzkum menšin Národnostné menšiny na Slovensku se pak v některých kapitolách shoduje s výše zmíněnou ročenkou, avšak navíc poskytuje vhled do faktického stavu menšin. Slovenská menšina v Maďarsku se ukázala jako daleko méně prozkoumaná a práce o ní pojednávající pocházejí především z rukou maďarsky píšících autorů. Výzkumný ústav Slováků v Maďarsku se spíše zaměřuje na jazykovědné a etnografické zkoumání slovenské menšiny a jeho práce tudíž nebyla příliš použitelná.

1. Definice menšiny?

Pojem národnostní či etnické menšiny je jedním z mnoha, který je všeobecně používán, avšak nelze jej zcela přesně definovat. Zcela určitě nelze dosáhnout mezinárodní shody o obsahu tohoto pojmu. Shoda velké části autorů panuje v tom, že přesná definice neexistuje a navíc není v praxi vždy nutná (za jistých okolností). Győri Szabó například situaci glosuje takto: „Jestliže se někdo snaží vytvořit definici menšiny, tak podle všeho buďto píše svou disertaci, nebo se snaží zpomalit přijetí nějaké mezinárodní kodifikace menšinových práv.“¹ Teorie se potýká jednak s terminologickou mnohostí a pak s ní souvisejícím konkrétním naplněním zvoleného pojmu. Nejedná se ovšem pouze o teoretický či akademický problém, jelikož co nejpřesnější vymezení pojmu a jeho náplně je podstatné v právních rádech států obývaných výraznějším podílem menšin. Tyto totiž na základě úředního vymezení menšiny v objektivním právu poskytují v praxi subjektivní práva příslušníkům menšin či jejich komunitám.² Na mezinárodní úrovni je zakotvení menšinových práv nanejvýš žádoucí, ale zároveň s rostoucím teritoriálním záběrem mezinárodní úmluvy je více a více složité nalézt společnou definici adresátů listinou zaručených práv, vzhledem ke zcela rozdílnému pojmání menšinové problematiky už jen například v Evropě, neřkuli celosvětově.

1.1. Terminologie

K pojmu menšina je běžně připojována celá paleta přívlasků, které jsou některými autory používány jako synonyma, jinými naopak jako zcela odlišné pojmy. Takto lze hovořit o národnostních, etnických, jazykových, kulturních, rasových či náboženských menšinách – podle zvoleného výkladu pak lze přiřazovat různým skupinám různé pojmenování. Pojem „skupina“ je pak někdy používán jako synonymum pro menšinu, jindy nikoliv. Pro doplnění mnohosti lze uvést další termíny jako národnosti, etnikum, etnická skupina atd. Zcela zvláštní kapitolou by pak mohlo být pojednání o pojmové hranici mezi regionální identitou a národní identitou, která je aktuální v případě maďarských menšin na Slovensku či v Rumunsku – Csallóközi Magyarok (speciální maďarská identita na Žitném ostrově), Székelyek (Sikulové).

K nejasnosti terminologie přispívá různost pojmání v jednotlivých jazycích, která není vždy přesně přeložitelná (nebo překládaná) do jazyků ostatních. Například

---

¹ GYŐRI SZABÓ, Róbert. *Kisebbség, autonómia, regionalizmus (Menšina, autonomie, regionalizmus)*. Budapest: Osiris, 2006. ISBN 96-338-9880-3. s. 47.

národnostní skupina je do němčiny překládána jako *Volksgruppe*, čehož nepřesný, ale užívaný anglický překlad zní *ethnic group*. Do maďarštiny je *Volksgruppe* překládáno jako *népcsoport* zatímco *ethnic group* jako *etnikai csoport*. Nesrovnalost pak vzniká i mezi slovenským a maďarským překladem, kdy maďarština používá termín *nemzeti kisebbség*, čehož doslovný překlad do slovenštiny by byl *národná menšina*, svým významem a obsahem ale tento maďarský pojem odpovídá slovenskému *národnostná menšina*. Pokud bychom chtěli v maďarštině v tomto kontextu odlišit národní menšinu od národnostní, museli bychom použít buď výraz *nemzetisé*g nebo *nemzetiségi kisebbség*. První z nich by se do češtiny doslovně přeložil jako národnost, kterýžto termín byl ale českou právní terminologií opuštěn a nahrazen národnostní nebo etnickou menšinou.³ Druhý zase v maďarštině není používán, tak jako není v dnešní slovenštině ani češtině používán termín *národní menšina*. Mnozí autoři pokládají podobné rozlišování mezi národní a národnostní menšinou za zcela bezvýznamné,⁴ ve slovensko-maďarských vztazích ovšem zavedlo vznik dalšího konfliktu při uzavírání smlouvy o vzájemné spolupráci a dobrém sousedství mezi oběma republikami. Zajímavostí je, že v češtině (a pravděpodobně i ve slovenštině) se pojem národnostní menšina ustálil až v druhé polovině 20. století pod vlivem ruské terminologie. Před druhou světovou válkou byl používán pojem národní menšina. Rozlišování mezi národem a národností má/mělo dvojí rozměr: jednak jde o odlišení stupně vyspělosti skupiny, kdy první označuje moderní kapitalistický národ, druhé nevyspělý národ feudální, a pak jde o moment teritoriální, kdy příslušníci téže skupiny ve svém státě jsou označováni jako národ, zatímco v jiném státě jako národnost.⁵

Jako čistě teoretické lze označit rozlišování mezi národnostními a etnickými menšinami. Zatímco někteří autoři pojem *etnická menšina* vnímají šíře než pojem *národnostní menšina*, jiní jejich odlišnost vzhledem ke středoevropskému kontextu vysvětlují tak, zda daná skupina tvoří v jiném státě většinu či nikoliv.⁶ Za národnostní menšinu pak lze takto označit např. Slováky v Maďarsku i Maďary na Slovensku

² PETRÁŠ, René. Problémy právního postavení menšin. In: BARŠOVÁ, Andrea. *Aktuální problémy právního postavení menšin v České republice*. Praha: Úřad vlády České republiky, 2010. s. 13.

³ POSPÍŠIL, Ivo. *Práva národnostních menšin: mezi univerzalizmem lidských práv a partikularismem skupinových odlišností*. Praha: Eurolex Bohemia, 2006. ISBN 80-868-6197-X. s. 21.

⁴ PETRÁŠ, René. Problémy právního postavení menšin. In: BARŠOVÁ, Andrea. *Aktuální problémy právního postavení menšin v České republice*. Praha: Úřad vlády České republiky, 2010. s. 15.

⁵ POSPÍŠIL, Ivo. *Práva národnostních menšin: mezi univerzalizmem lidských práv a partikularismem skupinových odlišností*. Praha: Eurolex Bohemia, 2006. ISBN 80-868-6197-X. s. 20.

⁶ SCHEU, Harald Christian. Pojem národnostní menšiny v mezinárodním právu. In: PETRÁŠ, René, Helena PETRŮV a Harald Christian SCHEU. *Menšiny a právo v České republice*. Praha: Auditorium, 2009. s. 29.

vzhledem k mateřským státům hned za hranicemi. Romové jsou naopak klasicky označováni za etnickou menšinu vzhledem k neexistenci vlastního státu. Ve slovenské ani maďarské legislativě ovšem takovéto rozdělení nemá žádný praktický význam, jelikož příslušníkům obou skupin jsou poskytována rovnocenná práva, i přes nominální rozlišování obou skupin.

1.2. Mezinárodně právní definice národnostní menšiny

Ačkoliv existuje množství mezinárodních dokumentů na univerzální i regionální úrovni, které se nějakým způsobem dotýkají práv národnostních menšin, dosud nebylo dosaženo shody v definování pojmu samotného a musí být tedy řešen jednotlivě národními legislativami, což potenciálně vede k nestejně aplikaci mezinárodně zakotvených práv. Na univerzální úrovni je obecně uznávanou a nejčastěji citovanou, avšak stále jen neoficiální definicí menšiny definice Francesca Capotortiho z roku 1977, vytvořená pro potřeby výkladu čl. 27 Mezinárodního paktu pro občanská a politická práva OSN týkajícího se právě menšin. Tato definice spojuje jak objektivní, tak subjektivní elementy. Menšinou je podle ní „skupina početně menší vzhledem ke zbytku obyvatelstva státu, jsoucí v nedominantním postavení, jejíž členové (občané tohoto státu) se etnicky, nábožensky nebo jazykově odlišují od zbytku obyvatelstva státu a prokazují, byť i jen implicitně, vůli k soudržnosti za účelem udržení své kultury, tradic, náboženství nebo jazyka.“⁷ Subjektivní znaky zahrnují pocit solidarity mezi členy menšiny a zájem na udržení vlastní kultury, tradic, náboženství nebo jazyka.

Parlamentním shromážděním Rady Evropy byla přijata nezávazná definice národnostní či etnické menšiny v rámci v oboru slavného doporučení 1201 z roku 1993. Tato ve srovnání s Capotortiho definicí doplňuje další prvek spočívající v dlouhodobém pevném svazku se státem, čímž se vylučují novodobé přistěhovalecké menšiny. Maďarská definice národnostní nebo etnické menšiny se inspirovala právě v těchto dvou vymezeních. Slovenská legislativa žádnou definici neobsahuje a nachází se tak ve stejné situaci jako mezinárodní právo.

---

⁷ Cit. dle SCHEU, Harald Christian. Pojem národnostní menšiny v mezinárodním právu. In: PETRÁŠ, René, Helena PETRŮV a Harald Christian SCHEU. *Menšiny a právo v České republice*. Praha: Auditorium, 2009. s. 28.

1.3. Menšinové charakteristiky

Při vytváření menšinového systému v praxi je pak například podle Lászlóa Szarky⁸ potřebné nejen co nejpřesnější vymezení pojmů, ale i nutnost brát zřetel na skutečný stav a charakteristiku daných menšin ve státě. Zdůrazňuje, že pouze správně zvolený režim dokáže menšinu zachovat. Podstatné je podle něj období vzniku národnostní menšiny, kdy rozlišuje na menšiny historické a novodobé. První vznikly víceméně dobrovolně díky kolonizacím a migracím v rámci mnohonárodních říší, druhé pak vznikly nedobrovolně v průběhu 20. století v důsledku geopolitických změn státoprávního uspořádání. Další podstatnou informací je, zda se menšina geograficky oddělila od původní domoviny před nebo až po vzniku moderního národa. Obě tato rozdělení se odrážejí v identitě jednotlivých menšin, kdy ty novodobé (vzniklé po konstituování moderního národa) cítí daleko větší sounáležitost s vlastním národem, zatímco historické menšiny prožívají spíše svoji regionální identitu. Geografické rozmístění menšiny ve státě a struktura jejího osídlení je pak určující pro rychlost asimilace menšiny, kdy větší roztržitost skupiny asimilaci významně urychluje. Toto hledisko je podstatné pro volbu správy menšin na teritoriální či personální bázi. Dvojitou roli hraje blízkost menšinových sídel k hranici mateřského státu (např. slovenští Maďaři), kdy jednak výrazně zpomaluje asimilační proud, ale zároveň ve většinové populaci vyvolává obavy o udržení menšinou obývaného území, a tedy i nevole k poskytnutí významnějších práv. S mírou asimilace částečně souvisí i používání jazyků. V dnešní době jsou na rozdíl od většinové populace menšiny zpravidla bilingvní, což by v ideálním případě mohlo posloužit jako spojení mezi dvěma národy, v praxi tomu ale tak většinou není. Rozdíl lze vysledovat v upřednostňování mateřského nebo většinového jazyka – zatímco slovenští Maďaři dávají přednost spíše svému mateřskému jazyku, maďarští Slováci preferují maďarštinu. Podle tohoto je pak nutno přistupovat k utváření palety jazykových práv včetně systému menšinového školství.

1.4. Charakteristiky států

Podle podílu menšin na celkové populaci státu lze vytvořit opět celou řadu klasifikací států. Pojmenování jednotlivých případů a procentuální hranice zcela záleží na vůli daného autora. Někteří autoři například za homogenní státy považují ty země,

---

⁸ SZARKA, László. *Kisebbségi Léthelyzetek - közösségi válaszlehetőségek*. Budapest: Lucidus Kiadó, 2004. ISBN 9789639465206. s. 114. Nebo SZARKA, László. A közép-európai kisebbségek típusairól (O typech střeoevropských menšin). In: KÁNTOR, Zoltán a Balázs MAJTÉNYI. *Szöveggyűjtemény a nemzeti kisebbségekről (Soubor textů o národnostních menšinách)*. Budapest: Rejtjel Kiadó, 2005. s. 158.

kde podíl menšin na celkové populaci nepřesahuje 20%. Jiní tuto hranici kladou na 10% podíl. Vzhledem ke střeoevropskému kontextu by ovšem za použití prvního členění bylo nutno považovat za homogenní stát jak Rumunsko, tak Slovensko, což především z maďarského pohledu, vzhledem k tamním početným maďarským menšinám, nepřichází v úvahu. Takovéto dělení by bylo navíc ve střední Evropě zcela neúčinné, neboť by takřka všechny státy byly homogenní.

Maďarský autor Győri Szabó proto navrhuje klasifikaci pro střední Evropu (míjí ovšem její *širší pojetí – Köztes-Európa*, což by nejlépe odpovídalo německému *Zwischeneuropa*, nikoliv *Közép-Európa – užší pojetí*), která dělí státy na 4 skupiny: (1) **Homogenní národní stát** – podíl menšin nedosahuje 10% a v žádné velikostně významnější části země netvoří příslušníci menšiny většinu, (2) **Národní stát** – příslušníci menšin tvoří v určitých částech státu většinu, ale na celostátní úrovni nedosahují 10% podílu, (3) **Národnostní stát** – podíl menšin dosahuje 10%, ale nepřekračuje 25% a (4) **Více- a mnohonárodnostní stát** – nejpočetnější národ ve státě nedosahuje 75%.⁹ Maďarsko je tak z tohoto pohledu homogenním národním státem, Slovensko bude státem národnostním. I takovéto vymezení je jaksi samoúčelné a postrádá proto praktické využití, jelikož podstatnější informací, než kolik procent příslušníků národnostní menšiny ve státě žije a do které kategorie stát zařadíme, je skutečný status menšin zde žijících. Popisovaná maďarská klasifikace například odsouvá Rumunsko i Slovensko „až“ do třetí kategorie, jakoby její autor chtěl zdůraznit rozměr tamnějších menšin (v obou státech je to více než 10%).

1.5. Dílčí shrnutí

Terminologická nepřesnost se ve slovenské ani maďarské právní praxi kupodivu nijak zásadně neprojevuje, neboť je napříč právním řádem dodržováno stejné názvosloví (Maďarsko: *nemzeti és etnikai kisebbségek*, Slovensko: *národnostné menšiny a etnické skupiny*). V žádném ze zkoumaných právních řádů není činěn praktický rozdíl mezi národnostními a etnickými menšinami. Co se definice týče, maďarský systém by patrně nebyl bez jednoznačného vymezení funkční. Slovensko se bez definice menšiny za dané situace obejde. Další charakteristiky menšin v Maďarsku a na Slovensku jsou dosti podstatně odlišné. O podrobnostech pojednávají následující kapitoly.

⁹ GYŐRI SZABÓ, Róbert. *Kisebbség, autonómia, regionalizmus (Menšina, autonomie, regionalizmus)*. Budapest: Osiris, 2006. ISBN 96-338-9880-3. s. 44.

2. Přístup státu k menšinám

Během historického vývoje posledních sta let můžeme ve střední Evropě sledovat téměř všechny přístupy k menšinové otázce – federální uspořádání, speciální regiony, autonomie, speciální práva atd. Následující kapitola usiluje o systematizaci menšinových práv a možných státoprávních řešení pro otázku národnostních menšin. Možných klasifikací se samozřejmě opět nabízí vícero, všechny ale mají své styčné body a podobnou terminologii. Za základ byla zvolena klasifikace Georga Brunnera a Herberta Küppera, doplněná o náhled Győri Szabó Róberta. Postupováno bude od nejméně příznivého přístupu státu k nejvstřícnějšímu.

2.1. Hierarchie menšinových práv

2.1.1. Negativní přístup

V nejhorší situaci se nacházejí národnostní menšiny ve státech usilujících o etnickou homogenitu, pro což existuje široká škála možných postupů. Střední Evropa byla ve své historii svědkem všech těchto řešení. V dnešní době naštěstí k podobným zásahům nedochází, ačkoliv některé se částečně projevují v lehčích formách i dnes.

Nejhorším zásahem do bytí menšiny je genocida, vyvražďování celých národnostních a jiných menšin. Ve zkoumaných zemích ji hořce zakusili Židé a Romové za druhé světové války. Genocida ovšem není jen otázkou minulosti, jak se ukázalo při rozpadu Jugoslávie v 90. letech 20. století. Mezi násilné prostředky pak lze zařadit ještě výměny obyvatelstva mezi státy a vyhánění, které mají dosti společného. S tímto má zkušenosti opět jak Slovensko, tak Maďarsko. Po druhé světové válce došlo k částečné vzájemné výměně zdejších menšin a zdejší německé obyvatelstvo bylo vyhnáno (což bývá eufemisticky nazýváno odsunem). Dalším stupněm je pak asimilace menšin, která je přirozeným jevem, ale může nabýt i násilných forem. Z hlediska menšin jsou však obě formy nežádoucí. Za násilnou asimilaci lze označit například tzv. reslovakizaci slovenských Maďarů po druhé světové válce, nebo i různá restriktivní opatření v menšinových právech směřující k urychlení asimilace. Nenásilnou podobu pak asimilace má tehdy, nepodporuje-li stát dostatečně své menšiny a ty postupně splývají s většinovou populací.¹⁰

¹⁰ GYŐRI SZABÓ, Róbert. *Kisebbség, autonómia, regionalizmus (Menšina, autonomie, regionalizmus)*. Budapest: Osiris, 2006. ISBN 96-338-9880-3. s. 50.

2.1.2. Nediskriminace

K zabránění asimilace může stát svým menšinám poskytovat nejrůznější speciální práva, od drobných jednotlivostí po komplexní systémy. Minimálním základem je **princip nediskriminace a rovnoprávnosti**. Příslušník menšiny by tak měl mít zajištěna stejná práva, ale i povinnosti jako většinové obyvatelstvo. **Rovnost** může být ale vnímána dvojím způsobem, a to jako **formální a materiální**. O formální rovnosti se dá hovořit např. v situaci, kdy je všem občanům zajištěna výuka ve státním jazyce, což ale může zakládat nerovnost mezi příslušníky většiny a příslušníky menšiny, jelikož na příslušníky menšiny toto pravidlo klade dodatečný nárok v tom, že se musí učit kromě svého mateřského jazyka i jazyku státnímu. Materiální/efektivní rovnost potom bude situace, kdy všichni občané budou mít zajištěnu výuku v mateřském jazyce. V druhém případě lze také hovořit o menšinově zaměřené rovnosti.¹¹

2.1.3. Speciální menšinová práva

Dalším stupněm je udělení specifických menšinových práv, jelikož pouhé zajištění rovnosti nezabezpečuje menšinu před asimilací. Každá většinová společnost totiž vyvíjí, byť i neúmyslně, tlak k asimilaci. Poskytnutím speciálních menšinových práv může menšina tomuto tlaku lépe čelit. Tato specifická menšinová práva můžeme opět dále rozčlenit, a to na práva **individuální a kolektivní**. Rozdíl mezi nimi spočívá v tom, že „*nositelem kolektivních práv není samostatný jedinec nebo jedinec spolu s dalšími jedinci (individuální práva), nýbrž určitá právní entita reprezentující danou menšinu*“.¹² Individuální menšinová práva mají podobnou povahu jako základní lidská práva, která jsou taktéž zaměřena na jednotlivce. Mezi individuální práva patří používání mateřského jazyka, zakládání spolků, provozování médií atd. Kolektivní práva jsou vykonávána menšinou jako celkem reprezentovaným nějakou právní entitou. Zpravidla se jedná o kulturní práva, v otázkách týkajících se menšiny pak jurisdikci, zákonodárství, právo veta atd.¹³

¹¹ BRUNNER, Georg a Herbert KÜPPER. European Options of Autonomy: A Typology of Autonomy Models of Minority Self-Governance. In: GÁL, Kinga. *Minority governance in Europe*. Budapest: Local Government and Public Service Reform Initiative, Open Society Institute, 2002. s. 18.

¹² BRUNNER, Georg a Herbert KÜPPER. European Options of Autonomy: A Typology of Autonomy Models of Minority Self-Governance. In: GÁL, Kinga. *Minority governance in Europe*. Budapest: Local Government and Public Service Reform Initiative, Open Society Institute, 2002. s. 19.

¹³ LOUŽEK, Marek. Menšinová politika z pohledu teorie veřejné volby. In: CHYTILEK, Roman a Miroslav MAREŠ. *Reprezentace zájmů menšin v EU*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2006. s. 88.

V souvislosti s poskytováním menšinových práv se vynořuje otázka tzv. afirmativní akce, čili **pozitivní diskriminace**, kdy bývá většinovou populací poukazováno na vznikající nerovnost mezi příslušníky menšiny a většiny. Toto se týká např. nepoužití volebního práhu pro vstup politické strany menšiny do parlamentu, příspěvku na kulturní činnost národnostních menšin atd. Takto je vyrovnávána nerovnost, která automaticky vzniká z menšinového postavení. Argument, že většina je diskriminována menšinou, je poněkud zavádějící, jelikož to je právě většina, kdo v demokracii rozhoduje o právech a povinnostech, a lze tedy předpokládat, že pravidla budou šita na míru většiny. Menšinová práva tudíž mají tuto nerovnost zmírňovat. Stát jaksi automaticky podporuje kulturu svého většinového národa, menšinová kultura musí být podporována speciálně, pakliže stát usiluje o její zachování.¹⁴ Nutno ovšem podotknout, že výraz „diskriminace“ je zde použit dosti nepřesně. Diskriminací se totiž rozumí, stav, kdy je s někým, kdo se nachází ve stejné situaci jako ostatní, zacházeno odlišným způsobem než s ostatními, anebo naopak, když je s někým, kdo se nachází v jiné situaci než ostatní, zacházeno stejným způsobem jako s ostatními. Smysl „pozitivní diskriminace“ spočívá v nestejném zacházení s někým, kdo je v jiné situaci než ostatní, a proto není výraz „diskriminace“ na místě.

2.1.4. Autonomie

Dosáhnou-li speciální (zejména kolektivní) menšinová práva určité míry, jisté formy základního sebeurčení, přechází v **autonomii**. Jako předstupeň menšinové autonomie můžeme označit dekoncentraci a zejména decentralizaci státní moci, kdy je množství pravomocí státu přenášeno za užití principu subsidiarity na regionální či místní úroveň, a je-li v nižších celcích menšina hojně zastoupena, je výkon těchto pravomocí pod jejím vlivem. Decentralizace ovšem primárně neslouží k ochraně národnostních menšin a prosazování specifických menšinových práv, nýbrž ke zvýšení efektivity státní správy.

V případě autonomie už jsou menšinová práva vykonávána samotnou menšinou na vlastní zodpovědnost. Speciální menšinová práva v této formě již hraničí s povinnostmi (např. právo/povinnost provozovat školu s výukou v jazyce národnostní menšiny). Ani v případě autonomie není terminologie jednoznačná. Podle některých

---

¹⁴ LOUŽEK, Marek. Menšinová politika z pohledu teorie veřejné volby. In: CHYTILEK, Roman a Miroslav MAREŠ. *Reprezentace zájmů menšin v EU*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury,

autorů je pojem autonomie synonymem k pojmu samospráva, Győri Szabó se ovšem domnívá, že autonomie je termínem širším zahrnujícím větší okruh pravomocí než „pouhá“ samospráva.¹⁵ Jindy je autonomie chápána zcela široce jako jakýkoliv přenos pravomocí na orgány mimo státní správu, ať už se jedná o univerzitní autonomii, stavovskou autonomii nebo přenos kompetencí v rámci federálního státu.¹⁶ Obecnou definicí vyhýbající se různým pojetím by mohla být definice Gyuly Csurgai: „Autonomie je poskytnutím všech myslitelných prostředků (právních, politických, institucionálních, ekonomických a kulturních) pro zachování a rozvoj menšinové identity s ohledem na teritoriální integritu státu, jež menšina obývá.“¹⁷ Brunner a Küpper rozdělují autonomie do dvou základních teoretických typů – teritoriální a personální autonomie.¹⁸ V případě teritoriálního modelu je nositelem autonomních práv obyvatelstvo žijící na daném území, tedy nejen členové národnostní menšiny. Personální autonomie naopak není omezena žádnými teritoriálními hranicemi v rámci státu a výkon autonomních práv je vymezen toliko příslušností k dané menšině.

2.1.4.1. Teritoriální autonomie

O **teritoriální autonomii** se hovoří tehdy, získá-li určité území státu obývané národnostní menšinou zvláštní statut. Orgán spravující autonomii má na jejím území více práv než běžné státní orgány spravující jednotlivé regiony. Autonomie je tak do značné míry vyčleněna ze správního rámce státu. Konkrétní pravomoci autonomních orgánů závisí na politické dohodě v rámci státu. Zpravidla bývají přeneseny jen pravomoci relevantní pro menšinu, myslitelné je ale například i autonomní soudnictví, daňová politika či obrana.¹⁹ Vzhledem k tomu, že je nemožné vymezit teritorium obývané pouze příslušníky menšiny, vzniká praktická otázka tzv. menšin v menšině,

---

2006. s. 89.

¹⁵ GYŐRI SZABÓ, Róbert. *Kisebbség, autonómia, regionalizmus (Menšina, autonomie, regionalismus)*. Budapest: Osiris, 2006. ISBN 96-338-9880-3. s. 60.

¹⁶ BRUNNER, Georg a Herbert KÜPPER. *European Options of Autonomy: A Typology of Autonomy Models of Minority Self-Governance*. In: GÁL, Kinga. *Minority governance in Europe*. Budapest: Local Government and Public Service Reform Initiative, Open Society Institute, 2002. s. 32.

¹⁷ CSURGAI, Gyula. *Geopolitical Aspects of the Minority Question in Central and South Eastern Europe: A Typology of Autonomy Models of Minority Self-Governance*. In: GÁL, Kinga. *Minority governance in Europe*. Budapest: Local Government and Public Service Reform Initiative, Open Society Institute, 2002. s. 66.

¹⁸ BRUNNER, Georg a Herbert KÜPPER. *European Options of Autonomy: A Typology of Autonomy Models of Minority Self-Governance*. In: GÁL, Kinga. *Minority governance in Europe*. Budapest: Local Government and Public Service Reform Initiative, Open Society Institute, 2002. s. 32.

¹⁹ CSURGAI, Gyula. *Geopolitical Aspects of the Minority Question in Central and South Eastern Europe: A Typology of Autonomy Models of Minority Self-Governance*. In: GÁL, Kinga. *Minority governance in Europe*. Budapest: Local Government and Public Service Reform Initiative, Open Society Institute, 2002. s. 66.

tedy příslušníků většinové populace žijících na území menšinové autonomie. K zajištění faktické funkčnosti menšinové autonomie je ale podstatné zajistit, aby daná národnostní menšina tvořila v autonomii většinu.²⁰ Nositeli autonomních práv je sice celé obyvatelstvo autonomního území včetně příslušníků většiny, ale vzhledem k tomu, že se často jedná o práva z oblasti menšinové kultury a jazyka, nemůže z nich většinová populace profitovat. Situace menšin v menšině bývá řešena v autonomních statutech obdobně jako ochrana menšin v celém státě. V rámci autonomie bývá reprezentace menšiny zajištěna voleným zastupitelským sborem.²¹

2.1.4.2. Personální autonomie

V oblasti ochrany menšinových práv je neobvyklejší formou **autonomie personální**. V ostatních oblastech, kde je zcela nemyslitelný teritoriální prvek, se uplatňuje poměrně úspěšně (stavovské organizace, církve, sportovní kluby). Bez teritoriálního vymezení nabývá na váze nutnost definovat příslušníky menšiny vzhledem k tomu, že jen oni by v ideálním případě měli být nositeli autonomních práv. Menšina v tomto případě utváří autonomní organizační strukturu, která vykonává různá práva na ni přenesená ze státu. Nemusí se jednat o veřejnoprávní organizace, myslitelný je i přenos kompetencí na základě soukromoprávní smlouvy. Jednu menšinu pak může zastupovat i více organizací, ale k zajištění funkčnosti je pak žádoucí vytvořit zastřešující orgán koordinující jednotlivé aktivity.

Autonomní orgány jsou, tak jako tomu je u teritoriální autonomie, přímo voleny. Zde ale vznikají praktické problémy ve vymezení nositelů aktivního a pasivního volebního práva. V zásadě existují dvě možnosti – buďto zcela volný přístup, kdy není volební právo významněji regulováno než svědomím voliče (...volím do autonomního orgánu, pokud jsem příslušníkem menšiny...), nebo princip registrace spočívající ve vytváření voličských seznamů na základě národnostní příslušnosti. Ani jedna možnost není ve své čisté podobě proveditelná. První se v praxi potýká s nežádoucím zvýšeným zájmem o volby do autonomních menšinových orgánů mezi příslušníky většiny, druhý naráží na neochotu veřejně deklarovat příslušnost k národnostní menšině. Řešením je kompromisní systém opatření eliminujících nevýhody obou teoretických řešení.

²⁰ Ani to ale není pravidlem, jak se ukazuje např. ve Vojvodině v Srbsku.

²¹ BRUNNER, Georg a Herbert KÜPPER. European Options of Autonomy: A Typology of Autonomy Models of Minority Self-Governance. In: GÁL, Kinga. *Minority governance in Europe*. Budapest: Local Government and Public Service Reform Initiative, Open Society Institute, 2002. s. 20.

Okruh pravomocí v personální autonomii je už z podstaty autonomie omezen – autonomní soudnictví či zákonodárství by bylo značně problematické např. ve vymezení působnosti. Zcela nefunkční by byla autonomní daňová politika. Vzhledem k tomu, že základním účelem menšinové autonomie je zachování menšiny, nebylo by praktické uvalovat speciální daň na příslušníky menšin např. na zajištění chodu autonomních orgánů. Takový postup by vedl k neochotě účastnit se personální autonomie. Naopak nižší daně na personálním základě jsou zase jen těžko představitelné.²²

Koncept personální autonomie na ochranu národnostních menšin byl vytvořen Austromarxisty Otto Bauerem a Karlem Rennerem na přelomu 19. a 20. století jakožto řešení složité národnostní situace v Rakousko-Uhersku. Základní prvky kulturní personální autonomie vymezil Karl Renner v roce 1899 ve svém článku *Stát a národ*, v němž zamýšlel přetvoření předlitavské části monarchie na federaci národností bez dominantního jazyka s ústavně garantovanými právy etnických a národnostních menšin bez teritoriálního vymezení, což v jeho představách mělo zabránit snahám zdejších národů o sebeurčení.²³ Koncept našel uplatnění v meziválečném Estonsku, kde takto byla řešena situace především zdejší německé menšiny,²⁴ a inspirací byl i v dnešním Maďarsku.

2.1.4.3. Volba mezi autonomními modely

Volba mezi oběma modelovými typy autonomií je nasnadě: prvotním hlediskem je to, zda daná menšina na jistém území tvoří většinu nebo ne. Pokud tvoří většinu, je lepším řešením teritoriální autonomie, pokud ne, je vhodnější personální typ autonomního uspořádání. Dalšími faktory výběru jsou například vyzrálость politické kultury ve státě, tradice státnosti a autonomie, teritoriální rozmístění menšiny, stav každodenního soužití menšiny s většinou atd. Často bývá argumentem i ekonomické hledisko, které je ale zpochybňováno, vzhledem k tomu, že menšinová samospráva (autonomie) není dražší, nebo o mnoho dražší, než klasická státní správa. Teritoriální autonomie je vhodný nástroj pro kompenzaci menšiny, jež ztratila předchozí státnost nebo status státotvorného národa. Na druhou stranu může vzájemná podobnost teritoriální autonomie a státnosti vyvolávat obavy většinové populace ze secese a často

²² BRUNNER, Georg a Herbert KÜPPER. *European Options of Autonomy: A Typology of Autonomy Models of Minority Self-Governance*. In: GÁL, Kinga. *Minority governance in Europe*. Budapest: Local Government and Public Service Reform Initiative, Open Society Institute, 2002. s. 26.

²³ RENNEN, Karl. *State and Nation (1899)*. In: NIMNI, Ephraim. *National cultural autonomy and its contemporary critics*. New York: Routledge, 2005. s. 13.

bývá viděna jako první krok k odtržení.²⁵ Je nutné dodat, že žádný z prezentovaných modelů ve své čisté formě není nejlepším řešením. Není nejmenší důvod nekombinovat rozličné modely dohromady tak, aby se vyšlo vstříc všem místním požadavkům.²⁶ László Szarka se domnívá, že jedinou možností jak zvýšit soudržnost, a tedy i naději na zachování menšinové komunity, je aplikování samosprávného/autonomního modelu, zatímco částečné rozšíření práv v oblastech jako je použití mateřského jazyka, kultura a vzdělávání, má většinou za následek oslabení skupinové solidarity.²⁷

2.1.5. Regionální stát, federace

Vrátíme-li se na okamžik k širokému pojetí autonomie, tedy přenesení výkonu práv v jakékoliv formě, musíme v zájmu celistvého pojednání o hierarchii menšinových práv alespoň částečně přiblížit další pojmy, byť nejsou vzhledem k vymezení tématu zcela aktuální. Z hlediska zvoleného postupu od nejméně přívětivého vztahu státu k menšinám k nejpřívětivějšímu následuje za autonomií regionální stát a poté federace.²⁸ Podle Győri Szabóa je federace nejvyšším stupněm sebeurčení menšiny v rámci státního útvaru, pokud je však moc výrazně decentralizována a federace není jen formální. Menšinová federální jednotka má v tomto případě stejná práva jako ostatní federální jednotky, a sice plnou kontrolu nad zdejší zákonodárnou, výkonnou i soudní mocí. Jednotlivé federální jednotky mají dokonce často deklarované právo na vystoupení z federace. V případě regionálního státu nemají všechny regiony státu stejná práva, menšina nemá takovou kontrolu nad celostátní legislativou a nemá např. právo na vystoupení ze státu.²⁹

2.1.6. Konsociační stát

Ideálním stavem pro národnostní menšiny, bez ohledu na právní formu zakotvení jejich práv, je multikulturní konsociační demokracie, kde má v procesu

²⁴ VEJMĚLEK, Tomáš. *Personální kulturní autonomie v meziválečném Estonsku: případ baltských Němců*. Praha, 2009. Bakalářská práce. Vedoucí práce Švec Luboš.

²⁵ BAUBÖCK, Rainer. Területi vagy kulturális autonómiát kapjanak a kisebbségek?. *Pro minoritate*. 2002(Nyár). [cit. 2012-01-06]. Dostupné z: <http://www.prominoritate.hu/download/2002nyar/Nyar-Baubock.pdf>. s. 141.

²⁶ BRUNNER, Georg a Herbert KÜPPER. European Options of Autonomy: A Typology of Autonomy Models of Minority Self-Governance. In: GÁL, Kinga. *Minority governance in Europe*. Budapest: Local Government and Public Service Reform Initiative, Open Society Institute, 2002. s. 33.

²⁷ SZARKA, László. Typological Arrangement of the Central European Minorities. *Minorities research* [online]. 2000(2) [cit. 2012-01-06]. Dostupné z: http://www.hhrf.org/kisebbssegkutatas/mr_02/cikk.php?id=1216.

²⁸ SUKSI, Markku. *Sub-state governance through territorial autonomy*. New York: Springer, 2011. ISBN 978-364-2200-472. s. 81.

rozhodování i menšina patřičnou váhu. Ve věcech jí se dotýkajících disponuje právem veta a rozhodnutí jsou přijímána na základě širokého konsenzu. Nerozhoduje se podle morálně-kulturních zvyklostí většiny, nýbrž stát považuje za svou i kulturu, jazyk a tradice všech svých obyvatel. Menšina je ve veřejných funkcích zastoupena alespoň v poměru odpovídajícím jejímu zastoupení na celkové populaci. Prakticky se pak takovéto soužití projevuje v některé z forem široce pojímané autonomie.³⁰ Takovéto multikulturní pojetí státu a lidského soužití bývá trnem v oku konzervativním národním filozofům a politikům, kteří ho kritizují pro jeho údajné neblahé odnárodnění.³¹ Will Kymlicka, zastávající multikulturního občanského liberálního státu ovšem takovéto obvinění odmítá s tím, že se nejedná o vytvoření národnostně neutrálního státu, nýbrž státu, v němž vedle sebe za vymezených pravidel žije většinový národ a národnostní menšiny.³²

2.2. Mezinárodněprávní úprava menšinových práv

Mezinárodní právo zaostává v kodifikaci za požadavky současnosti. Do dnešní doby byla na mezinárodní úrovni ve vícero úmluvách kodifikována zásada nediskriminace příslušníků menšin. Shoda na poskytování individuálních menšinových práv je už ale menší. Na univerzální úrovni (v rámci OSN) je v Mezinárodním paktu o občanských a politických právech (1966) v jeho čl. 27 zakotveno právo užívat svou kulturu, náboženství a jazyk. Stále se ale jedná o pasivní přístup k věci (...*nebude upíráno právo*...).³³ Z produkce OSN pak ještě pochází nezávazná Deklarace o právech osob příslušejících k národnostním, etnickým, náboženským a jazykovým menšinám z roku 1992.³⁴ Většího úspěchu bylo dosaženo na regionální evropské úrovni, především pak působením Rady Evropy a jejími dvěma menšinovými dokumenty,

²⁹ GYŐRI SZABÓ, Róbert. *Kisebbség, autonómia, regionalizmus (Menšina, autonomie, regionalismus)*. Budapest: Osiris, 2006. ISBN 96-338-9880-3. s. 58.

³⁰ GYŐRI SZABÓ, Róbert. *Kisebbség, autonómia, regionalizmus (Menšina, autonomie, regionalismus)*. Budapest: Osiris, 2006. ISBN 96-338-9880-3. s. 57.

³¹ SCRUTON, Roger. *O potřebnosti národů*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2011, 87 s. ISBN 978-80-7325-245-8.

³² SZARKA, László. A közép-európai kisebbségek típusairól (O typech středoevropských menšin). In: KÁNTOR, Zoltán a Balázs MAJTÉNYI. *Szöveggyűjtemény a nemzeti kisebbségekről (Soubor textů o národnostních menšinách)*. Budapest: Rejtjel Kiadó, 2005. s. 161.

³³ ORGANIZACE SPOJENÝCH NÁRODŮ. *Mezinárodní pakt o občanských a politických právech*. 1966. [cit. 2012-01-06] Dostupné z: <http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/mezinar.pakt-obc.a.polit.prava.pdf>

³⁴ ORGANIZACE SPOJENÝCH NÁRODŮ. Declaration on the Rights of Persons Belonging to National or Ethnic, Religious and Linguistic Minorities. New York, 1992. [cit. 2012-01-06] Dostupné z: <http://www2.ohchr.org/english/law/minorities.htm>.

Rámcovou úmluvou o ochraně národnostních menšin³⁵ a Evropskou chartou regionálních či menšinových jazyků,³⁶ které poskytují menšinám konkrétní práva a nutí státy k aktivitě v tomto ohledu. Kolektivní práva nejsou v mezinárodním právu nikde závazně zakotvena. Jedině doporučení Rady Evropy č. 1201³⁷ je zmiňuje, ale opět je nezávazné. Vyšší formy menšinových práv nejsou v mezinárodním právu zakotveny vůbec z důvodu neshody mezi jednotlivými státy. Jejich kodifikace by mohla přispět ke zvýšení ochoty států poskytovat menšinám například autonomie. Menšinami a jejich právy se zabývá dále ještě Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě a její Vysoký komisař pro národnostní menšiny, který zprostředkovává politická řešení národnostních konfliktů, a částečně i Evropská unie, která ve svých podmínkách pro přijetí nových členů zohledňuje i zacházení s menšinami v kandidátské zemi.³⁸

3. Menšinový model slovenský

3.1. Národnostní a etnické menšiny na Slovensku

Slovensko již při svém vzniku, jakožto součást Československa, získalo do vínku velký podíl národnostních menšin, který si udrželo i přes veškeré bouřlivé změny podnes. Ani dnešní Slovensko nelze považovat za čistě národní stát, jelikož podíl neslovenského obyvatelstva podle posledního sčítání z roku 2001 dosahuje 14,2%, jedná se tedy o stát národnostní.

V meziválečném období byla Československá republika vázána mezinárodními smlouvami k poskytování poměrně vysokého standardu menšinových práv, ale národnostní menšiny se přesto nepodařilo pro nový stát nadchnout a národnostní otázka tak byla využita k rozbití Československa. Podobně jako v ostatních zemích středovýchodní Evropy i na Slovensku druhá světová válka značně zasáhla do národnostního složení obyvatelstva: židovská menšina byla bezmála celá vyvražděna, německé obyvatelstvo vyhnáno, maďarské obyvatelstvo vyměněno,

³⁵ Rada Evropy. Rámcová úmluva o ochraně národnostních menšin. 1995. [cit. 2012-01-06] Dostupné z: http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/minorities/1_AtGlance/PDF_Text_FCNM_cs.pdf.

³⁶ Rada Evropy. Evropská charta regionálních či menšinových jazyků. 1992. [cit. 2012-01-06] Dostupné z: http://www.coe.int/t/dg4/education/minlang/textcharter/Charter/Charter2_cs.pdf.

³⁷ Rada Evropy. RECOMMENDATION 1201 (1993) on an additional protocol on the rights of national minorities to the European Convention on Human Rights. 1993. [cit. 2012-01-06] Dostupné z: <http://assembly.coe.int/documents/adoptedtext/ta93/errec1201.htm>.

³⁸ SCHEU, Harald Christian. Univerzální ochrana národnostních menšin. In: PETRÁŠ, René, Helena PETRŮV a Harald Christian SCHEU. *Menšiny a právo v České republice*. Praha: Auditorium, 2009. s. 267 a dále.

„reslovakizováno“³⁹, zbaveno majetku a na čas i občanských práv. Socialistické období pak národnostní otázku přidusilo, ale s plnou silou se opět projevila po sametové revoluci a zejména po vzniku samostatné Slovenské republiky.

Nejvýznamnější slovenskou menšinou jsou Maďaři představující přibližně 10% obyvatelstva státu, kteří kompaktně obývají především jižní příhraniční pás s Maďarskou republikou. Právě maďarská menšina bývá nejožehavějším tématem slovenské politické scény a celý slovenský menšinový systém je vytvářen s ohledem na ní. Druhou největší skupinou jsou Romové, tvořící podle oficiálních statistik přibližně 1,5% obyvatelstva. Romové jsou ale statisticky skrytou a podceněnou menšinou, jelikož se zpravidla hlásí ke slovenské národnosti a oficiální statistiky tak stav této etnické skupiny nemohou správně zachytit. Národnost je samozřejmě otázkou volby jednotlivce a cítí-li se někdo být Slovákem, nelze mu jeho výběr upřít. Konkrétně v případě romské menšiny a jejích specifických, především pak sociálních a ekonomických problémů nastává potíž v cílení a vyhodnocování pomoci směřované na začlenění menšiny do společnosti a na boj proti její diskriminaci.⁴⁰ Podle neoficiálních odhadů může na Slovensku žít 320.000-380.000 Romů – na základě těchto údajů by se Romové dostali svým počtem téměř na roveň menšině maďarské a stali by se významným činitelem menšinového systému.⁴¹ Tento odhad nabývá na významu, uvědomíme-li si, že dosavadní slovenská politika vůči národnostním menšinám byla zaměřena především na maďarskou menšinu (případně proti ní). Dalšími menšinami jsou pak Češi, jejichž komunita je pozůstatkem společného státu. Ve východních okresech tvoří významnou menšinu Rusíni a Ukrajinci.

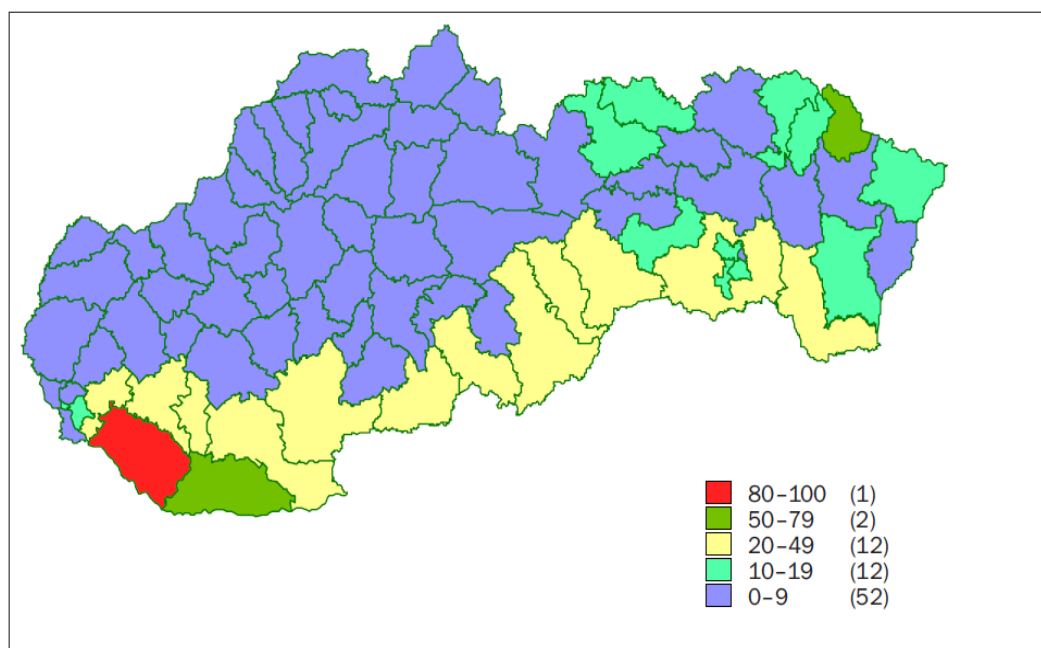
³⁹ Myšlenka reslovakizace vycházela z přesvědčení, že velká část slovenských Maďarů jsou vlastně maďarizovaní Slováci a musí jim být dána možnost k návratu ke svým slovenským kořenům. Jak se ale záhy v praxi ukázalo, hlavním motivem pro „návrat“ ke slovenské národnosti byly především obavy o majetek a státní občanství.

⁴⁰ Viz. Open Society Foundations. *No Data—No Progress Country Findings: Data Collection in Countries Participating in the Decade of Roma Inclusion 2005–2015*. New York: Open Society Foundations, 2010.

⁴¹ Open Society Foundations. *No Data—No Progress Country Findings: Data Collection in Countries Participating in the Decade of Roma Inclusion 2005–2015*. New York: Open Society Foundations, 2010. s. 40.

Tabulka č.1⁴²

Menšiny na Slovensku dle národnosti		
Sčítání lidu r.	1991	2001
Maďaři	567296	520528
Romové	75802	89920
Češi	52884	44620
Rusíni	17197	24201
Ukrajinci	13281	10814
Ostatní	19765	20016
Nezjištěno	8782	54502
Celkem <i>(bez nezjištěných)</i>	746225	710099

Podíl národnostních a etnických menšin v okresech SR (2001, %) ⁴³

3.1.1. Maďarská menšina na Slovensku

Historie maďarského osídlení dnešního Slovenska sahá do hlubin středověku a souvisí s příchodem Maďarů do Karpatské kotliny v 9. století, pod jejichž tlakem se rozpadla Velkomoravská říše. Dnešní Slovensko se tehdy stalo součástí uherského státu

⁴² Obyvatelstvo podľa národnosti - 2001 a 1991. Štatistický úrad Slovenskej republiky [online]. [cit. 2012-01-06]. Dostupné z: <http://portal.statistics.sk/showdoc.do?docid=6366>.

⁴³ DOHÁNYOS, Róbert, Gábor LELKES a Károly TÓTH. *Nemzeti és etnikai kisebbségek Szlovákiában, 2003*. Somorja: Fórum Kisebbségkutató Intézet, 2004, s. 18.

a postupně bylo osidlováno Maďary, což ještě zesílilo v 16. století v důsledku tureckého vpádu do Uher. Dnešní Slovensko (historický region Felvidék) bylo až do roku 1918 součástí Uherského království.⁴⁴

V postavení národnostní menšiny se Maďaři žijící na území dnešního Slovenska definitivně ocitli po podepsání trianonské mírové smlouvy v roce 1920. Podobně jako v případě českých Němců, se i Maďaři rázem z vládnoucího privilegovaného národa stali „pouhou“ národnostní menšinou. Maďarská menšina je tedy novodobou nedobrovolnou menšinou vzniklou v důsledku geopolitického rozhodnutí. V Československé republice se tak podle sčítání z roku 1921 ocitlo 745.000 osob maďarské národnosti soustředěných převážně u jižních hranic nového státu; k slovenské národnosti se tehdy přihlásilo 1,9 mil. osob.⁴⁵ Výsledky tohoto sčítání jsou některými slovenskými autory zpochybňovány co do velikosti maďarské menšiny a je poukazováno na přetrvávající důsledky maďarizace, jejíž počátky jsou kladeny již ke konci 18. století.⁴⁶

V průběhu 20. století vytrvale klesal podíl maďarské menšiny na celkové populaci (1921 – 21,7%, 2001 – 9,7%)⁴⁷. Při pohledu na absolutní čísla se největší propady ukazují po obou světových válkách, kdy hrají roli jednak migrace obyvatelstva, ale i změněné preference v otázce národnostní příslušnosti. Po první světové válce odešlo přes 80.000 osob maďarské národnosti do Maďarska,⁴⁸ po druhé světové válce bylo maďarské obyvatelstvo postiženo nucenou výměnou za Slováky z Maďarska, tzv. „reslovakizací“ a dalšími represemi, což mělo za následek pokles z 571.952 osob maďarské národnosti v r. 1930 na 354.532 o dvacet let později. Počet slovenských Maďarů se ovšem zakrátko opět zvedl nad 500.000.⁴⁹ Od šedesátých let až do sčítání

⁴⁴ PATAKI, Zsolt G. Overview of Proposals for Minority Self-Governments of Hungarian Minorities in Central Europe. In: GÁL, Kinga. *Minority governance in Europe*. Budapest: Local Government and Public Service Reform Initiative, Open Society Institute, 2002. s. 260.

⁴⁵ KOVÁČ, Dušan. *Dějiny Slovenska*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1998. ISBN 80-710-6267-7. s.186.

⁴⁶ PODOLÁK, Peter. *Národnostné menšiny v Slovenskej republike*. Martin: Matica slovenská, 1998. ISBN 8070905069. s. 11.

⁴⁷ PODOLÁK, Peter. *Národnostné menšiny v Slovenskej republike*. Martin: Matica slovenská, 1998. ISBN 8070905069. s. 12 a Obyvatelstvo podľa národnosti - 2001 a 1991. *Štatistický úrad Slovenskej republiky* [online]. [cit. 2012-01-06]. Dostupné z: <http://portal.statistics.sk/showdoc.do?docid=6366>.

⁴⁸ PATAKI, Zsolt G. Overview of Proposals for Minority Self-Governments of Hungarian Minorities in Central Europe. In: GÁL, Kinga. *Minority governance in Europe*. Budapest: Local Government and Public Service Reform Initiative, Open Society Institute, 2002. s. 261.

⁴⁹ GYURGYÍK, László. Zmeny v demografickej, sídelnej a sociálnej štruktúre Maďarov na Slovensku. In: HUNČÍK, Péter a József FAZEKAS. *Maďari na Slovensku (1989-2004): súhrnná správa od zmeny režimu po vstup do Európskej únie*. Šamorín: Fórum inštitút pre výskum menšín, 2008. s. 156.

lidu v roce 2001 byl zaznamenan mírný početní nárůst (1961 – 518.776 os., 1991 – 567.296 os., 2001 – 520.528 os.).⁵⁰ Bezmála padesátitisícový propad mezi posledními dvěma sčítáními je přičítán jednak nepříznivé Mečiarově menšinové politice vedoucí ke zrychlení asimilace, svobodnější přeshraniční migraci, rychlejšímu stárnutí maďarské populace, ale i významnému nárůstu ve statistické kategorii „nezjištěno“.⁵¹

Více než 99% slovenských Maďarů žije v 27 okresech v maďarském příhraničí.⁵² V okresech Dunajská Streda a Komárno na Žitném ostrově představuje maďarská populace podle dat z roku 2001 početní většinu (83,3%, resp. 69,0%).⁵³ Hranici 20% potřebnou pro uplatňování některých menšinových práv překračuje Maďarské obyvatelstvo podle dat z r. 2001 v 501 obcích.⁵⁴ Ve více než polovině obcí obývaných Maďary, představují alespoň 75% obyvatelstva obce.⁵⁵

---

⁵⁰ PODOLÁK, Peter. *Národnostné menšiny v Slovenskej republike*. Martin: Matica slovenská, 1998. ISBN 8070905069. s. 12 a Obyvatelstvo podľa národnosti - 2001 a 1991. *Štatistický úrad Slovenskej republiky* [online]. [cit. 2012-01-06]. Dostupné z: <http://portal.statistics.sk/showdoc.do?docid=6366>.

⁵¹ GYURGYÍK, László. Zmeny v demografickej, sídelnej a sociálnej štruktúre Maďarov na Slovensku. In: HUNČÍK, Péter a József FAZEKAS. *Maďari na Slovensku (1989-2004): súhrnná správa od zmeny režimu po vstup do Európskej únie*. Šamorín: Fórum inštitút pre výskum menšín, 2008. s. 185 nebo GYURGYÍK, László. A szlovákiai magyarság lélekszámcsökkenésének okai. In: GYURGYÍK, László a László SEBŐK. *Népszámlálási körkép Közép-Európából 1989 - 2002*. Budapest: Teleki László Alapítvány, 2003. s. 231.

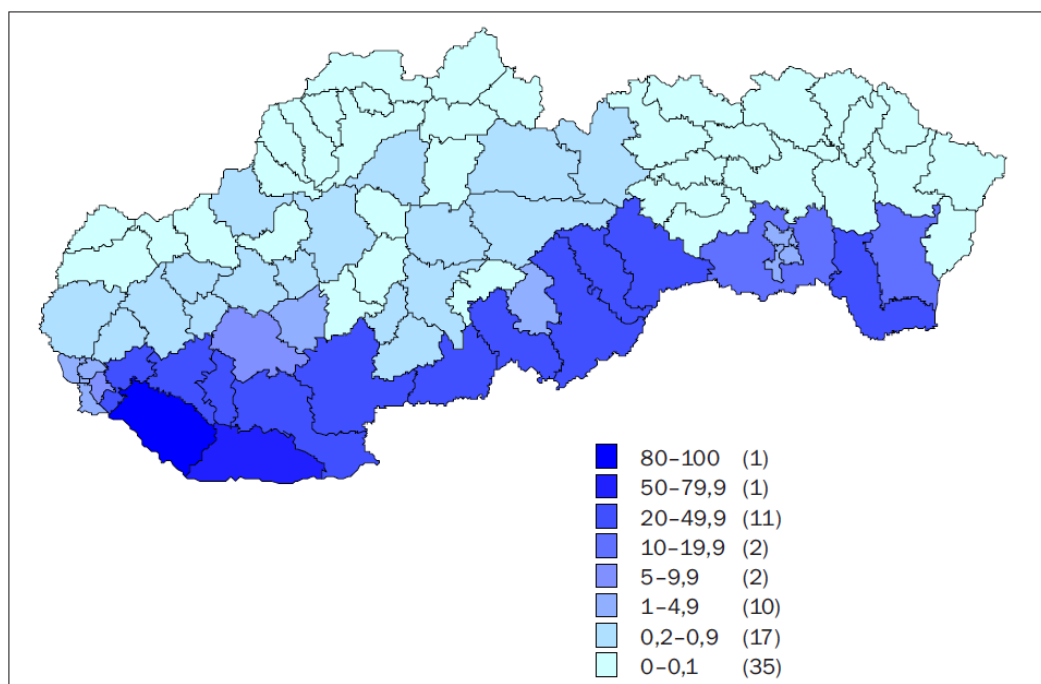
⁵² DOHÁNYOS, Róbert, Gábor LELKES a Károly TÓTH. *Nemzeti és etnikai kisebbségek Szlovákiában, 2003*. Somorja: Fórum Kisebbségkutató Intézet, 2004. s. 17 a násl.

⁵³ Výpočet na základe DOHÁNYOS, Róbert, Gábor LELKES a Károly TÓTH. *Nemzeti és etnikai kisebbségek Szlovákiában, 2003*. Somorja: Fórum Kisebbségkutató Intézet, 2004. s. 22.

⁵⁴ Nariadenie Vlády Slovenskej republiky č. 221/1999 Z.z., ktorým sa vydáva zoznam obcí, v ktorých občania Slovenskej republiky patrici k národnostnej menšine tvoria najmenej 20 % obyvatelstva. [cit. 2012-01-06]. Dostupné z: <http://www.zbierka.sk/Default.aspx?sid=15&PredpisID=14898&FileName=99-z221&Rocnik=1999&AspxAutoDetectCookieSupport=1>. a DOSTÁL, Ondrej. *Národnostné menšiny*. In: KOLLÁR, Miroslav a Mesežnikov GRIGORIJ. *Slovensko 2004: Súhrnná správa o stave spoločnosti*. Bratislava: IVO, 2005. s. 218.

⁵⁵ DOHÁNYOS, Róbert, Gábor LELKES a Károly TÓTH. *Nemzeti és etnikai kisebbségek Szlovákiában, 2003*. Somorja: Fórum Kisebbségkutató Intézet, 2004. s. 48.

Podíl maďarské menšiny v jednotlivých okresech SR (2001, %)⁵⁶

3.2. Základy menšinového modelu

Následující kapitola si klade za cíl ozřejmit právní postavení národnostních menšin na Slovensku, zvláště pak nejpočetnější maďarské menšiny. Nejprve bude předestřen chronologický vývoj Slovenské republiky ve vztahu k jejím menšinám, následovat bude rozbor jak národního zákonodárství, tak mezinárodních úmluv jak multilaterálních, tak dvoustranných.

Na Slovensku se během posledních dvaceti let jeho samostatné existence nevyvinul žádný ucelený menšinový systém. Právní úprava je značně roztříštěná a náchylná ke změnám podle politického klimatu v zemi. Neexistuje jednotící obecný právní předpis, který by uceleně definoval právní postavení menšin a jejich příslušníků.

Ve slovenské Ústavě z roku 1992 je zachycen základní přístup Slovenska ke svým menšinám charakteristický jistou dvojakostí. Už z preambule je patrný rozpor mezi národním (etnocentrickým) a občanským charakterem státu zvýrazněným navíc rozdělením na národ, národnostní menšiny a etnické skupiny: *„My, národ slovenský, pamätajúc na politické a kultúrne dedičstvo svojich predkov a na stáročné skúsenosti zo zápasov o národné bytie a vlastnú štátnosť, ... spoločne s príslušníkmi národnostných*

⁵⁶ DOHÁNYOS, Róbert, Gábor LELKES a Károly TÓTH. *Nemzeti és etnikai kisebbségek Szlovákiában*, 2003. Somorja: Fórum Kisebbségkutató Intézet, 2004, s. 19.

*menšín a etnických skupín žijúcich na území Slovenskej republiky, ... teda my, občania Slovenskej republiky, uznášame sa prostredníctvom svojich zástupcov na tejto ústave.*⁵⁷ Už tento zvolený prístup implikuje ne zcela rovnoprávné postavení menšín a většinového národa na Slovensku. Ačkoliv se může zdát, že se jedná o drobný detail, není tomu tak, jelikož od tohoto konstruktů se odvíjí další jak právní, tak praktický přístup k menšinám.⁵⁸

3.3. Vývoj menšinových práv od vzniku Slovenské republiky

Vezmeme-li chronologickou řadu vzniku jednotlivých základních kamenů menšinové politiky na Slovensku, zjistíme, že by se pomyslná míra vstřícnosti k menšinám v průběhu času dala vyznačit křivkou připomínající sinusoidu kolísající mezi dvěma výše zmíněnými principy – občanským a národním. Období Mečiarových vlád od roku 1992-1998 (s krátkým Moravčikovým mezivládím od března do prosince 1994) je charakteristické kromě posilování autoritativního způsobu vlády a obecné eroze demokracie na Slovensku také ostrým proti-menšinovým kurzem. Vzhledem k tomu, že dominantní menšinou na Slovensku je menšina maďarská, lze s jistotou dávkou zobecnění tvrdit, že šlo a jde o protimaďarské tendence. Druhá největší menšina – Romové – čelí zcela jiným problémům a ostatní menšiny jsou relativně zanedbatelné. Nejhrubším zásahem do menšinových práv této doby bylo přijetí zákona o státním jazyku v roce 1995,⁵⁹ který je v několikrátě pozměněné podobě platný dodnes a který do značné míry znemožnil používání menšinových jazyků ve veřejné, ale i soukromé sféře. V původní verzi zákon obsahoval sankční ustanovení, které bylo za Dzurindovy vlády odstraněno a opět zavedeno po příchodu Roberta Fica a jeho koalice k moci. Se zákonem o státním jazyku také souvisela změna ostatních předpisů tak, aby odpovídaly jeho úpravě (např. školský zákon⁶⁰). Jednalo se o značný ústup od menšinového

⁵⁷ Ústava Slovenskej republiky č. 460/1992 Sb. preambule. [cit. 2012-01-06]. Dostupné z: <http://www.zbierka.sk/zz/predpisy/default.aspx?PredpisID=12045&FileName=92-z460&Rocnik=1992>.

⁵⁸ AUER, Stefan. Slovakia: from marginalization of ethnic minorities to political participation (and back?). In: RECHEL, Bernd. *Minority Rights in Central and Eastern Europe*. Oxon: Routledge, 2009. s. 197.

⁵⁹ Zákon Národnej rady Slovenskej republiky č. 270/1995 Z.z. o štátnom jazyku Slovenskej republiky [cit. 2012-01-06]. Dostupné z: <http://www.zbierka.sk/zz/predpisy/default.aspx?PredpisID=13423&FileName=95-z270&Rocnik=1995>.

⁶⁰ Zákon Federálneho shromáždění č. 29/1984 Sb. o soustavě základních škol, středních škol a vyšších odborných škol (školský zákon). Zákon Národnej rady Slovenskej republiky č. 245/2008 Z.z. o výchově a vzdělávání (školský zákon), [cit. 2012-01-06]. Dostupné z: <http://www.zbierka.sk/zz/predpisy/default.aspx?PredpisID=208259&FileName=zz2008-00245-0208259&Rocnik=2008>.

standardu předchozího období (včetně období před rokem 1989). Logika zákona je taková, že je potřeba chránit státní jazyk před jazyky menšinovými.

Dalším negativním zásahem do života především maďarské menšiny byla změna správního členění Slovenska v roce 1996 s jednoznačně protimaďarským ostnem. Byl takřka zdvojnásoben počet okresů, ale pouze v severní části republiky, aby na jihu nevznikly většinově maďarské okresy. Jihoslovenské okresy byly vytvořeny v protaženém severojižním tvaru tak, aby byl snížen podíl Maďarů zde žijících.⁶¹

V této době došlo k značnému zvýšení napětí mezi většinovou a menšinovou populací, stejně tak jako mezi Slovenskem a Maďarskem. Navzdory tomu Slovensko právě v této době (v roce 1995) přistoupilo k Rámcové úmluvě Rady Evropy o ochraně národnostních menšin⁶² obsahující široký katalog menšinových práv. Problémy s její interpretací a reálným použitím ovšem naznačovaly skutečný stav věci. Konkrétním naplněním úmluvy měla být mj. bilaterální slovensko-maďarská smlouva o dobrém sousedství a přátelské spolupráci,⁶³ která byla podepsána téhož roku, ale její ratifikace byla kvůli sporům neustále odsouvána. Ke konečnému schválení došlo až roku 1996 poté, co byl přijat výše zmíněný zákon o státním jazyku, změněno správní členění a schválena některá další opatření. Obsah těchto zákonů ovšem zpochybnil skutečnou vůli Slovenské republiky k deklarovanému přátelskému soužití a spolupráci.

Vítězství široké, proevropsky orientované koalice stran v parlamentních volbách roku 1998 znamenalo zásadní a pozitivní zvrát v menšinové politice. Ačkoliv ani období Dzurindových vlád (1998-2006) nelze jednoznačně charakterizovat jako k menšinám přátelské a nelze konstatovat, že by se menšinový standard vrátil alespoň na předmečiarovskou úroveň. Na obou Dzurindových vládách sice participovala Strana maďarské koalice (SMK), ale veškeré změny ve prospěch maďarské menšiny byly předmětem tvrdého vyjednávání. Dzurindovo období před vstupem do Evropské unie (2004) se vyznačuje velkým tlakem ze strany EU na provádění reform, a to právě i ve vztahu k národnostním menšinám.

Prvním zásadním krokem pro zlepšení právního postavení menšin a zajištění jejich menšinových práv byl v roce 1999 přijatý zákon o používání jazyků

---

⁶¹ Viz např. NIŽŇANSKÝ, Viktor a Grigorij MESEŽNIKOV. *Reforma verejnej správy na Slovensku 1998-2002: súvislosti, aktéri, voľby*. Bratislava: Inštitút pre verejné otázky, 2002.

⁶² Rada Evropy. Rámcová úmluva o ochraně národnostních menšin. 1995. [cit. 2012-01-06] Dostupné z: http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/minorities/1_AtGlance/PDF_Text_FCNM_cs.pdf.

⁶³ Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky č. 115/1997 Z.z. o uzavretí Zmluvy o dobrom susedstve a priateľskej spolupráci medzi Slovenskou republikou a Maďarskou republikou. [cit.]

národnostních menšin,⁶⁴ který podrobněji upravoval toto ústavní právo a odstraňoval některá nejpalčivější ustanovení zákona o státním jazyku. Přesto opět nelze říci, že by se jazyková práva vrátila na původní úroveň. Příznačné je, že SMK hlasovala proti přijetí zákona ve vládou navržené podobě, ale paradoxně podpořila jeho přijetí tím, že svou přítomností zajistila usnášeníschopnost Národní rady.

S pokračujícím procesem předvstupních vyjednávání s Evropskou unií se stala aktuální otázka změny Ústavy SR, především kvůli možnosti přenesení kompetencí na orgány EU a aplikace právních předpisů EU na Slovensku. Ke schválení tzv. euronovely bylo třeba i hlasů SMK, která ovšem svou podporu podmiňovala mnohými požadavky. Euronovela Ústavy se tak stala předmětem rozsáhlého politického obchodu. SMK ustoupila od požadavku na změnu preambule a zavedení funkce ombudsmana výměnou za ratifikaci Evropské charty regionálních nebo menšinových jazyků (což bylo dlouhodobě odkládáno), provedení správní reformy včetně změny územně-správního členění a vyřešení přípravy pedagogů pro menšinové školství.⁶⁵

Takto vyobchodované přijetí jazykové charty sice neznamenalo přímé zvýšení standardu jazykových práv, ale problematika se dostala pod dohled Rady Evropy a její kontrolní mechanismus.⁶⁶ Vládní návrh územně správní reformy s 12 vyššími územně-samosprávnými celky (VÚC) nakonec nebyl Národní radou Slovenské republiky schválen a právní úprava se víceméně vrátila k původním 8 VÚC z Mečiarových dob. Přenesení kompetencí na tyto celky už ale proběhlo v původní plánované podobě.⁶⁷ Otázka vzdělávání pedagogů byla vyřešena založením samostatné maďarské univerzity Jánoše Selyeho v Komárně roku 2004.

V roce 2001 byl v Maďarsku přijat zákon o zahraničních Maďarech, jehož cílem bylo finančně podporovat Maďary v sousedních zemích formou poskytování slev v Maďarsku ale i individuální finanční pomoci přímo v sousedních státech. Přeshraniční uplatňování zákona bylo pro slovenskou vládu nepřijatelné. V roce 2003 bylo nakonec

2012-01-06] Dostupné z: <http://www.zbierka.sk/zz/predpisy/default.aspx?PredpisID=13973&FileName=97-z115&Rocnik=1997>.

⁶⁴ Zákon Národnej rady Slovenskej republiky č. 184/1999 Z.z. o používání jazykov národnostných menšín. [cit. 2012-01-06] Dostupné z: <http://www.zbierka.sk/zz/predpisy/default.aspx?PredpisID=14861&FileName=99-z184&Rocnik=1999>.

⁶⁵ DOSTÁL, Ondrej. Národnostné menšiny. In MESEŽNIKOV, Grigorij, KOLLÁR, Miroslav. *Slovensko 2003: súhrnná správa o stave spoločnosti*. Bratislava: IVO, 2003. s. 160.

⁶⁶ IRMANOVÁ, Eva. *Maďarská menšina na Slovensku a její místo v zahraniční politice Slovenska a Maďarska po roce 1989*. Ústí nad Labem: Albis international, 2005. s. 201.

⁶⁷ DOSTÁL, Ondrej. Národnostné menšiny. In MESEŽNIKOV, Grigorij, KOLLÁR, Miroslav. *Slovensko 2000: súhrnná správa o stave spoločnosti*. Bratislava: IVO, 2000. s. 180.

dosaženo dohody o vzájemné podpoře národnostních menšin v oblasti vzdělávání a kultury, a to prostřednictvím dvou nadací působících v obou zemích.⁶⁸

Další obrat, tentokrát ovšem negativní, nastal v roce 2006 po parlamentních volbách, v nichž zvítězila strana SMER Roberta Fica a jako koaliční partnery si vybrala dvě nechvalně proslulé strany z devadesátých let – Hnutí za demokratické Slovensko (HZDS) a Slovenskou národní stranu (SNS). Ačkoliv se jejich předsedové, Vladimír Mečiar a Ján Slota, ve vládě přímo neangažovali, došlo ke značnému zhoršení klimatu v zemi. Je to doba případu Hedvivy Malinové (2006), fotbalového zápasu v Dunajské Středě (2008), nevpuštění maďarského prezidenta László Sólyoma na Slovensko (2009) atd. Do veřejného prostoru se opět vrátila otevřeně protimaďarská rétorika. V legislativní rovině se staronová atmosféra projevila přijetím nového školského zákona v roce 2008 zavádějícího více vyučovacích hodin státního jazyka na úkor jazyků menšinových, novely jazykového zákona v roce 2009 zpřísnující podmínky použití menšinového jazyka a opět zavádějící sankční ustanovení.⁶⁹ Těsně před parlamentními volbami v červnu 2010 zasáhl do menšinové problematiky na Slovensku další prvek z Maďarska v podobě změny zákona o státním občanství, umožňující získání občanství zahraničním Maďarům bez podmínky trvalého bydliště na území Maďarské republiky.

Z výše naznačeného je patrné, že na Slovensku je uplatňován menšinový model, který je značně náchylný ke změnám v důsledku rozložení politických sil. Zároveň ale lze konstatovat, že se více méně ustálila jeho formální podoba – ústavně garantovaná základní práva bez obecného menšinového zákona. Jazyková práva jsou zaručena speciálním zákonem o jazycích národnostních menšin a zároveň omezena zákonem o státním jazyce s průběžnými změnami. Mezinárodní úmluvy, jichž je Slovensko smluvní stranou, nepřekračují v této oblasti domácí legislativu. Správní uspořádání republiky nebere existenci menšiny nijak v potaz, ba naopak je utvořeno maďarské menšině navzdory. Toto je kompenzováno přenosem kompetencí na lokální či regionální úroveň, která je maďarské menšině blíže a snadněji ji může ovlivnit.

3.4. Ústava SR

Kromě již výše popsané preambule, hovoří slovenská ústava o menšinách ve čtvrtém oddílu, který tvoří články č. 33 a 34. Článek č. 33 je obecným

---

⁶⁸ Více viz. KÁNTOR, Zoltán, et al. *Hungarian Status Law: nation building and/or minority protection*. Sapporo: Slavic Research Center, Hokkaido University, 2004.

nediskriminačním pravidlem stanovujícím, že nikomu nesmí být na újmu jeho příslušnost k národnostní menšině či etnické skupině. Konkrétněji je pak toto právo upraveno v tzv. antidiskriminačním zákoně z roku 2004⁷⁰ a dalších dílčích předpisech.

Článek 34 je rozdělen do tří odstavců, z nichž první zaručuje příslušníkům menšin všeobecný rozvoj. Příslušníkům menšin společně s jinými příslušníky menšiny nebo skupiny zaručuje právo rozvíjet vlastní kulturu. Nikoliv ale menšině jako takové, nejedná se v žádném případě o uznání kolektivních práv, jedná se vždy a zásadně jen o práva jednotlivců, byť ve skupině s ostatními. Dále je zaručeno právo na rozšiřování a přijímání informací v mateřském jazyce, což je provedeno jednak v jazykových zákonech, ale pak i v zákoně o Slovenské televizi⁷¹ a o Slovenském rozhlasě.⁷² Obsaženo je i právo sdružování se v národnostních sdruženích a zakládání a udržování vzdělávacích a kulturních institucí.

Druhý odstavec se dotýká jazykových práv, kdy *velkoryse* garantuje příslušníkům národnostních menšin právo na osvojení si nejen státního jazyka, ale i právo na vzdělání v menšinovém jazyce a právo ho používat v úředním styku. Zárodkem kolektivních práv, případně nějaké hlubší úpravy, je pak písmeno c) tohoto odstavce, stanovující právo příslušníků národnostních menšin nebo etnických skupin podílet se na řešení věcí týkajících se jich samotných. Za dlouhou dobu účinnosti ústavy nebylo toto právo nikdy podrobně provedeno běžným zákonem.⁷³

Třetí odstavec pak chrání většinové obyvatelstvo před nebezpečím diskriminace ze strany menšiny a omezuje výkon menšinových práv v tom smyslu, že nesmí vést k ohrožení svrchovanosti a územní celistvosti Slovenské republiky. Toto ustanovení vychází především z historicko-geografických aspektů menšinové problematiky na Slovensku. Odkaz na diskriminaci většiny menšinou je aktuální především na územích

⁶⁹ PETŐCZ, Kálmán; KOLÍKOVÁ, Mária. Ľudské a menšinové Práva. In Miroslav Kollár, Grigorij Mesežnikov a Martin Bútora. *Slovensko 2009: súhrnná správa o stave spoločnosti a trendoch na rok 2010*. Bratislava: Inštitút pre verejné otázky, 2010. s. 191.

⁷⁰ Zákon Národnej rady Slovenskej republiky č. 365/2004 Z.z. o rovnakom zaobchádzaní v niektorých oblastiach a o ochrane pred diskrimináciou a o zmene a doplnení niektorých zákonov (antidiskriminačný zákon), [cit. 2012-01-06] Dostupné z: <http://www.zbierka.sk/zz/predpisy/default.aspx?PredpisID=18007&FileName=04-z365&Rocnik=2004>.

⁷¹ Zákon Národnej rady Slovenskej republiky č. 16/2004 Z.z. o Slovenskej televízii, [cit. 2012-01-06] Dostupné z: <http://www.zbierka.sk/zz/predpisy/default.aspx?PredpisID=17644&FileName=04-z016&Rocnik=2004>.

⁷² Zákon Národnej rady Slovenskej republiky č. 619/2003 Z.z. o Slovenskom rozhlasě, [cit. 2012-01-06] Dostupné z: <http://www.zbierka.sk/zz/predpisy/default.aspx?PredpisID=17626&FileName=03-z619&Rocnik=2003>.

⁷³ HOFMANNOVÁ, Mahulena. Ochrana národnostních menšin na Slovensku. In: PETRÁŠ, René, Helena PETRŮV a Harald Christian SCHEU. *Menšiny a právo v České republice*. Praha: Auditorium, 2009. s. 365.

většinově osídlených Maďary. Problematika menšin v menšině je delikátní především v tom ohledu, že lze v těchto případech testovat skutečné rovné zacházení s oběma skupinami obyvatelstva. Má mít menšina v menšině například stejná jazyková práva jako menšina ve většině? Nebo má mít z titulu „státotvorného“ většinového národa práv více než „běžná“ menšina? Otázka státní integrity SR je upravena i bilaterální slovensko-maďarskou základní smlouvou.

Tzv. euronovelou ústavy z roku 2001 byla jazykovým právům nepřímo poskytnuta vyšší míra právní ochrany, když byl do ústavy přidán článek o přednosti právně závazných aktů Evropských společenství a Evropské unie před slovenskými zákony (čl. 7 odst. 2 Ústavy). Takovouto přednost mají rovněž i mezinárodní smlouvy o lidských právech a základních svobodách stejně jako patřičně ratifikované mezinárodní smlouvy - tedy i bilaterální (čl. 7 odst. 4 a 5 Ústavy). Mezi takovéto případy lze přiřadit Chartu a Úmluvu Rady Evropy i slovensko-maďarskou základní smlouvu. Vymahatelnost ustanovení tohoto typu je ovšem problematické, jelikož ani jedna z chart nemá účinné nástroje, jak prosadit vlastní dodržování. Pomocí mechanismu monitorovacích zpráv je sice pravidelně upozorňováno na některé nedostatky národní úpravy, avšak k jejím změnám to nevede (např. 20% hranice).⁷⁴ Přesto mají alespoň symbolický význam a jsou jakousi pojistkou na nejhorší časy.

3.5. Mezinárodní smlouvy

3.5.1. Rámcová úmluva na ochranu národnostních menšin⁷⁵

Úmluva definuje menšinová práva jako integrální součást mezinárodní ochrany lidských práv (čl. 1) a stejně jako ona jsou i menšinová práva čistě individuální, ačkoliv ve svém druhém článku stanoví, že osoby patřící k národnostní menšině mohou uplatňovat práva a využívat svobody jak individuálně, tak i společně s jinými. Jakkoliv by se mohlo zdát, že toto je uznáním kolektivního charakteru menšinových práv, není tomu tak, stále se jedná pouze o skupinu příslušníků menšin, nikoliv o menšinu jako takovou (právní entitu), která by měla zaručena práva. Článek 4 zachycuje problematiku diskriminace - jednak ji zakazuje a pak zavazuje strany přijmout „*přiměřená opatření s cílem podporovat ... úplnou a efektivní rovnost mezi osobami patřícími k národnostní*

⁷⁴ PETŐCZ, Kálmán; KOLÍKOVÁ, Mária. Lidské a menšinové práva. In Miroslav Kollár, Grigorij Mesežnikov a Martin Bútor, *Slovensko 2009: súhrnná správa o stave spoločnosti a trendoch na rok 2010*. Bratislava: Inštitút pre verejné otázky, 2010. s. 193.

⁷⁵ Rada Evropy. Rámcová úmluva o ochraně národnostních menšin. 1995. [cit. 2012-01-06] Dostupné z: http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/minorities/1_AtGlance/PDF_Text_FCNM_cs.pdf.

menšině a osobami patřícími k většině.“ Takováto opatření jsou někdy označována za pozitivní diskriminaci. Nicméně tento výklad explicitně vylučuje následující odstavec.

Úmluva jednak uvádí obecná pravidla (zákaz postupů zaměřených na asimilaci, zachování a rozvoj kultury, podpora ducha tolerance a mezikulturního dialogu atd.), ale i konkrétnější práva (právo na informace, používání jazyka v soukromí, na veřejnosti i v kontaktu s administrativními orgány, právo používat jména v daném jazyku, menšinové vzdělávání atd.).

Ve stínu článku 16, který zakazuje opatření, kterými by se změnil poměr obyvatelstva v oblastech obývaných menšinami a jejichž cílem je omezovat práva a svobody vyplývající ze zásad této dohody, se jeví obě administrativní reformy na Slovensku jako velice sporné. Výkladová zpráva k Úmluvě totiž za takováto opatření považuje kromě vyhánění i změnu administrativních hranic za účelem omezení menšinových práv a svobod (tzv. „gerrymandering“). Ne všechna opatření omezující menšinová práva musí být ale automaticky nelegitimní.⁷⁶

Výbor ministrů Rady Evropy ve svých rezolucích o implementaci Úmluvy opakovaně nabádá⁷⁷ k přijetí obecného menšinového zákona, který by lépe stanovil právní rámec mj. v oblasti financování menšinové kultury, školství a jazykových práv. V souvislosti s jazykovým zákonodárstvím a v předchozích kapitolách popsanými výkyvy v této oblasti doporučuje nalézt spravedlivou „*rovnováhu mezi legitimní podporou státního jazyka a právem používat menšinové jazyky*“.⁷⁸ A toto vše ve spolupráci s příslušníky národnostních menšin.

---

⁷⁶ Rada Evropy. Framework Convention for the Protection of National Minorities and Explanatory Report. Strasbourg, 1995. [cit. 2011-11-28]. Dostupné z WWW: <[http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/minorities/1_AtGlance/PDF_H\(1995\)010_FCNM_ExplanReport_en.pdf](http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/minorities/1_AtGlance/PDF_H(1995)010_FCNM_ExplanReport_en.pdf)>. s. 23.

⁷⁷ Rada Evropy. Resolution CM/ResCMN(2011)15 on the implementation of the Framework Convention for the Protection of National Minorities by the Slovak Republic, 2011. [cit. 2011-11-28]. Dostupné z WWW:

<https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=1812645&Site=CM&BackColorInternet=C3C3C3&BackColorIntranet=EDB021&BackColorLogged=F5D383> i Rada Evropy. Rezolúcia ResCMN(2006)8 o implementácii Rámcového dohovoru na ochranu národnostných menšin Slovenskou republikou, 2006. [cit. 2011-11-28]. Dostupné z WWW: http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/minorities/3_FCNMdocs/PDF_2nd_CM_Res_SlovakRep_sk.pdf.

⁷⁸ Rada Evropy. Resolution CM/ResCMN(2011)15 on the implementation of the Framework Convention for the Protection of National Minorities by the Slovak Republic, 2011. [cit. 2011-11-28]. Dostupné z WWW:

<https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=1812645&Site=CM&BackColorInternet=C3C3C3&BackColorIntranet=EDB021&BackColorLogged=F5D383>.

3.5.2. Evropská charta regionálních nebo menšinových jazyků⁷⁹

Tato charta obsahově navazuje na Rámcovou úmluvu na ochranu národnostních menšin. Jedná se o „výběrovou“ smlouvu, kdy si každá smluvní strana může pro každý menšinový nebo regionální jazyk vybrat z více nabízených úrovní jeho ochrany, tedy závazků umožňujících jejich používání. Na rozšířenější jazyky lze aplikovat podrobnější III. část Charty, méně časté jazyky se pak řídí pouze cíli a zásadami z části II. Maďarština získala (vedle češtiny se statusem polooficiálního jazyka) nejvyšší ochranu z menšinových jazyků používaných na Slovensku, nikoliv však nejvyšší možnou v rámci Charty. Slovensko přijalo Chartu s výhradami, kdy symptomatická je například hned první, která opětovně ochraňuje i státní jazyk (v dokumentu podporujícím jazyky menšin...): „*Slovenská republika vyhlasuje, že prijatou chartu bude uplatňovať v súlade s Ústavou Slovenskej republiky ... s cieľom podporovať evropské jazykové dedičtvi bez újmy na používaní štátného jazyka.*“⁸⁰ Další výhrada byla výborem expertů (těleso předpokládané Chartou dohlížející nad jejím uplatňováním) v roce 2009 označena za neslučitelnou s Chartou. Týká se minimální hranice 20% menšinového obyvatelstva v dané obci pro vznik práva na používání regionálních nebo menšinových jazyků. Výbor expertů shledal, že ačkoliv slovenské orgány upravily tuto výhradu v tom smyslu, že tato hranice se vztahuje pouze na uplatňování článku 10 Charty (Správní orgány a veřejná služba – tedy úřední styk), je stále v rozporu s Chartou a dospěl k závěru, že: „*článek 10 (a tedy logicky i ostatní) se vztahuje i na obce, kde počet osob mluvících regionálním nebo menšinovým jazykem nedosahuje 20% obyvatelstva a přesto představuje dostatečný počet osob mluvících těmito jazyky pro účely závazků z článku 10.*“⁸¹ V souvislosti s tímto výbor opakovaně vyzval slovenskou vládu⁸² k přehodnocení této hranice a k jejímu nahrazení „elastičtějším“ řešením s tím, že ani

⁷⁹ Rada Evropy. Evropská charta regionálních či menšinových jazyků. 1992. [cit. 2012-01-06] Dostupné z: http://www.coe.int/t/dg4/education/minlang/textcharter/Charter/Charter2_cs.pdf.

⁸⁰ Rada Evropy. Evropská charta regionálních či menšinových jazyků. 1992. [cit. 2012-01-06] Dostupné z: http://www.coe.int/t/dg4/education/minlang/textcharter/Charter/Charter2_cs.pdf.

⁸¹ Rada Evropy. Európska charta regionálnych alebo menšinových jazykov – uplatnenie charty v Slovenskej republike, 2009. [cit. 2011-11-28]. Dostupné z WWW: http://www.coe.int/t/dg4/education/minlang/Report/EvaluationReports/SlovakiaECRML2_sk.pdf. s. 5.

⁸² Rada Evropy. Odporúčanie Výboru ministrov RecChl(2007)1 o uplatňovaní Európskej charty regionálnych alebo menšinových jazykov Slovenskou republikou, 2007. [cit. 2011-11-28]. Dostupné z WWW: http://www.coe.int/t/dg4/education/minlang/Report/Recommendations/SlovakiaCMRec1_sk.pdf.

samotné snížení hranice na 10% dlouhodobě prosazované maďarskou menšinou by nevyřešilo problémy pro méně často používané jazyky.⁸³

Samotná Charta pak poskytuje ochranu těmto jazykům ve školství (čl. 8), kde je maďarštině poskytován nejvyšší možný standard pro všechny úrovně vzdělávání. V soudnictví (čl. 9) není umožněno vést jednání v maďarštině a není zcela zřejmé, zda ve všech případech lze bezplatně využít tlumočnicka a překladatele. Výbor expertů upozorňuje, že bezplatné použití jejich služeb by se mělo týkat i osob, které ovládají i státní jazyk (avšak v mateřštině se dokážou přesněji vyjádřit).⁸⁴ Ve správních orgánech a ve veřejných službách (čl. 10) se Slovensko zavázalo zaměstnávat úředníky, kteří přicházejí do styku s veřejností, ovládající maďarštinu, avšak ne v rozporu s předpisy zakazujícími diskriminaci. Zároveň je zde zakotveno právo používat maďarský jazyk při zasedáních místních orgánů, nikoliv však už regionálních či celostátních. Úprava mediální oblasti (čl. 11) je pak rozdělena do dvou pomyslných skupin – Rozhlasové a televizní vysílání je zabezpečováno v minimálním možném rozsahu, a to jen na vysílání některých menšinových programů. Tisk požívá vysoké ochrany v podobě finanční podpory a zabezpečování vydávání alespoň jednoho deníku. Ustanovení o kulturní činnosti a kulturních zařízeních (čl. 12) jsou uplatňována všechna až na podporu vzniku maďarské terminologie pro potřeby administrativy atp. V oblasti ekonomického a sociálního života (čl. 13) jsou uznána spíše pasivní práva než aktivní snaha o jejich podporu. Přeshraniční spolupráce (čl. 14) má být umožněna jak na obecní tak regionální úrovni.

---

⁸³ Rada Evropy. Európska charta regionálnych alebo menšinových jazykov – uplatnenie charty v Slovenskej republike, 2009. [cit. 2011-11-28]. Dostupné z WWW: http://www.coe.int/t/dg4/education/minlang/Report/EvaluationReports/SlovakiaECRML2_sk.pdf. s. 6.

⁸⁴ Rada Evropy. Európska charta regionálnych alebo menšinových jazykov – uplatnenie charty v Slovenskej republike, 2009. [cit. 2011-11-28]. Dostupné z WWW: http://www.coe.int/t/dg4/education/minlang/Report/EvaluationReports/SlovakiaECRML2_sk.pdf. s. 32.

3.6. Bilaterální smlouvy

3.6.1. Smlouva o dobrém sousedství a přátelské spolupráci mezi Slovenskou republikou a Maďarskou republikou⁸⁵

Základní smlouva mezi Slovenskem a Maďarskem byla podepsána, jak již bylo zmíněno výše, v roce 1995 za velkého tlaku představitelů Evropské unie a dalších mezinárodních institucí. K její platnosti ovšem byla nutná ratifikace parlamentem, která se neobešla bez problémů. Smlouva obsahuje mnohé obecné deklarace o rozvíjení vzájemných vztahů v nejrůznějších oblastech, jež čekají na konkrétní naplnění. Nejobsáhlejší patnáctý článek je věnován problematice vzájemných národnostních menšin, což svědčí o důležitosti tématu v bilaterálních vztazích. Menšinová otázka je povýšena z čistě vnitrostátní záležitosti na „*předmět legitimní pozornosti mezinárodního společenství*.“⁸⁶

Opět je zde obsažen katalog menšinových práv obdobný těm v mnohostranných dokumentech Rady Evropy. Výklad některých formulací ale může naznačovat kolektivní charakter těchto práv. Kromě trochu zavádějícího ustanovení o právu jednotlivců patřících k národnostní menšině společně s jinými příslušníky menšiny uchovávat svoji kulturu, jež jak bylo vysvětleno výše, neodkazuje na kolektivní charakter. Další obdobná zmínka je obsažena v odst. 2 písm. f) „*osoby patřící k národnostním menšinám (pozn. autora: naznačuje individuální charakter) mají právo efektivní účasti na rozhodováních týkajících se menšin nebo oblastí, kde tyto menšiny žijí, na celostátní a tam, kde je to vhodné, na oblastní úrovni, a to způsobem, který není v rozporu s vnitrostátním právním řádem.*“ Jestliže by mělo jít o skutečně efektivní účast na vlastních záležitostech, tak si ji nelze představit jinak, než že menšina bude rozhodovat sama o sobě. Takovéto rozhodování ovšem předpokládá vznik nějaké právní entity, v níž bude zastoupena výhradně anebo většinově právě a jen národnostní menšina. Zmínka o rozhodování týkajícím se menšin a oblastí, kde žijí, zase může implikovat autonomii buď personální, nebo teritoriální. (Zde si je nutno uvědomit, že

---

⁸⁵ Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky č. 115/1997 Z.z. Zmluva o dobrom susedstve a priateľskej spolupráci medzi Slovenskou republikou a Maďarskou republikou. [cit. 2012-01-06]. Dostupné z: <http://zbierka.sk/zz/predpisy/default.aspx?PredpisID=13973&FileName=97-z115&Rocnik=1997&#xml=http://zbierka.sk/zz/predpisy/default.aspx?HitFile=True&FileID=124&Flags=160&IndexFile=zz97&Text=Zmluva+o+dobrom+susedstve+a+priate%20C4%BEskej+spolupr%C3%A1ci+medzi+Slovenskou+republikou+a+Ma%20Farskou+republikou>.

v té době již existoval v Maďarsku zákon o národnostních menšinách.) Další zmínkou, tentokrát již zřetelnější, je zařazení Doporučení Parlamentního shromáždění Rady Evropy č. 1201 z roku 1993 do seznamu dokumentů, jejichž politické závazky se budou uplatňovat jako závazky právní. Nicméně i toto ustanovení je znejistěno odkazem na individuální lidská a občanská práva, který osobně prosadil Vladimír Mečiar.⁸⁷ Doporučení RE 1201 je považováno za průlom vedoucí k uznání kolektivních práv národnostních menšin.⁸⁸

V reakci na tyto nejasnosti přijala Národní rada Slovenské republiky hned dvě usnesení objasňující slovenský náhled na problematiku. Usnesení č. 98/1996 Z.z. explicitně říká, že Slovenská republika nikdy nepřijala žádné formulace uznávající kolektivní charakter menšinových práv a možnost vytvoření autonomních celků národnostních menšin.⁸⁹ Druhé usnesení je obsáhlejší a vysvětluje, že práva národnostních menšin jsou čistě individuální povahy, neboť by jako kolektivní mohla zakládat porušování lidských a občanských práv ostatních občanů státu. Dále se zákonodárce odvolává na historické zkušenosti s autonomiemi a na zásadní odmítnutí autonomií a kolektivních práv pro národnostní menšiny ze strany celého mezinárodního společenství. V této době existovaly mnohé příklady autonomií národnostních menšin nejen v Evropě. Této příležitosti využil zákonodárce i k výzvě adresované Maďarsku k zastavení asimilace tamější slovenské menšiny.⁹⁰

Za povšimnutí stojí srovnání obou jazykových variant smlouvy – Slovenská smlouva zásadně používá termín „národnostní menšina“, zatímco maďarské paré

⁸⁶ SÁNDOR, Eleanóra. Slovensko-maďarská základná zmluva. In BÚTORA, Martin, IVANTYŠYN, Michal. *Slovensko 1995: súhrnná správa o stave spoločnosti a trendoch na rok 1996*. Bratislava: IVO, 1995. s. 45.

⁸⁷ SÁNDOR, Eleanóra. Slovensko-maďarská základná zmluva. In BÚTORA, Martin, IVANTYŠYN, Michal. *Slovensko 1995: súhrnná správa o stave spoločnosti a trendoch na rok 1996*. Bratislava: IVO, 1995. s. 46.

⁸⁸ SCHEU, Harald Christian. *Ochrana národnostních menšin podle mezinárodního práva*. Praha: Karolinum, 1998. ISBN 80-718-4632-5. s. 87.

⁸⁹ Uznesenie Národnej rady Slovenskej republiky č. 98/1996 Z.z. k návrhu na vyslovenie súhlasu so Zmluvou o dobrom susedstve a priateľskej spolupráci medzi Slovenskou republikou a Maďarskou republikou. [cit. 2012-01-06]. Dostupné z: <http://zbierka.sk/zz/predpisy/default.aspx?PredpisID=13562&FileName=96-z098&Rocnik=1996&#xml=http://zbierka.sk/zz/predpisy/default.aspx?HitFile=True&FileID=101&Flags=160&IndexFile=zz96&Text=Zmluva+o+dobrom+susedstve+a+priate%20C4%BEskej+spolupr%C3%A1ci+medzi+Slovenskou+republikou+a+Ma%20C4%8Farskou+republikou>.

⁹⁰ Vyhlásenie Národnej rady Slovenskej republiky č. 99/1996 Z.z. k Zmluve o dobrom susedstve a priateľskej spolupráci medzi Slovenskou republikou a Maďarskou republikou. [cit. 2012-01-06]. Dostupné z: <http://zbierka.sk/zz/predpisy/default.aspx?PredpisID=13563&FileName=96-z099&Rocnik=1996&#xml=http://zbierka.sk/zz/predpisy/default.aspx?HitFile=True&FileID=102&Flags=160&IndexFile=zz96&Text=Zmluva+o+dobrom+susedstve+a+priate%20C4%BEskej+spolupr%C3%A1ci+medzi+Slovenskou+republikou+a+Ma%20C4%8Farskou+republikou>.

používá termín „národní menšina“. Právě maďarská verze téhož vyvolává na slovenské straně obavy z pokusů o obnovení jednoty maďarského národa.

3.6.2. Dohoda mezi vládou Slovenské republiky a vládou Maďarské republiky o vzájemné podpoře národnostních menšin v oblasti vzdělávání a kultury⁹¹

Tato dohoda z roku 2003 je výsledkem procesu, na jehož začátku stál tzv. krajanský zákon Maďarské republiky přijatý v roce 2001 za vlády Viktora Orbána. Původní verze zákona počítala s rozsáhlou finanční podporou z maďarského státního rozpočtu a zvýhodněními poskytovanými v Maďarsku pro Maďary žijící za hranicemi republiky. Na Slovensku tento zákon vyvolal značný odpor pro jeho exterritorialitu a diskriminační charakter. Obdobný názor na věc zastávala i Evropská unie, která požadovala, aby byl zákon uveden v soulad s evropským právem nejpozději do data vstupu Maďarska do EU. V maďarských parlamentních volbách roku 2002 zvítězila socialistická strana (MSZP), díky čemuž se v létě roku 2003 podařilo přijmout značně zužující novelu, která už poskytovala podporu jen ve školské a kulturní oblasti a už nikoliv na etnickém principu ale v návaznosti na maďarský jazyk. Zároveň měla být tato podpora poskytována pouze na základě dvoustranné mezinárodní smlouvy – a sice na základě Dohody mezi vládou Slovenské republiky a vládou Maďarské republiky o vzájemné podpoře národnostních menšin v oblasti vzdělávání a kultury podepsané v Bruselu dne 12. prosince 2003.⁹²

Konkrétní náplní dohody je tedy oboustranný a rovnocenný závazek umožnit podporu zachování a rozvoje jazykové a kulturní identity vzájemných menšin. Není činěn žádný rozdíl mezi oběma menšinami, ačkoliv se jejich postavení v mnohém značně liší. Konkrétní oblasti podpory jsou specifikovány jako (1) poskytování podpory a financování výchovně-vzdělávacího procesu v menšinových školských institucích a v kultuře, (2) individuální podpora vysokoškolských studentů, (3) podpora dalšího vzdělávání pedagogů v menšinovém školství. První dvě podpory mohou být

---

⁹¹ Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky č. 77/2004 Z.z o podpise Dohody medzi vládou Slovenskej republiky a vládou Maďarskej republiky o vzájomnej podpore národnostných menšín v oblasti vzdelávania a kultúry. [cit. 2012-01-06]. Dostupné z: <http://zbierka.sk/zz/predpisy/default.aspx?PredpisID=17709&FileName=04-z077&Rocnik=2004&#xml=http://zbierka.sk/zz/predpisy/default.aspx?HitFile=True&FileID=99&Flags=160&IndexFile=zz04&Text=Zmluva+o+dobrom+susedstve+a+priate%20C4%BEskej+spolupr%C3%A1ci+medzi+Slovenskou+republikou+a+Ma%C4%8Farskou+republikou>.

poskytovány pouze ve smlouvě určenými institucemi, a sice na maďarské straně je to nadace Svaz Slováků v Maďarsku (Zváz Slovákov v Maďarsku), na slovenské pak Nadace Pétera Pázmánye (Pázmány Péter Alapítvány). Podpora pedagogů není ve smlouvě blíže specifikována.⁹³ Ačkoliv ve smlouvě zakotvený status obou menšin je zcela rovnocenný, finanční příspěvky tekoucí přes smluvní nadace se značně liší. Nadace Pétera Pázmánye podle výroční zprávy v roce 2009 obdržela od maďarského státu příspěvek ve výši 3.694.434,- €. ⁹⁴ O rok dříve získal Svaz Slováků v Maďarsku dotaci v hodnotě 3.000.000,- Sk (99.582,- €). V roce 2008 dále maďarští Slováci získali mimo plnění této smlouvy 10.800.000,- Sk (358.494,- €) z rezervy vlády SR na výstavbu a vybavení nového Slovenského domu v Mlynkoch.⁹⁵ I v této smlouvě lze zaznamenat výše zmíněné terminologické tření mezi pojmy národní (nemzeti) a národnostní (nemzetiségi) menšina.⁹⁶

3.7. Jazykové zákonodárství (z. o státním jazyku, z. o používání jazyků národnostních menšin)

Základem jazykového zákonodárství, jak již bylo naznačeno výše, jsou dva zákony - zákon č. 270/1995 Z.z. o státním jazyku SR⁹⁷ a zákon č. 184/1999 Z.z. o používání jazyků národnostních menšin.⁹⁸ Jak vyplývá již z názvů, každý z nich má ochraňovat určitý/é jazyk/y, ačkoliv tomu není zcela tak. V průběhu let a s přibývajícimi

⁹² KÜPPER, Herbert. Hungary's Controversial Status Law. In KÁNTOR, Zoltán, et al. *Hungarian Status Law: nation building and/or minority protection*. Sapporo: Slavic Research Center, Hokkaido University, 2004. s. 313-314.

⁹³ Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky č. 77/2004 Z.z o podpise Dohody medzi vládou Slovenskej republiky a vládou Maďarskej republiky o vzájomnej podpore národnostných menšín v oblasti vzdelávania a kultúry. [cit. 2012-01-06]. Dostupné z: <http://zbierka.sk/zz/predpisy/default.aspx?PredpisID=17709&FileName=04-z077&Rocnik=2004&#xml=http://zbierka.sk/zz/predpisy/default.aspx?HitFile=True&FileID=99&Flags=160&IndexFile=zz04&Text=Zmluva+o+dobrom+susedstve+a+priate%20C4%BEskej+spolupr%C3%A1ci+medzi+Slovenskou+republikou+a+Ma%C4%8Farskou+republikou>.

⁹⁴ *Nadácia Péter Pázmány Alapítvány*. Výročná správa za rok 2009. [cit. 2012-01-06]. Dostupné z: http://www.nppa.sk/sk/uctovna_zavierka_2009.

⁹⁵ *Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí*. Správa o štátnej politike starostlivosti o Slovákov žijúcich v zahraničí a o poskytnutej štátnej podpore Slovákom žijúcim v zahraničí za rok 2008 spolu s návrhom programu štátnej politiky starostlivosti o Slovákov žijúcich v zahraničí na rok 2010. [cit. 2011-11-29]. Dostupné z WWW: <http://www.uszz.sk/1239/rok-2009/>.

⁹⁶ Srovnej obě varianty: *Pázmány Péter Alapítvány*. Kormányközi Megállapodás. 2008. [cit. 2011-11-29]. Dostupné z WWW: http://www.nppa.sk/kormanykozi_megallapodas_a_Pazmany_Peter_Alapitvany. Medzivládna dohoda. 2008. [cit. 2011-11-29]. Dostupné z WWW: http://www.nppa.sk/sk/medzivladna_dohoda.

⁹⁷ Zákon Národnej rady Slovenskej republiky č. 270/1995 o štátnom jazyku. [cit. 2011-12-29]. Dostupné z WWW: <http://zbierka.sk/zz/predpisy/default.aspx?PredpisID=13423&FileName=95-z270&Rocnik=1995>.

novelami obou jazykových zákonů se znejasnil jejich vzájemný vztah. Ačkoliv §1 odst. 4 zákona o státním jazyce zdánlivě jednoznačně stanoví, že: „*jestliže tento zákon nestanoví jinak, na používání jazyků národnostních menšin a etnických skupin se vztahují zvláštní předpisy.*“⁹⁹ (Vztah speciality, *lex specialis derogat legi generali.*) Po poslední novele zákona o státním jazyce z roku 2009 v něm lze ale rozlišit tři druhy ustanovení – jednak ta, která v souladu s výše uvedeným odkazují na speciální úpravu pro oblast menšinových jazyků (množství nejružnějších partikulárních úprav), dále jsou to ustanovení, která rozšiřují možnost užití menšinových jazyků, a do třetice to jsou pak normy, které použití menšinových jazyků znemožňují, nebo výrazně znesnadňují.¹⁰⁰ Došlo tedy ke smíšení dříve rozdělené právní úpravy. Takovéto nejasnosti značně znesnadňují výklad práva a navíc je jimi ohrožena právní jistota, která je předpokladem pro uplatňování jazykových práv. Lze si totiž představit situaci, kdy v případě nejasností přikročí příslušník národnostní menšiny raději k použití státního jazyka namísto svého mateřského, aby se vyhnul případné sankci.

Nutno podotknout, že podmínky používání menšinových jazyků jsou roztroušeny napříč celou slovenskou legislativou. Výběrově uvádím: Občanský soudní řád (99/1963 Zb.), z. o označování obcí v jazycích národnostních menšin (191/1994 Z.z.), mediální zákony, Trestní řád (301/2005 Z.z.), Školský zákon (245/2008 Z.z.) atd. Množství těchto zákonů je uvedeno v poznámkách pod čarou v obou jazykových zákonech.

Kromě této systematické nejasnosti je zákonu a slovenskému menšinovému systému vůbec vytýkáno, že se nijak nepokouší definovat, kdo je příslušníkem národností menšiny nebo etnické skupiny a které jazyky jsou jazyky národnostních menšin.¹⁰¹ Takto lze jen obtížně vymezit působnost zákona. Jedinou bližší specifikací příslušníka národnostní menšiny, jenž může požívat menšinových práv, je jeho slovenské státní občanství. Tím, že nebyla zavedena například podmínka autochtonnosti

⁹⁸ Zákon Národnej rady Slovenskej republiky č. 184/1999 Z.z. o používaní jazykov národnostných menšín. [cit. 2012-01-06]. Dostupné z: <http://zbierka.sk/zz/predpisy/default.aspx?PredpisID=14861&FileName=99-z184&Rocnik=1999>.

⁹⁹ Zákon Národnej rady Slovenskej republiky č. 270/1995 o štátnom jazyku. [cit. 2011-12-29]. Dostupné z WWW: <http://zbierka.sk/zz/predpisy/default.aspx?PredpisID=13423&FileName=95-z270&Rocnik=1995>.

¹⁰⁰ *Eúrópska komisia pre demokraciu prostredníctvom práva (Benátska komisia)*. Stanovisko k zákonu o štátnom jazyku Slovenskej republiky, 2010. [cit. 2011-11-28]. Dostupné z WWW: http://www.vicemier.sk/data/files/1033_posudok-benatskej-komisie-rady-euro-py-k-zakonu-o-statnom-jazyku.pdf, s. 7.

¹⁰¹ POSPÍŠIL, Ivo. *Práva národnostních menšin: mezi univerzalismem lidských práv a partikularismem skupinových odlišností*. Praha: Eurolex Bohemia, 2006. ISBN 80-868-6197-X. s. 124.

(nebo doba delšího pobytu), lze teoreticky tento zákon v budoucnu uplatňovat i na příslušníky tzv. nových menšin, kteří získali státní občanství.

Stěžejním ustanovením, které se prolíná takřka celou jazykovou legislativou, je klauzule ze zákona o používání jazyků národnostních menšin, §2 odst. 1: „*Jestliže občané Slovenskej republiky, ktorí jsou osobami patřícími k národnostní menšině, tvoří podle posledního sčítání obyvatelstva v obci nejméně 20% obyvatelstva, mohou v této obci používat v úředním styku jazyk menšin.*“ Na tuto procentní podmínku je navázáno množství dalších zákonných pravidel.¹⁰² Z dikce paragrafu vyplývá, že pokud není splněna tato podmínka, musí být v úředním styku používán státní jazyk, což je považováno za nepřiměřené opatření z hlediska uplatňování závazků plynoucích z Charty regionálních nebo menšinových jazyků (viz. výše).

Zavedení státního jazyka spatřuje Benátská komise jako zcela legitimní krok, když ho ve svých ústavách zakotvuje 36 ze 47 států Rady Evropy.¹⁰³ Je ovšem nutné hledat jeho hranice, jak moc má omezovat fyzické osoby, do jaké míry má zasahovat i do soukromoprávní oblasti atp. Příkladem ustanovení, které výrazně zasahuje do soukromoprávní sféry, je závazné používání státního jazyka v reklamách, na kulturních akcích, ve zdravotnictví atd.

Kapitolou samou o sobě jsou pak některá zcela nesmyslná pravidla, která snad mohla vzniknout jen nepozorností zákonodárce. Novela zákona o státním jazyku z roku 2009 například zaváděla pravidlo, že pomníky a pamětní desky musí obsahovat nápisy nejprve ve slovenštině a pak až v jiných jazycích. Zároveň bylo nařízeno odstranit stav odporující tomuto nařízení na všech pomnících a deskách vzniklých před rokem 2009. To by v praxi znamenalo absurdní „přetesávání“ či doplňování pomníků o další desky.¹⁰⁴

¹⁰² Zákon Národnej rady Slovenskej republiky č. 270/1995 o štátnom jazyku. [cit. 2011-12-29]. Dostupné z WWW: <http://zbierka.sk/zz/predpisy/default.aspx?PredpisID=13423&FileName=95-z270&Rocnik=1995>, Zákon Národnej rady Slovenskej republiky č. 191/1994 Z.z. o označovaní obcí v jazyku národnostných menšin. [cit. 2011-12-29]. Dostupné z WWW: <http://zbierka.sk/zz/predpisy/default.aspx?PredpisID=12951&FileName=94-z191&Rocnik=1994>.

¹⁰³ *Eúrópska komisia pre demokraciu prostredníctvom práva (Benátska komisia)*. Stanovisko k zákonu o štátnom jazyku Slovenskej republiky, 2010. [cit. 2011-11-28]. Dostupné z WWW: http://www.vicemier.sk/data/files/1033_posudok-benatskej-komisie-rady-evropy-k-zakonu-o-statnom-jazyku.pdf, s. 8.

¹⁰⁴ §5 a § 11a úplného znění zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 357/2009 Z.z. o štátnom jazyku Slovenskej republiky. [cit. 2011-12-28]. Dostupné z WWW: <http://zbierka.sk/zz/predpisy/default.aspx?PredpisID=209179&FileName=zz2009-00357-0209179&Rocnik=2009>.

3.8. Územní členění

Z hlediska efektivní správy vlastních věcí je pro menšinu důležitá jak decentralizace, tak dekoncentrace státní správy. Tím se rozhodování dostává na nižší úroveň, kde vzrůstá procentuální zastoupení menšin a tedy i jejich vlivu na rozhodování. Reforma veřejné správy a přenos kompetencí na místní a regionální samosprávu je na Slovensku stále neukončeným procesem. Obecně řečeno, pravicové vlády usilují o posílení přesunu pravomocí, zatímco levicové spíše prosazují jeho pozastavení.¹⁰⁵ Jak již bylo popsáno výše, regionální členění Slovenska bylo vytvořeno zcela bez pozitivního ohledu na národnostní složení obyvatelstva, čímž byl na této úrovni omezen vliv maďarské menšiny. Zato na obecní úrovni, kam byly přesunuty některé vybrané pravomoci, už může menšina poměrně efektivně do rozhodování zasáhnout, a to podle výše jejího zastoupení v té které obci. I zde ale nerozhoduje o svých záležitostech pouze menšina.

Obce v rámci své samosprávné i přenesené působnosti mohou rozhodovat kromě jiného i v oblastech, které jsou podstatné pro národnostní menšiny – školství a kultura. Obce jsou zřizovateli mateřských a základních škol a dalších školských zařízení podle zákona o státní správě ve školství a školské samosprávě. Střední školy jsou už ale zřizovány samosprávnými kraji. Podle § 6 má obec řadu kontrolních a dozorčích pravomocí, rozhoduje o personálních věcech a o financování škol.¹⁰⁶ Finanční zajištění škol je ale ovšem navázáno na státní rozpočet a výši příspěvku z něj, čili není zcela nezávislé. Obce získaly pravomoci v oblasti pořádání veřejných kulturních akcí týkající se ohlašovací povinnosti, dozorčích prostředků apod. Další pravomoci se dotýkají nejrůznějších oblastí od územního plánování přes stavebnictví až po vedení matrik.¹⁰⁷

Přenesením pravomocí na obce, ať už v samostatné nebo přenesené působnosti, se výrazně posílil vliv maďarské menšiny na své záležitosti v obcích, kde procentuální zastoupení menšiny dosahuje rozhodujícího podílu. Nutno ovšem podotknout, že obecní rozpočty jsou ze své významné části závislé na přerozdělení daní a příspěvků ze státního rozpočtu, což míru nezávislosti omezuje.

¹⁰⁵ NIŽŇANSKÝ, Viktor; PILÁT, Jaroslav. Verejná správa. In Miroslav Kollár, Grigorij Mesežnikov, Martin Bútor. *Slovensko 2007: úhrnná správa o stave spoločnosti*. Bratislava: IVO, 2008. s. 227.

¹⁰⁶ Zákon Národnej rady Slovenskej republiky č. 596/2003 Z.z. o štátnej správe v školstve a školskej samospráve a o zmene a doplnení niektorých zákonov. [cit. 2011-12-28]. Dostupné z WWW: <http://zbierka.sk/zz/predpisy/default.aspx?PredpisID=17603&FileName=03-z596&Rocnik=2003>.

¹⁰⁷ Kompetencie obce. *Miestna samospráva* [online]. [cit. 2012-01-06]. Dostupné z: <http://www.miestnasamosprava.sk/?pg=8&menu=&set=perex>.

3.9. Shrnutí dalších předpisů

Ambicí této práce není postihnout veškerá práva menšin, která jsou zakotvena roztroušeně napříč celou právní úpravou, a proto uvádím jen výběrově ty nejpodstatnější úpravy. Dva zákony – z. o jméně a příjmení¹⁰⁸ a z. o matrikách¹⁰⁹ – se dotýkají možnosti používat maďarskou formu jmen spolu s bezplatnou změnou k maďarskému standardu. Jedná se tedy především o zrušení povinnosti přechylovat ženská příjmení či možnost užívání jmen v maďarské podobě (Ladislav x László atp.). Školský zákon¹¹⁰ organizuje národnostní školství a stanoví řadu detailů jako možnost používat maďarské místní názvy v učebnicích pro školy s vyučovacím jazykem maďarským, počet vyučovacích hodin státního a menšinového jazyka atd. Mediální zákony – z. o Slovenské televizi¹¹¹ a z. o Slovenském rozhlase¹¹² – garantují právo na obsahově vyvážené programy v jazycích národnostních menšin, které jsou připravovány samostatnými organizačními složkami v rámci organizace. Ačkoliv se již dlouho hovoří o přijetí zákona o financování kultury národnostních menšin, do roku 2010 tento přijat nebyl. Zákon by komplexněji upravil tuto oblast a zároveň by stabilizoval výši poskytované podpory např. navázáním na určité procento ze státního rozpočtu. Financování kultury národnostních menšin zatím probíhá prostřednictvím grantového systému ministerstva kultury SK z programu Kultura národnostních menšin.¹¹³

3.10. Dílčí shrnutí

Slovenská republika nemá i přes značný počet národnostních a etnických menšin žádný ucelený menšinový model. Legislativa v této oblasti je velmi roztráštěná a její výklad je nesnadný vzhledem k nejasnému vztahu jednotlivých zákonů. Závazky

¹⁰⁸ Zákon Národnej rady Slovenskej republiky č. 300/1993 Z.z. o mene a priezvisku. [cit. 2012-01-06]. Dostupné z: <http://zbierka.sk/zz/predpisy/default.aspx?PredpisID=12722&FileName=93-z300&Rocnik=1993>.

¹⁰⁹ Zákon Národnej rady Slovenskej republiky č. 154/1994 Z.z. o matrikách. [cit. 2012-01-06]. Dostupné z: <http://zbierka.sk/zz/predpisy/default.aspx?PredpisID=12913&FileName=94-z154&Rocnik=1994>.

¹¹⁰ Zákon Národnej rady Slovenskej republiky č. 245/2008 Z.z. o výchově a vzdělávání (školský zákon). [cit. 2012-01-06]. Dostupné z: <http://zbierka.sk/zz/predpisy/default.aspx?PredpisID=208259&FileName=zz2008-00245-0208259&Rocnik=2008>.

¹¹¹ Zákon Národnej rady Slovenskej republiky č. 16/2004 Z.z. o Slovenskej televízii. [cit. 2012-01-06]. Dostupné z: <http://zbierka.sk/zz/predpisy/default.aspx?PredpisID=17644&FileName=04-z016&Rocnik=2004>.

¹¹² Zákon Národnej rady Slovenskej republiky č. 619/2003 Z.z. o Slovenskom rozhlase. [cit. 2012-01-06]. Dostupné z: <http://zbierka.sk/zz/predpisy/default.aspx?PredpisID=17626&FileName=03-z619&Rocnik=2003>.

¹¹³ Viz např: KULTÚRA NÁRODNOSTNÝCH MENŠÍN 2010. *Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky* [online]. [cit. 2012-01-06]. Dostupné z: http://www.culture.gov.sk/uploads/40/5j/405jQyrjlc03boHX2Ppwzw/6_mp1.htm.

z mezinárodních právních dokumentů jsou vymáhány velmi pomalým tempem (např. změna zákona o jméně po deseti letech). V některých oblastech nebylo dosaženo předpřevratového standardu (jedná se například o používání menšinového jazyka v parlamentu), jinde bylo zase dosaženo výrazného pokroku (založení „maďarské“ univerzity v Komárně). Legislativní zásahy státu do menšinových práv jsou často až zbytečně extenzivní a rozhodně nepřispívají k integraci maďarské menšiny do společnosti. Z důvodů vlastních negativních historických zkušeností nelze na Slovensku očekávat uplatnění kolektivních práv a menšinové autonomie. Na Slovensku se paradoxně vytvořil přístup k maďarské menšině, který ve svém důsledku spíše místo integrace podporuje separaci jí obývaných území, a to především díky zmiňované dvacetiprocentní klauzuli a na ní navázané možnosti uplatňovat některá menšinová práva.¹¹⁴ V permanentní neochotě vyhovět požadavkům národnostních menšin na snížení této hranice je spatřován nezáměr na zachování a rozvoji identity národnostních menšin v dlouhodobé perspektivě.¹¹⁵ Neustálým zdůrazňováním nutnosti loajality menšin ke státu se menšiny loajálními nestanou. Navíc z právního hlediska nemůže být loajalitou ke státu nic jiného, než dodržování jeho zákonů a plnění občanských povinností. Argument loajality je tak používán jen jako omluva pro omezování a utlačování menšin.¹¹⁶

Reálnou účinnost menšinové politiky pro zachování maďarské menšiny můžeme posuzovat zatím jen porovnáním statistických dat ze sčítání lidu z let 1991 a 2001. Pro posouzení důsledku změn v této práci primárně zkoumaného období budou stěžejní výsledky sčítání lidu z roku 2011, jehož výsledky ale bohužel v době vzniku práce nebyly ještě zveřejněny. Pravděpodobně ale nelze, i vzhledem ke stárnutí populace, očekávat výrazně jiný výsledek než ten z předchozího období, tedy opět pokles v reálných číslech a pravděpodobně i pokles relativní.

---

¹¹⁴ POSPÍŠIL, Ivo. *Práva národnostních menšin: mezi univerzalismem lidských práv a partikularismem skupinových odlišností*. Praha: Eurolex Bohemia, 2006. ISBN 80-868-6197-X. s. 123.

¹¹⁵ PETŐCZ, Kálmán; KOLÍKOVÁ, Mária. *Ľudské a menšinové práva*. In Miroslav Kollár, Grigorij Mesežnikov a Martin Bútor. *Slovensko 2009: súhrnná správa o stave spoločnosti a trendoch na rok 2010*. Bratislava: Inštitút pre verejné otázky, 2010. s. 193.

¹¹⁶ VIZI, Balázs. *Minority Groups and Autonomy from an International Political Perspective*. In: GÁL, Kinga. *Minority governance in Europe*. Budapest: Local Government and Public Service Reform Initiative, Open Society Institute, 2002. s. 40.

4. Menšinový model maďarský

4.1. Národnostní a etnické menšiny v Maďarsku

Maďarsko je v současné době národnostně téměř homogenním státem, ovšem nebylo tomu tak vždy. V současných hranicích bylo vytvořeno po první světové válce na základě trianonské mírové smlouvy, čímž se za hranicemi vytvořily celkem početné maďarské menšiny (více než 3 miliony), a zároveň se nově vzniklé „malé“ Maďarsko přiblížilo k dnešní národnostní homogenitě. Stále však bylo národnostně mnohem rozmanitější než Maďarsko dnešní. Z hlediska maďarských vlád je tedy péče o zahraniční maďarské menšiny daleko podstatnějším úkolem, než péče o menšiny domácí. Problematika národnostních menšin v Maďarsku a maďarských menšin v zahraničí je ale velmi úzce propojená.

V meziválečném období byla cílem většiny tehdejších politiků revize státních hranic. Během druhé světové války se Maďarsku díky spojení s nacistickým Německem podařilo na krátkou dobu tohoto cíle – částečného přehodnocení státních hranic – dosáhnout. S nově získanými územími a jejich maďarským obyvatelstvem ale opět přibýlo v Maďarsku mnoho menšin (Slováci, Rusíni, Rumuni, atd.). Druhá světová válka měla však také za následek proměnu skladby etnik v „malém“ Maďarsku. Velká většina maďarských Židů byla vyvražďena v posledních okamžicích války a podobně byla zdecimována i populace Romů. Další rozsáhlé změny však měly ještě přijít, a to po osvobození sovětskou armádou. Značná část německé populace byla na základě údajů ze sčítání lidu z r. 1941 vyhnána ze země¹¹⁷ a začaly vzájemné výměny obyvatel (Maďaři ze Slovenska za Slováky z Maďarska). Během posledních 90 let (snad s výjimkou období socialistického internacionalismu) se na domácí (maďarské) politické scéně neustále a intenzivně řešila situace maďarských menšin za hranicemi, ovšem situace menšin v Maďarsku se zdála být podružným tématem v pozadí.

Změny během 20. století vytvořily téměř homogenní stát s přibližně 4% obyvatel hlásícími se k některé z menšin (viz. Tabulka č.2). Menšiny v Maďarsku nežijí pohromadě na jednom území tak, jak to je možné pozorovat například na jižním Slovensku nebo v Rumunsku (Sikulsko/Szekler Land/ Székelyföld), nýbrž rozptýleně na celém území státu. Samozřejmě existují výjimky, jako například Romové žijící

¹¹⁷ KOVÁCS, Péter. Questions and Answers on Minority-Related Autonomy Issues (Summary and Comments). In: GÁL, Kinga. *Minority governance in Europe*. Budapest: Local Government and Public Service Reform Initiative, Open Society Institute, 2002. s. 345.

převážně v severovýchodním příhraničí státu, kde ovšem netvoří většinu. Romové jsou nejpočetnější menšinou, jejíž počet podle posledního sčítání lidu v roce 2001 dosahuje skoro 200 000. Podle průzkumů zhotovených v roce 2003 může však romská populace čítat až dvojnásobný počet.¹¹⁸ Druhou nejpočetnější (s velkým odstupem) je menšina německá, poté následují Slováci, Chorvati, Rumuni atd. (viz. Tabulka č.2). Porovnáme-li údaje obou oficiálních sčítání (1990 a 2001), zjistíme, že se menšinové populace, vyjma rumunské, rozrůstají. Nejmarkantnější nárůst je zaznamenán u menšiny německé (+101,9%). Tento trend může signalizovat, že je s menšinami v Maďarsku dobře zacházeno, alespoň statisticky. Speciálního zacházení požívají v Maďarsku ale jen tradiční národnostní menšiny, kdežto nové menšiny (kupříkladu Vietnamci, Číňané, Afričané a lidé ze západních zemí), které jsou často početnější než ty tradiční, nejsou v rámci ochrany menšin v Maďarsku zohledňovány.

Tabulka č.2¹¹⁹

Menšiny v Maďarsku dle národnosti		
Sčítání lidu r.	1990	2001
Romové	142683	190046
Němci	30824	62233
Slováci	10459	17692
Chorvati	13570	15620
Rumuni	10740	7995
Ukrajinci	...	5070
Srbové	2905	3816
Slovinci	1930	3040
Poláci	...	2962
Řekové	...	2509
Bulhaři	...	1358
Rusíni	...	1098
Arméni	...	620
Celkem	213 111	314 060

¹¹⁸ Open Society Foundations. *No Data—No Progress Country Findings: Data Collection in Countries Participating in the Decade of Roma Inclusion 2005–2015*. New York: Open Society Foundations, 2010. S. 43.

¹¹⁹ DOBOS, Balázs. The Development and Functioning of Cultural Autonomy in Hungary. *Ethnopolitics*. 2007, 6(September). s. 453.

4.1.1. Slovenská menšina v Maďarsku

Slovenská menšina žijící v Maďarsku sem přicházela ve více organizovaných vlnách od konce 17. století, jako pracovní síla na vylidněná území dříve ovládaná Tureckem. V první vlně byla kolonizována Békešská župa, a to evangelickými Slováky z dnešního středního Slovenska. Následovala vlna katolických přistěhovalců, kteří osídlili okolí Budapešti, Komárna a Novohradu. V třetí vlně pak přicházeli řecko-katoličtí Slováci z východního Slovenska, kteří směřovali jednak opět do Békešské župy, ale především na severovýchod Maďarska do župy Borsod-Abaúj-Zemplén. Tyto regiony jsou dodnes jádrem slovenského osídlení v Maďarsku. Stejně tak částečně přetrvává náboženské rozdělení, které ale v dnešní době pozbylo na významu, jaký jistě mělo při příchodu menšiny. Po první světové válce byly tyto komunity kromě velké vzdálenosti odděleny od slovenského národa i státní hranicí.¹²⁰ Slovenská menšina v Maďarsku tak může být označena za historickou menšinu, mezi něž se řadí jednak skupiny, které se nevyvinuly v národ (Frízové, Lužičtí Srbové), a menšiny, které vznikly následkem migrací v období do 19. století. Pro tyto minority je charakteristický vyšší stupeň asimilace.

Závažné problémy se zachováním národní identity se ve slovenské komunitě v Maďarsku začínají projevovat již po první světové válce. Zcela stěžejní a dalekosáhlý zásah do života menšiny se odehrál po druhé světové válce, kdy se československá vláda s maďarskou dohodla na vzájemné výměně obyvatelstva. Zatímco maďarské obyvatelstvo bylo k výměně určeno československými státními orgány, slovenské obyvatelstvo se k výměně hlásilo dobrovolně. Počet vyměněných obyvatel se měl řídit počtem dobrovolně se přihlášených Slováků. Za tímto účelem byla vytvořena Československá přesídlovací komise se sídlem v Budapešti, která přesvědčovala maďarské Slováky k vystěhování. Dopad výsledných změn na zdejší slovenskou komunitu lze srovnat snad jen s jejím příchodem do Maďarska. Během téměř dvouletého stěhovacího procesu opustilo Maďarsko na 72.000 Slováků,¹²¹ čímž došlo

¹²⁰ A magyarországi Szlovákokról. *Közgazgatási és Igazságügyi Minisztérium* [online]. [cit. 2012-01-06]. Dostupné z: http://www.nek.gov.hu/id-583-magyarorszag_i_nemzeti_es_etnikai.html.

¹²¹ POPÉLY, Árpád. Československo-maďarská výměna obyvatelstva a menné zoznamy na presídlenie vybratých Maďarov zo Slovenska. *Človek* [online]. 2009(1) [cit. 2012-01-06]. Dostupné z: <http://www.saske.sk/cas/zoznam-rocnikov/2009/1/5850/>.

k hlubokému zásahu do života komunity a narušení jejich tradic, které jsou jedním ze stěžejních prvků pro zachování národní identity.¹²²

Během socialistického období došlo k utlumení národnostní otázky, což se mj. ale projevilo i stále pokračující asimilací menšin. V šedesátých letech nastal díky tzv. nové ekonomické politice maďarské vlády další odliv slovenského obyvatelstva z tradičních sídel, tentokrát do velkých maďarských měst.

Po změně režimu se menšinové komunity aktivizovaly ve snaze zastavit probíhající a značně pokročilou asimilaci. Ze Svazu Slováků v Maďarsku, jenž je pokračovatelem organizací působících před změnou režimu, se vyčlenila Organizace slovenské mládeže v Maďarsku, Organizace slovenských spisovatelů a umělců v Maďarsku, anebo kulturní spolek Prameň. Po přijetí menšinového zákona v roce 1993 byly tyto doplněny menšinovými samosprávami.¹²³

Nahlédneme-li do statistik sčítání lidu z 20. století, zjistíme, že se počet Slováků žijících v Maďarsku postupně výrazně snižuje, a to jak dle národnosti, tak dle mateřského jazyka. Na začátku století v r. 1900 se ke slovenskému mateřskému jazyku přihlásilo na 192 227 osob, do roku 1930 jejich počet poklesl téměř na polovinu (104 786) a další výrazný pokles pak následoval po druhé světové válce kvůli výměně obyvatelstva, a to na 25 988. Mírný nárůst (patrně ale jen statistický) byl zaznamenán v roce 1960 (30 690) a od té doby počet Slováků vytrvale klesal na dnešní úroveň. Vývoj podle národnosti je obdobný, pouze s tím rozdílem, že zjištěné údaje dosahují značně nižších hodnot, což platilo až do roku 2001, kdy se ke slovenské národnosti přihlásilo více obyvatel než k slovenskému mateřskému jazyku.¹²⁴

Poslední sčítání lidu z roku 2001 je ve více ohledech specifické: jedná se o první anonymní dotazování a ohledně národní příslušnosti bylo na výběr ze čtyř kategorií – slovenská národnost, slovenština jako mateřský jazyk, vázanost k slovenským kulturním hodnotám a tradicím a konečně používání slovenštiny v rodině a mezi přáteli. Rozdíl

¹²² DIVIČANOVÁ, Anna. Situácia Slovákov v 20. storočí a dnes. In: *Slováci v Maďarsku: zborník z medzinárodnej konferencie, Šamorín, 27. septembra 2007*. Šamorín: Fórum inštitút pre výskum menšín, 2008. s. 48.

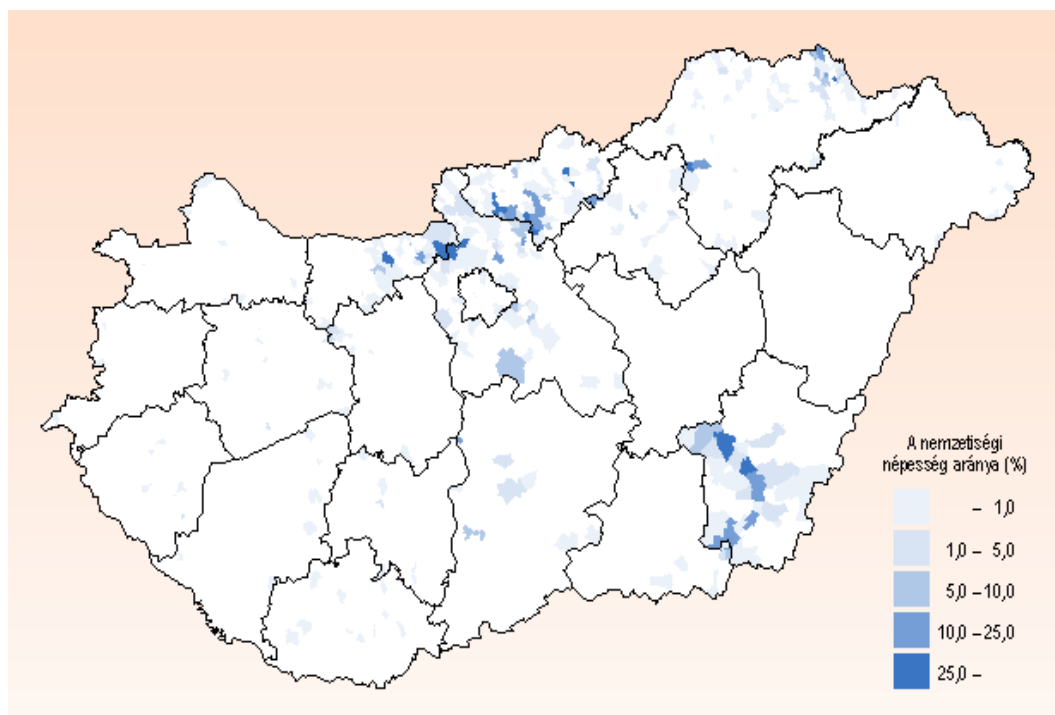
¹²³ DIVIČANOVÁ, Anna. Situácia Slovákov v 20. storočí a dnes. In: *Slováci v Maďarsku: zborník z medzinárodnej konferencie, Šamorín, 27. septembra 2007*. Šamorín: Fórum inštitút pre výskum menšín, 2008. s. 49.

¹²⁴ BINDORFFER, Györgyi. Magyarországi kisebbségek népszámlálási adatai térképeken és táblázatokban (Údaje o maďarských menšinách ze sčítání lidu na mapách a v tabulkách). *Nemzeti és etnikai kisebbségi jogok országgyűlési biztosa* [online]. [cit. 2012-01-06]. Dostupné z: http://www.kisebbségiombudsman.hu/word/05-13-2008_10_45_28/bindorffer_gyorgyi.html.

v získaných údajích je značný – 17.692; 11.816; 26.631 a 18.056.¹²⁵ Mimo tato oficiální data ještě existují odhady z prostředí komunity samotné hovořící o 100-110 Slovácích žijících v dnešním Maďarsku.¹²⁶

Maďarští Slováci v současné době obývají 105 obcí. Nejvíce obyvatel slovenské národnosti¹²⁷ žije v Békešské župě (5022 osob), Pešťské župě (3472 osob), Komárensko-ostrihomské župě (2795 osob), Novohradské župě (1778 osob) v Budapešti (1528 osob) a župě Borsod-Abauj-Zemplén (1150 osob). Jedině v Békešské župě pak Slováci tvoří více než 1% populace. Jedinou obcí, kde tvoří Slováci většinu, je Pilisszentkereszt (slovensky Mlynky), a sice 54,6%.¹²⁸

Podíl slovenské menšiny v Maďarsku (2001, %)¹²⁹

¹²⁵ Összefoglalás és módszertani megjegyzések. KÖZPONTI STATISZTIKAI HIVATAL. *Népszámlálás 2001* [online]. [cit. 2012-01-06]. Dostupné z: http://www.nepszamlalas2001.hu/hun/kotetek/04/04_modsz.pdf. s. 4.

¹²⁶ A magyarországi Szlovákokról. *Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium* [online]. [cit. 2012-01-06]. Dostupné z: http://www.nek.gov.hu/id-583-magyarorszag_i_nemzeti_es_etnikai.html.

¹²⁷ Údaje ze sčítání lidu 2001 podle národnosti.

¹²⁸ SZABÓ, Orsolya. A magyarországi szlovákok a népszámlálások tükrében. In: KOVÁCS, Nóra a László SZARKA. *Tér és terep*. Budapest: Akadémiai Kiadó, 2002-2003. Dostupné z: http://www.mtaki.hu/docs/ter_es_terep_02/t_es_t_02_szabo_orsolya_moi_szlovakok.pdf. s. 269.

¹²⁹ Az egyes nemzetiségekhez tartozók területi elhelyezkedése. KÖZPONTI STATISZTIKAI HIVATAL. *Népszámlálás 2001* [online]. [cit. 2012-01-06]. Dostupné z: <http://www.nepszamlalas2001.hu/hun/kotetek/04/kartogram.html>.

4.2. Základy menšinového modelu

V Maďarsku zvolený model je silně podmíněn existencí maďarských menšin v okolních státech. Při jeho tvorbě byla jednou z hlavních motivací právě snaha o ovlivnění politiky sousedních států vůči maďarským menšinám. Přijatý velmi liberální menšinový zákon z roku 1993 stavěl Maďarsko do velmi výhodné vyjednávací pozice při dohadování menšinových klauzulí obsažených v bilaterálních smlouvách s okolními státy o dobrých sousedských vztazích uzavíraných v devadesátých letech. Menšinový zákon a přístup k nim v Maďarsku byl používán jako příklad pro okolní země: *“Může být řečeno, s určitým stupněm jistoty, že nabídnutí kulturní autonomie menšinám nebylo jediným zamýšleným cílem maďarských zákonodárců při vytváření menšinového zákona v r. 1993 – také si přáli ochránit maďarské obyvatelstvo za hranicemi a pokusit se vyřešit problémy, kterým čelí.”*¹³⁰ Tento přístup se projevil dokonce i během debat před přijetím zákona v parlamentu. Stejně tak důležitou motivací byla ale snaha zachovat kulturu a jazyky nepočetných, územně roztržštěných a silně asimilovaných menšin.¹³¹

Maďarský systém je založen na personální kulturní autonomii reprezentované menšinovými samosprávami a patří k nejprogresivnějším v Evropě. Samotné slovo “autonomie” je sousedními zeměmi považováno za jakousi hrozbu pro integritu státu (Rumunsko, Slovensko). Na druhou stranu však musíme vzít v úvahu, že charakter minorit v těchto zemích je úplně jiný – za všechny rozdíly - například daleko vyšší zastoupení menšin v obyvatelstvu země. Vyvstává otázka, zda by byla maďarská vláda schopna přijmout tak liberální menšinový zákon, i kdyby měl stát více minorit, větší počet jejich příslušníků, nebo početnější skupiny žijící poblíž hranic? Dalším možným pohledem je ale praktická stránka nepřihlízející k motivacím pro přijetí podobné úpravy a soustředící se na praktické pozitivní důsledky pro menšiny, jichž se zákon bezprostředně dotýká.

Kromě mezinárodních bilaterálních a multilaterálních smluv je základem pro maďarskou menšinovou politiku Ústava Maďarské republiky¹³² (v roce 2011 nahrazena novou ústavou) a komplexní právní úprava v zákoně č. LXXVII z roku 1993 o právech

¹³⁰ WALSH, Niamh. Minority Self-Government in Hungary: Legislation and Practice. *Journal on Ethnopolitics and Minority Issues in Europe*[online]. 2000(Summer) [cit. 2012-01-06]. Dostupné z: <http://www.ecmi.de/fileadmin/doc/JEMIE04Walsh30-07-01.pdf>. s. 20.

¹³¹ VIZI, Balázs. Hungary: a model with lasting problems. In: RECHEL, Bernd. *Minority Rights in Central and Eastern Europe*. Oxon: Routledge, 2009. s. 122.

¹³² Act XX of 1949 The Constitution of the Republic of Hungary. [cit. 2012-01-06]. Dostupné z: <http://net.jogtar.hu/jr/gen/getdoc.cgi?docid=94900020.tv&dbnum=62>.

národnostních a etnických menšin¹³³ doplněná a pozměněná ve znění novely č. CXIV z roku 2005 o volbách zastupitelů menšinových samospráv a o změně dalších předpisů.¹³⁴ Dílčí pravidla jsou obsažena v dalších zákonech, která jsou ale založena právě na menšinovém zákoně.

4.3. Ústava¹³⁵

Stěžejním článkem Ústavy menšinových práv garantovaných na území republiky je čl. 68, který kromě obecných prohlášení, že menšiny v Maďarsku žijící jsou konstitutivní součástí státu (odst. 1) a že Maďarsko poskytuje menšinám ochranu spočívající v jejich účasti na veřejných záležitostech, posilování jejich kultury a garanci užívání mateřského jazyka (odst. 2), obsahuje i specifická ustanovení. Jde především o zakotvení kolektivního charakteru menšinových práv, kterého se např. Slovensko tolik obává. Ústava totiž předpokládá vytvoření dvoustupňové menšinové samosprávy na obecní a celostátní úrovni. Teritoriální (župní) úroveň přidaná v roce 2005 není ústavně zakotvena. (odst. 2 a 4) Dále ústava zajišťuje reprezentaci menšin, která ale na parlamentní úrovni nebyla zajištěna až do platnosti nové ústavy. (odst. 3) K tomuto nedostatku se kriticky vyjádřil Ombudsman pro záležitosti národnostních a etnických menšin i Ústavní soud Maďarské republiky, ale vzhledem k nedostatku pravomocí mohli jenom konstatovat, že ústava byla opomenuta a že její naplnění v tomto ohledu není patrně na pořadu dne.¹³⁶ Poslední odstavec tohoto článku (odst. 4) dává zákonům upravujícím práva menšin větší úroveň ochrany před změnami, než mají ostatní „běžné“ zákony spočívající v požadavku dvoutřetinové většiny přítomných poslanců pro schválení jejich změn. (Pro změnu ústavy je vyžadována dvoutřetinová většina všech zákonodárců parlamentu.) Podobně je také chráněn zákon o volbách zástupců menšin do samosprávy v článku ústavy č. 71. Tímto opatřením je zajištěno stabilní prostředí prosté politických výkyvů (tedy alespoň v legislativní rovině), jaké můžeme sledovat na Slovensku. Ústava v článku č.32/B také zaručuje vytvoření funkce Ombudsmana pro práva národnostních a etnických menšin, který je zodpovědný za vyšetřování případů

¹³³ Zákon LXXVII. z roku 1993 o právech národných a etnických menšin. [cit. 2012-01-06]. Dostupné z: <http://www.nemzetisegek.hu/dokumentumok/kisebbssegitorveny/kisebbstorv2006szlovak.pdf>.

¹³⁴ A 2005. évi CXIV. törvény a kisebbségi önkormányzati képviselők választásáról, valamint a nemzeti és etnikai kisebbségekre vonatkozó egyes törvények módosításáról. [cit. 2012-01-06]. Dostupné z: <http://www.nek.gov.hu/data/files/84157754.pdf>.

¹³⁵ Act XX of 1949 The Constitution of the Republic of Hungary. [cit. 2012-01-06]. Dostupné z: <http://net.jogtar.hu/jr/gen/getdoc.cgi?docid=94900020.tv&dbnum=62>.

týkajících se porušování práv menšin. Ombudsman pro menšiny je zvolen dvoutřetinovou většinou hlasů zákonodárců v parlamentu na základě nominace prezidentem republiky.

Článek č. 6 odst. 3 je věnován Maďarům žijícím vně hranic Maďarska: „*Maďarská republika nese zodpovědnost za osud Maďarů žijících mimo území republiky a podporuje jejich vztahy s Maďarskem.*“ Ostatní odstavce článku jsou nepřímo věnovány příhraničním menšinám, zmiňují zřeknutí se války jako prostředku k řešení sporů a zdržení se použití síly proti nezávislosti či územní celistvosti jiných států.

Maďarská vláda Viktora Orbána vzešlá z voleb roku 2010 disponuje dvoutřetinovou většinou v parlamentu, což jí dovolilo vypracovat novou ústavu zcela podle jejích představ. Dvoutřetinová většina v parlamentu umožňuje vládě změnit jakýkoliv zákon, včetně zákonů týkajících se menšin; nicméně není očekáván žádný zvrat, který by absolutně změnil pozici menšin žijících v Maďarsku už vzhledem k silné provázanosti se zahraničním Maďarstvem. Mechanismus dvoutřetinové ochrany ústavy a menšinových zákonů je nicméně za této situace nefunkční. Změny po nástupu vlády Viktora Orbána ale nejsou součástí této práce.

4.4. Mezinárodní smlouvy

4.4.1. Evropská charta regionálních nebo menšinových jazyků

Jak již bylo popsáno v kapitole týkající se slovenského menšinového modelu, tato Charta je výběrová v tom smyslu, že si každá smluvní strana stanoví, jak vysoký standard chce svým menšinám, resp. jejich jazykům, zajišťovat. Slovenština, ač je mateřským jazykem přibližně 15.000 obyvatel, požívá ochrany jak druhé, tak třetí části Charty a byla pro ni vybrána v základu stejná výběrová ustanovení jako pro maďarštinu na Slovensku, kterou tam používá více než 500.000 osob.¹³⁷ Odlišné jsou např. závazky v oblasti školství, kde se maďarská vláda zaručuje přijmout jedno z navrhovaných ustanovení na základě žádosti dostatečného počtu rodičů. Vzhledem k tomu, že standard je zpravidla volen i s ohledy na finanční náročnost a efektivitu jeho zabezpečení, měl by být tento kvantitativní rozdíl zohledněn. S dávkou jistého zjednodušení by se dalo říci, že každý další stupeň zvoleného standardu je náročnější na financování a vyplatí se ho

---

¹³⁶ Eiler, Ferenc, and Nóra Kovács. "Minority Self-Governments in Hungary." In *Minority Governance in Europe*, by Kinga Gál, 173-197. Budapest: Open Society Institute, 2002. S. 186.

tak aplikovat jen při určitém počtu osob, na něž by se měl vztahovat. Logicky je efektivnější provozovat menšinovou školu pro 100 žáků než pro žáků 10, kdy je snazší jim zajistit bilingvní vzdělávání, nebo jen hodiny mateřského jazyka. To samé lze aplikovat na provozování např. rozhlasového nebo televizního vysílání, kdy si signatáři mohou vybrat mezi podporou, či ulehčením založení vysílání buďto jen menšinových programů nebo rovnou celých stanic. Jistě bude finančně méně náročné provozovat takovou stanici pro 500.000 posluchačů/diváků než pro 15.000. Ač jsou tedy zvolená ustanovení mnohdy stejná, jejich dopad rozhodně není rovnocenný.

Ve svých hodnotících zprávách týkajících se Charty není Rada Evropy příliš konzistentní, když po Slovenské republice požaduje opuštění 20% hranice nutné pro možnost použití menšinového jazyka v úředním styku a v jiných oblastech (viz. výše kapitola o slovenském menšinovém modelu) a v hodnocení Maďarska zase kritizuje nedefinovaný teritoriální rozměr pro používání menšinových jazyků. Na Slovensku dle názoru Rady Evropy není problémem stanovená procentuální výše hranice, ale hranice jako taková. Usiluje tak o možnost používat mateřský jazyk pro všechny příslušníky menšiny. Maďarsko takovou hranici nemá (problematika stanovení „opodstatněnosti“ ponechána pro nyní stranou, dále viz. kapitola o jazykových právech) a lze tak teoreticky používat menšinový jazyk na celém jeho území.

Ve své zprávě Výbor expertů Rady Evropy poněkud nejasně doporučuje teritoriální vymezení na základě koncentrovaného menšinového osídlení, které by sice omezilo záběr menšinových práv, ale zároveň by státu umožnil vytvořit systém, který by zajišťoval skutečné používání menšinových jazyků, což je v plném protikladu k hodnocení Slovenska.¹³⁸ Ve zprávě z roku 2010 už toto trochu vyjasňuje a požaduje jednoznačnější teritoriální vymezení bez újmy pro používání menšinových jazyků na celém území státu.¹³⁹ Takto by tedy po Slovensku mělo být požadováno nejen zavedení celostátní možnosti používat menšinový jazyk, ale i stanovení území, kde by mohl být vybudován systém zaručující skutečné používání menšinových jazyků. Nemohla by ale za takové vymezení být považována ona 20% hranice (ponechme pro nyní stranou otázky ohledně její výše) za současné garance používání menšinového jazyka na jiných

---

¹³⁸ Rada Evropy. European Charter for Regional or Minority Languages: Application of the Charter in Hungary, 2nd monitoring cycle. 2004. [cit. 2012-01-06]. Dostupné z WWW: http://www.coe.int/t/dg4/education/minlang/Report/EvaluationReports/HungaryECRML2_en.pdf. s. 20.

¹³⁹ Rada Evropy. European Charter for Regional or Minority Languages: Application of the Charter in Hungary, 4th monitoring cycle. 2010. [cit. 2012-01-06]. Dostupné z WWW: http://www.coe.int/t/dg4/education/minlang/Report/EvaluationReports/HungaryECRML4_en.pdf. s. 17.

územích? A namísto požadavku na její zrušení požadovat důsledné dodržování a praktické naplňování jazykových práv?

4.4.2. Rámcová úmluva na ochranu národnostních menšin

Ohledně uplatňování Rámcové úmluvy ve vztahu k slovenské menšině je Rada Evropy poměrně stručná. Pozitivně hodnotí legislativní vývoj, a sice přijetí zákona o volbách zastupitelů menšinových samospráv a o změně dalších předpisů v roce 2005 a zákona o rovném zacházení z roku 2003. Pozitivně je hodnoceno převádění škol pod patronát menšinových samospráv, ke kterému bylo konečně přistoupeno právě po novele menšinového zákona v roce 2005, i když je upozorňováno na neustálé finanční obtíže s tím spojené. Soustavně je kritizována chybějící reprezentace menšin na parlamentní úrovni i přes existenci ústavního základu toto předvídajícího. Výbor ministrů Rady Evropy si ve své rezoluci z roku 2005 všímá nepříznivého demografického a asimilačního trendu mezi příslušníky menšin a doporučuje Maďarsku přijmout opatření, která by povzbuzovala tyto osoby v používání svých mateřských jazyků, a která by celkově pomohla zastavit proces asimilace zdejších menšin. Jedním z takovýchto opatření by dle názoru výboru mohlo být výše zmíněné teritoriální vymezení, neboli „*definování geografických oblastí, ve kterých by mohlo být aktivněji podporováno používání menšinových jazyků.*“¹⁴⁰

4.4.3. Bilaterální smlouvy se Slovenskou republikou

K obsahu dvou nejvýznamnějších smluv v oblasti menšinových práv bylo psáno v kapitole o slovenském menšinovém modelu. Jak již bylo naznačeno na jiném místě, celý maďarský menšinový model je mj. motivován snahou nepřímo ovlivnit právní postavení maďarských menšin v sousedních zemích, což se mělo podle maďarských představ konkrétněji projevit právě v bilaterálních smlouvách s těmito státy. V případě Slovenské republiky lze jen těžko hodnotit tuto snahu z krátkodobého hlediska za úspěšnou. Zásadní přání maďarské vlády prosadit do smlouvy kolektivní pojetí menšinových práv nebylo splněno, přesto ale nelze vyloučit, že vstřícný postoj Maďarska ke svým menšinám nějakým způsobem ovlivnil postavení zahraničních Maďarů. V úvahu připadá nevídaná aktivita maďarské diplomacie při přípravě obou výše zmíněných evropských úmluv. Stejně tak další bilaterální smlouvy s ostatními

¹⁴⁰ Rada Evropy. Resolution ResCMN(2005)10 on the implementation of the Framework Convention for the Protection of National Minorities by Hungary, 2005. [cit. 2012-01-06]. Dostupné z WWW:

sousedy obsahují ustanovení o kolektivních právech menšin a další příznivé podmínky (např. Slovinsko).

Z hlediska smlouvy o financování vzájemných národnostních menšin prostřednictvím přesně určených nadací je na maďarské straně delikátní fakt, že menšinový zákon v § 56 předpokládá, že na financování menšin se mohou podílet domácí i zahraniční organizace, nadace a soukromé osoby, čímž zákonodárce dává možnost financování i z dalších zahraničních zdrojů, mimo smluvních nadací. Tohoto ustanovení využil v r. 2008 premiér Róbert Fico, když z rezervy vlády SR uvolnil výše zmíněnou dotaci ve výši 10.800.000,- Sk na vybudování nového Slovenského domu v obci Mlynky.¹⁴¹ Opačný tok financí by byl pravděpodobně nesnadný. Stejnou částkou přispěl na stavbu nového slovenského domu i úřad maďarského premiéra.¹⁴²

4.5. Zákon o právech národnostních a etnických menšin¹⁴³

Zákon uceleně upravuje práva národnostních menšin v Maďarsku a v jeho preambuli jsou označena specifická individuální a kolektivní práva národnostních a etnických menšin za základní občanská práva. Podle své preambule má být zákon maďarským příspěvkem ke snaze vytvořit Evropu bez hranic. Po základních ustanoveních stanovících například definici národnostní menšiny následují hlavy o individuálních a kolektivních právech. Základním individuálním právem je přihlášení se k menšinové identitě, která je ale podle zákona soukromým údajem a její deklarování je nutné jen v zákonem stanovených případech (týká se to voleb do samospráv, nikoliv např. sčítání lidu, které je anonymní). Stěžejním kolektivním právem pak je zřizování menšinových samospráv, které jsou podle tohoto zákona nadány dalšími pravomocemi v oblasti kultury, školství a dalších. Zákon do detailu upravuje jejich kreaci, fungování, financování a pravomoci. Původní zákon o právech národnostních a etnických menšin z roku 1993 byl výrazně novelizován v roce 2005, kdy byly přesněji vymezeny pravomoci menšinových samospráv, vyjasněno jejich financování a zdokonalen volební systém do těchto samospráv.

<https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=949163&Site=CM&BackColorInternet=C3C3C3&BackColorIntranet=EDB021&BackColorLogged=F5D383>.

¹⁴¹ *Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí*. Správa o štátnej politike starostlivosti o Slovákov žijúcich v zahraničí a o poskytnutej štátnej podpore Slovákom žijúcim v zahraničí za rok 2008 spolu s návrhom programu štátnej politiky starostlivosti o Slovákov žijúcich v zahraničí na rok 2010. [cit. 2011-11-29]. Dostupné z WWW: <http://www.uszz.sk/1239/rok-2009/>.

¹⁴² A magyarországi Szlovákokról. *Közgazgatási és Igazságügyi Minisztérium* [online]. [cit. 2012-01-06]. Dostupné z: http://www.nek.gov.hu/id-583-magyarorszagi_nemzeti_es_etnikai.html.

4.5.1. Definice menšiny

Vzhledem ke zvolenému modelu poskytujícímu rozsáhlá kolektivní práva menšinám včetně práva volit do menšinových samospráv, bylo nezbytně nutné definovat, komu tato práva vlastně náležejí. Zákodárce se musel vyrovnat s neexistencí jednotné legální definice národnostní menšiny na mezinárodní úrovni, kterážto je jednak způsobena neschopností států se na ní dohodnout, ale pak i absencí jednoznačných objektivních prvků, na jejichž základě by šla národnostní menšina jednoznačně definovat. Příslušnost k národnostní nebo etnické menšině je totiž v moderním pojetí do značné míry otázkou volby, nikoliv např. rasy nebo mateřského jazyka. Maďarská legální definice pojmu „národnostní a etnická menšina“ je rozčleněna do dvou částí. Generální klauzule určuje, že národnostní a etnické menšiny jsou: *„Všechny etnické skupiny žijící na území Maďarské republiky alespoň jedno století, které jsou vzhledem k obyvatelstvu státu v početní menšině, jejich členové mají maďarské státní občanství a liší se od jiných částí obyvatelstva vlastním jazykem, kulturou a tradicemi, současně prokazují vědomí sounáležitosti, která je zaměřená na zachování těchto hodnot a na vyjádření a na ochraně zájmů svých historicky vytvořených společenstev.“*¹⁴⁴ V druhé části (která je ovšem zařazena až v závěrečných ustanoveních zákona) následuje, pro nepochybné a jasné stanovení kdo je menšinou, taxativní výčet třinácti tradičních historických menšin žijících v Maďarsku (Arméni, Bulhaři, Chorvati, Němci, Poláci, Romové, Rumuni, Rusíni, Řekové, Slováci, Slovinci, Srbové, a Ukrajinci). Z právního pohledu není činěn rozdíl mezi národnostní a etnickou menšinou - oba typy menšin požívají zcela stejná práva.

Jako každá definice v neexaktních vědách, i tato je zobecněním, a tudíž vyvolává některé otázky a obsahuje některé nepřesnosti. Požadavek sta let pobytu na území Maďarska například vyřazuje většinu novodobých přistěhovaleckých menšin z ochrany poskytované tímto zákonem. Problematickou (diskriminující) se stává tato definice právě v jejich případě. Pokud například imigranti arménského nebo ukrajinského původu získají maďarské občanství, pak se automaticky dostávají do příznivější situace než imigranti čínského původu, neboť jejich komunita nemá nárok na zvláštní zacházení

¹⁴³ Zákon LXXVII. z roku 1993 o právech národných a etnických menšin. [cit. 2012-01-06]. Dostupné z: <http://www.nemzetisegek.hu/dokumentumok/kisebbssegitorveny/kisebbstorv2006szlovak.pdf>.

¹⁴⁴ OFFICE FOR NATIONAL AND ETHNIC MINORITIES, Budapest, Hungary. *National and ethnic minorities in Hungary*. Budapest, 2005. Dostupné z: <http://www2.ohchr.org/english/bodies/cescr/docs/E.C.12.HUN.3-Annex16.pdf>. s. 10.

dle menšinového zákona.¹⁴⁵ Podle hlavní klauzule mohou být židé považováni též za menšinu, ale z historických důvodů o toto postavení nestojí. Naopak například řecká komunita zcela nenaplnuje požadavek stoleté existence na území republiky.¹⁴⁶

4.5.2. Menšinová samospráva

Specifickým rysem maďarského systému jsou tzv. menšinové samosprávy. Jedná se o volené orgány nadané právní subjektivitou, které reprezentují příslušníky menšin žijící v dané obci, župě a na celostátní úrovni. Název menšinová samospráva je podle Győri Szabóa velmi podobný termínu autonomie a oba termíny jsou často zaměňovány, přestože autonomie je mnohem širším pojmem než samospráva.¹⁴⁷ V Maďarsku existují tři úrovně menšinové samosprávy – obecní, teritoriální (neboli župní) a celostátní.¹⁴⁸ Župní úroveň byla zavedena novelou zákona z roku 2005. Svým personálním rozměrem lze menšinové samosprávy připodobnit například k církvím, které též zastupují jen své věřící a mají specifickou teritoriální strukturu. V původní podobě měl maďarský systém i jistý teritoriálně-autonomní rozměr, když se místní územní samospráva mohla za určitých podmínek transformovat v menšinovou samosprávu, a ta pak vykonávala pravomoci obecné samosprávy. Tento prvek byl ale novelou z roku 2005 opuštěn¹⁴⁹.

Menšinové samosprávy se podílejí na výkonu pravomocí vůči menšinové komunitě a zároveň zastupují jednotlivé menšiny navenek. Fungují jen v těch obcích a regionech, kde je některá z menšin zastoupena, a vykonávají zde pravomoci přenesené na ně z obecních/regionálních samospráv podle zákona nebo dokonce podle veřejnoprávních smluv. Menšiny se tak prostřednictvím svých samospráv stávají zřizovateli menšinových škol, muzeí, divadel a dalších institucí. Menšinová samospráva má vůči místní územní samosprávě pravomoci dvojího druhu – jednak jde o právo na informace týkající se jednotlivých rozhodnutí územní samosprávy ohledně menšiny a možnost je připomínkovat, a pak je to právo veta, když obecní vyhláška týkající se

¹⁴⁵ MAJTÉNYI, Balázs. Mi lesz veled, "Bezzeggyerek"? *Fundamentum*. 2005, 9(3). Dostupné z: <http://157.181.181.13/dokuk/05-03-10.pdf>. s. 110.

¹⁴⁶ GYŐRI SZABÓ, Róbert. *Kisebbség, autonómia, regionalizmus (Menšina, autonomie, regionalizmus)*. Budapest: Osiris, 2006. ISBN 96-338-9880-3. s. 397.

¹⁴⁷ GYŐRI SZABÓ, Róbert. *Kisebbség, autonómia, regionalizmus (Menšina, autonomie, regionalizmus)*. Budapest: Osiris, 2006. ISBN 96-338-9880-3. s. 60.

¹⁴⁸ Použité termíny odpovídají slovenskému překladu menšinového zákona, v originále jsou to *társégi, területi, országos kisebbségi önkormányzatok*. V literatuře je často místo termínu „teritoriální“ používán výstižnější pojem „župní“ (*megyei*), tedy vztažený na správní členění Maďarska.

¹⁴⁹ GYŐRI SZABÓ, Róbert. *Kisebbség, autonómia, regionalizmus (Menšina, autonomie, regionalizmus)*. Budapest: Osiris, 2006. ISBN 96-338-9880-3. s. 458.

místního veřejného vzdělávání, lokálního tisku, zachování kulturních tradic menšiny a užívání menšinového jazyka podléhá souhlasu menšinové samosprávy.¹⁵⁰

Samosprávy spravují svůj vlastní rozpočet, který je každoročně dotován z rozpočtu státního (normativní příspěvek plus příspěvek podle vykonávaných pravomocí) a obecního, ale mohou zřizovat a provozovat i podnikatelské subjekty. Významným příjmem některých samospráv jsou dotace ze zahraničí od mateřských států. Výše a způsob financování jsou neustálým zdrojem sporů. Nedostatečná právní úprava financování v původním menšinovém zákoně a velmi omezené finanční prostředky na chod samospráv byly příčinou jen velmi omezené funkčnosti celého systému, čímž byl zcela zásadně ohrožen cíl zákona spočívající v zastavení asimilace menšin a předání záležitostí menšin do jejich rukou.¹⁵¹ K jistému zlepšení funkčnosti systému financování došlo po roce 2005, kdy byl vyjasněn způsob financování menšinového školství a převádění do rukou menšinových samospráv. Menšinové školy jsou financovány stejným způsobem, jako je tomu u škol církevních, tedy příspěvků státu na jejich chod.¹⁵² Celkový rozpočet slovenské celostátní samosprávy činil v roce 2008 920 mil. Ft. a v roce 2009 už byly překročena částka 1 mld. Ft. Pro srovnání v roce 1999 dosahoval rozpočet výše 50 mil. Ft., to ale ještě samospráva nespravovala 11 institucí včetně 3 školských zařízení.¹⁵³

4.5.3. Volby do menšinových samospráv

Jak již bylo řečeno výše, menšinové samosprávy jsou volenými orgány. Volební systém do nich byl výrazně pozměněn opět zákonem z roku 2005 o volbách zastupitelů menšinových samospráv a o změně dalších předpisů. Volební systém totiž stál před zásadním problémem jak definovat voliče a kandidáta náležejícího k národnosti menšiny, aniž by se musela tato příslušnost veřejně deklarovat, vzhledem k jejímu zcela soukromému charakteru a citlivosti.

¹⁵⁰ POSPÍŠIL, Ivo. *Práva národnostních menšin: mezi univerzalismem lidských práv a partikularismem skupinových odlišností*. Praha: Eurolex Bohemia, 2006. ISBN 80-868-6197-X. s. 151.

¹⁵¹ VIZÍ, Balázs. Hungary: a model with lasting problems. In: RECHEL, Bernd. *Minority Rights in Central and Eastern Europe*. Oxon: Routledge, 2009. s. 124.

¹⁵² GYŐRI SZABÓ, Róbert. *Kisebbség, autonómia, regionalizmus (Menšina, autonomie, regionalizmus)*. Budapest: Osiris, 2006. ISBN 96-338-9880-3. s. 461. a §55 zákona LXXVII z roku 1993 o právech národních a etnických menšin ve znění zákona CXIV z roku 2005 o volbách zastupitelů menšinových samospráv a o změně dalších předpisů.

¹⁵³ A magyarországi Szlovákokról. *Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium* [online]. [cit. 2012-01-06]. Dostupné z: http://www.nek.gov.hu/id-583-magyarorszagi_nemzeti_es_etnikai.html a FÚZIK, Ján. Participácia slovenskej národnostnej menšiny v Maďarsku na rozhodnutiach, ktoré sa jej týkajú. In: HARASZTI, Ildikó a Kálmán PETŐCZ. *ETNIKAI STABILITÁS – ETNIKAI VÁLTOZÁSOK, ETNICKÁ*

Počet ustanovených obecních menšinových samospráv s každými volbami stoupá. Zatímco při prvních volbách jich bylo 51, v roce 2002 byl jejich počet již více než dvojnásobný a v prvních volbách podle nového systému v roce 2006 bylo zvoleno 116 obecních menšinových samospráv a 5 regionálních menšinových samospráv.¹⁵⁴

Pouze obecní menšinové samosprávy jsou voleny přímo, a to zároveň s volbami komunálními (do místních územních samospráv). Regionální a státní úroveň menšinové samosprávy je volena nepřímo pomocí volitelů, členů místních menšinových samospráv. Dodatek z roku 2005 úplně změnil předpoklady pro aktivní a pasivní volební právo. Podle původního menšinového zákona z roku 1993 měl každý, kdo se považoval za příslušníka menšiny právo volit a být zvolen ve volbách do menšinových samospráv. Během příprav nového zákona na začátku devadesátých let menšinové organizace urputně odmítaly princip registrace členů, který by zajistil přesné voličské seznamy, a to hlavně kvůli negativním historickým zkušenostem. Princip svobodné volby národnosti a tím pádem i nabytí volebního práva do menšinových samospráv tak, jak byl uzákoněn v původní verzi zákona z roku 1993, ovšem vedl k rozsáhlým podvodům, v literatuře nazývaným jako „etno-business“ nebo „etno-korupce“.¹⁵⁵ Po volbách v roce 2002 například slovenská celostátní menšinová samospráva informovala, že zvolení samospráv v obcích Ináncs, Jákfalva, Perkupa, Putnok a Szendrölád je přinejmenším pochybné, jelikož zde nežije žádná slovenská komunita.¹⁵⁶ Původní systém totiž nedokázal zajistit, aby se voleb účastnili pouze skuteční příslušníci menšin a zvoleno bylo mnoho samospráv čistě maďarských. Motivací pro takovéto zneužívání byla finanční podpora menšinovým samosprávám na jejich činnost. Ač skromná, přesto právě tato byla cílem podvodníků.¹⁵⁷ Zvolení a vytvoření „podvodných“ místních menšinových samospráv není samo o sobě až tak závadné, jako spíše to, že tímto

---

STABILITA – ETNICKÉ ZMENY, ETHNIC STABILITY – ETHNIC CHANGES. Šamorín: Forum Minority Research Institute, 2008. s.6.

¹⁵⁴ EILER, Ferenc. A kisebbségi önkormányzati rendszer és tapasztalatai (System menšinových samospráv a zkušenosti s jeho fungováním). In: KÁNTOR, Zoltán a Balázs MAJTÉNYI. *Szöveggyűjtemény a nemzeti kisebbségekről*. Budapest: Rejtjel Kiadó, 2005. s. 449.

¹⁵⁵ PAP, András László. EURÓPAI KISEBBSÉGPOLITIKA, MAGYAR KISEBBSÉGI ÖNKORMÁNYZATOK -- JOGPOLITIKA, HARMONIZÁCIÓ ÉS KOLLÍZIÓ ESETTANULMÁNY AZ ETNIKAI-NEMZETISÉGI IDENTITÁS ÉS VÁLASZTÓJOGI KORRUPCIÓ TÁRGYKÖRÉBEN. MTA NEMZETI-ETNIKAI KISEBBSÉGGUTATÓ INTÉZET. *Kisebbségi önkormányzati portál* [online]. [cit. 2012-01-07]. Dostupné z: http://www.kisebbségivalasztasok.mtaki.hu/adattar/tanulmanyok/tanulmanyok_20030317_1.html.

¹⁵⁶ VIZI, Balázs. Hungary: a model with lasting problems. In: RECHEL, Bernd. *Minority Rights in Central and Eastern Europe*. Oxon: Routledge, 2009. s. 125.

¹⁵⁷ Eiler, Ferenc, and Nóra Kovács. "Minority Self-Governments in Hungary." In *Minority Governance in Europe*, by Kinga Gál. Budapest: Open Society Institute, 2002. S. 180.

způsobem byla narušena funkčnost celého systému kvůli možnému ohrožení vytvoření celostátních samospráv, které jsou nositelkami nejvýznamnějších pravomocí.

Například po volbách v roce 1998 vznikl snad největší skandál uvnitř rumunské menšiny, kdy v Budapešti podezřele enormně vzrostl počet rumunských místních menšinových samospráv. K vytvoření celostátní samosprávy podle původní úpravy byla nutná účast na volebním shromáždění přinejmenším 75% zástupců zvolených na místní úrovni. Tento požadavek nebyl splněn, jelikož se 40% rumunských zástupců – převážně z Budapešti a lze tedy předpokládat, že se jednalo právě o zástupce oněch „podvodných“ samospráv - nezúčastnilo a první pokus k sestavení samosprávy na celostátní úrovni byl zmařen. Korum muselo být posléze sníženo na 50%, aby tato celostátní menšinová samospráva mohla vzniknout.¹⁵⁸ Tímto dílčím řešením ale nebyl vyřešen defekt celého systému.

Kromě zneužívání systému za účelem osobního zisku, bylo zneužíváno i aktivní volební právo k ovlivnění výsledku voleb. Vzhledem k neexistenci jakékoliv objektivní neanonymní statistiky osob náležejících k národnostní menšině bylo umožněno vykonávat aktivní volební právo i etnickým Maďarům. Dostatečně ilustrativní jsou volební statistiky z prvních voleb v roce 1994 a druhých o čtyři roky později, kdy do menšinových samospráv hlasovalo 1.774.299, respektive 2.657.722 voličů, což zcela zřetelně neodpovídá počtu příslušníků národnostních menšin.¹⁵⁹ K některé z uznaných tradičních menšin se při sčítání obyvatel v roce 2001 přihlásilo 314.060 osob podle národnosti resp. 135.788 podle mateřského jazyka.¹⁶⁰ Účastí většinové populace na volbách byl značně zkreslen výsledek voleb. Opět jde o významné narušení samotných základů menšinového modelu, jelikož základní myšlenka, že si sama menšina rozhoduje o svých záležitostech, byla takto zcela popřena.

Volební systém do menšinových samospráv potřeboval být nutně pozměněn. Zákonodárci se pokoušeli nalézt řešení se zachováním principu svobodné volby národnosti. Jedním z navrhovaných řešení bylo zavedení jakési „garantované“ kandidatury, kdy by se za kandidáty zaručil kompetentní orgán a jen s takovouto

¹⁵⁸ DOBOS, Balázs. The Development and Functioning of Cultural Autonomy in Hungary. *Ethnopolitics*. 2007, 6(September). s. 460.

¹⁵⁹ EILER, Ferenc. A kisebbségi önkormányzati rendszer és tapasztalatai (System menšinových samospráv a zkušenosti s jeho fungováním). In: KÁNTOR, Zoltán a Balázs MAJTÉNYI. *Szöveggyűjtemény a nemzeti kisebbségekről*. Budapest: Rejtjel Kiadó, 2005. s. 449.

¹⁶⁰ TÓTH, Ágnes a János VÉKÁS. ETNIKAI-NEMZETI KISEBBSÉGKUTATATÓ INTÉZET. *Nemzeti és etnikai kisebbségek Magyarországon: (a 2001. évi népszámlási adatok rövid összefoglalása)*. Budapest. Dostupné z: <http://adatbank.transindex.ro/regio/kutatooldalok/htmlk/pdf999.pdf>. s. 3.

podporou by mohl být kandidát zařazen na kandidátní listinu.¹⁶¹ Nicméně nakonec byla v roce 2005 zvolena ještě širší varianta omezující jak aktivní, tak pasivní volební právo zavedením principu registrace příslušníků menšin. Každý volič tedy podle nové úpravy musí požádat o zanesení do voličského seznamu, kdy musí deklarovat svojí příslušnost k dané národnostní menšině. Jedná se o jediný dokument, který neanonymně zjišťuje národnost občanů Maďarské republiky. Tyto seznamy jsou vytvářeny a zpracovávány vedoucími místních volebních komisí a vzhledem ke svému citlivému charakteru nejsou veřejné a musí být zničeny ihned poté, co výsledek voleb nabude právní moci. Pasivní právo bylo omezeno výše naznačeným způsobem, kdy museli být kandidáti nově nominováni menšinovými neziskovými nevládními organizacemi. Navíc je k vypsání voleb do menšinové samosprávy nutné, aby se do voličského seznamu zapsalo alespoň 30 osob.¹⁶²

Nově zavedený princip registrace příslušníků menšin, nebo neanonymního zjišťování národnosti byl ve světě opuštěn během druhé poloviny 20. století kvůli tragickým historickým zkušenostem. Už jen sama příslušnost k menšině (etnické skupině) mohla vést v minulosti k omezení základních práv a utrpení jednotlivců. Samozřejmě i Maďarsko a Maďaři mají také mnoho tragických historických zkušeností s podobnou diskriminací a pronásledováním (holocaust, poválečné vyhánění Maďarů, Benešovy dekrety...), přesto však byly menšinové seznamy voličů v modifikované podobě zavedeny. Národnost jednotlivce je v moderní době považována za přísně soukromou záležitost a veškerá statistická data v této oblasti jsou nezbytně anonymní. Anonymita sčítání lidu je zaručena také menšinovým zákonem v §7 a §8. V §7 jsou stanoveny výjimky z tohoto pravidla, které byly zavedeny právě v roce 2005 a stanoví, že prohlášení ohledně národnosti jednotlivce je možné, je-li nezbytné.¹⁶³ S přihlédnutím k výše zmiňovaným pravidlům je jasné, že voličské seznamy k menšinovým volbám musí být udržovány v tajnosti a jejich skartace musí být pod přísnou kontrolou. Je otázkou, zda by volby do MS a vytváření těchto voličských seznamů nemělo být přeneseno do kompetence samotné menšiny se státním dohledem.

Citlivost této otázky se dá dobře ilustrovat na situaci v maďarské židovské komunitě. Židé nejsou v Maďarsku považováni za národnostní menšinu, nýbrž za

¹⁶¹ Eiler, Ferenc, and Nóra Kovács. "Minority Self-Governments in Hungary." In *Minority Governance in Europe*, by Kinga Gál. Budapest: Open Society Institute, 2002. S. 181.

¹⁶² GYÓRI SZABÓ, Róbert. *Kisebbség, autonómia, regionalizmus (Menšina, autonomie, regionalizmus)*. Budapest: Osiris, 2006. ISBN 96-338-9880-3. s. 459.

Maďary vyznávající židovskou víru. Před přijetím původního menšinového zákona proběhly v židovské komunitě velké spory ohledně statusu jejich společenství. Nakonec se Aliance maďarských židovských náboženských obcí (MAZSIHISZ) rozhodla, že komunita nechce být považována za národnostní menšinu. Rozpory a diskuse se vynořily opět v roce 2005 v průběhu přípravy dodatku k menšinovému zákonu, ale po zavedení principu registrace voličů se rozhodli (kvůli dějinným událostem) zůstat „pouze“ náboženskou skupinou.¹⁶⁴

Administrativní překážka v podobě registrace se projevila jako účinná pouze u aktivního volebního práva, kdy se k volbám v roce 2006 zaregistrovalo 15.077 slovenských voličů, což zhruba odpovídá 17.693 Slováků žijících v Maďarsku podle sčítání lidu z roku 2001, mezi něž je započítáno ale i 1501 dětí do 14 let bez volebního práva.¹⁶⁵ Mezi 12 slovenskými menšinovými nevládními organizacemi, které nominují kandidáty, se ale objevila jedna (Fátira kör), která je ostatním slovenským organizacím neznámá a velice pravděpodobně tedy umožňuje kandidaturu i občanům jiné národnosti.¹⁶⁶ Novela tedy zcela neeliminuje zneužívání menšinového systému a z něj plynoucích finančních prostředků pro osobní účely. Stále lze vytvořit „podvodnou“ obecní menšinovou samosprávu tak, že se 30 voličů nechá zapsat do menšinového voličského seznamu a zvolí kandidáta nominovaného „podvodnou“ organizací. Pokračujícímu etno-byznysu nasvědčují i údaje získané po volbách v roce 2006 srovnané s údaji ze sčítání lidu v r. 2001. V těchto volbách se volilo do 2080 obecních menšinových samospráv (v tolika obcích byla splněna podmínka 30 osob na voličském seznamu) a z toho v 651 případech nelze najít v údajích ze sčítání lidu 2001 v daných obcích dostatečný počet příslušníků dané národnostní menšiny.¹⁶⁷ Vzhledem k tomu, že příslušnost k národnostní menšině je v Maďarsku otázkou volby, nelze voliče těchto

¹⁶³ Zákon LXXVII z roku 1993 o právech národních a etnických menšin ve znění zákona CXIV z roku 2005 o volbách zastupitelů menšinových samospráv a o změně dalších předpisů.

¹⁶⁴ GYŐRI SZABÓ, Róbert. *Kisebbség, autonómia, regionalizmus (Menšina, autonomie, regionalizmus)*. Budapest: Osiris, 2006. ISBN 96-338-9880-3. s. 398.

¹⁶⁵ BINDORFFER, Györgyi. Gyorsjelentés a kisebbségek regisztrációs adatairól. MTA NEMZETI-ETNIKAI KISEBBSÉGGUTATÓ INTÉZET. *Kisebbségi önkormányzati portál* [online]. [cit. 2012-01-07]. Dostupné z: http://www.kisebbssegivalasztasok.mtaki.hu/adattar/tanulmanyok/tanulmanyok_20060720_1.html.

¹⁶⁶ Szlovák nemzetiségi adatbázis. *Kisebbségi Adatbázis* [online]. [cit. 2012-01-07]. Dostupné z: <http://kisebbssegek.bmknet.hu/index.php?id=475>.

¹⁶⁷ DOBOS, Balázs. A kisebbségi önkormányzatiság kérdőjelei (Otazníky menšinové samosprávnosti). *Kommentár*. 2008(5). Dostupné z: http://www.mtaki.hu/docs/dobos_balazs_all_in_one/dobos_balazs_a_kisebbségi_onkormanyzatisag_kerd_ojelei_kommentar_2008_05.pdf. s. 25.

„podvodných“ samospráv nijak odhalit a sankcionovat. Změněn by měl být opět nominační proces.

4.5.4. Menšinové školství

Menšinová samospráva - většinou jde o tu celostátní – může, ale nemusí zřizovat, od místní územní samosprávy převzít a provozovat vzdělávací instituce. I takto provozované menšinové školy jsou součástí maďarského veřejného vzdělávacího systému. Menšinová samospráva má obecně právo veta ve věcech týkajících se menšiny a v oblasti školství má konkrétně právo veta při jmenování ředitelů škol vyučujících v menšinovém jazyku nebo menšinový jazyk (i v případě, že škola není provozována menšinovou samosprávou).¹⁶⁸ Vzhledem k územnímu rozptýlení menšin je problematické zajistit výuku v jejich jazyce, čemuž se systém snaží čelit nízkou hranicí pro zavedení třídy s menšinovým vzděláváním, postačuje tak jen žádost osmi rodičů. Zmíněné rozptýlení menšin se jako problematické daleko více ukazuje při zajišťování středoškolského vzdělávání, kde se taktéž aplikuje pravidlo žádosti 8 rodičů. Situace se částečně vyřešila zřízením internátních středních škol. Existují tři typy menšinových škol, které jsou přizpůsobeny stavu jazykové asimilace komunity a její velikosti. Ve většině škol je menšinový jazyk vyučován jako druhý jazyk alespoň 4-5 vyučovacích hodin týdně. Druhým stupněm jsou dvojjazyčné školy vyučující většinový podíl předmětů (alespoň 50%) v jazyce menšiny. Počet škol vyučujících všechny předměty pouze v jazyce menšiny je velmi malý.¹⁶⁹ Výdaje na menšinovou výuku (které jsou obvykle vyšší než na výuku v maďarštině) jsou v plné výši hrazeny státem. Vzdělávání na vysokých školách v menšinových jazycích v Maďarsku nemůže být poskytováno pro malý počet menšinových studentů. Je však zajištěno v mateřských zemích příslušných menšin na základě mezistátních smluv.

S některým ze tří způsobů výuky menšinového jazyka fungovalo v r. 2009 48 mateřských škol (5 zcela slovenských, 43 dvojjazyčných), 49 základních škol (1 zcela slovenská, 4 dvojjazyčné a 44 s výukou slovenštiny). V Budapešti existuje jedno slovensko-jazyčné gymnázium, v Békešské Čabě pak dvojjazyčné. Provozována je také jedna slovenská střední odborná škola, která má, jen tak pro ilustraci podmínek výuky,

¹⁶⁸ OFFICE FOR NATIONAL AND ETHNIC MINORITIES, Budapest, Hungary. *National and ethnic minorities in Hungary*. Budapest, 2005. Dostupné z: <http://www2.ohchr.org/english/bodies/cescr/docs/E.C.12.HUN.3-Annex16.pdf>. s. 28.

¹⁶⁹ OFFICE FOR NATIONAL AND ETHNIC MINORITIES, Budapest, Hungary. *National and ethnic minorities in Hungary*. Budapest, 2005. Dostupné z: <http://www2.ohchr.org/english/bodies/cescr/docs/E.C.12.HUN.3-Annex16.pdf>. s. 29.

17 žáků. Z těchto provozuje slovenská celostátní samospráva jen 3 školy poskytující zpravidla vzdělání na více úrovních - od předškolní po středoškolskou úroveň. – v Békešské Čabě (od r. 2005), v Sarvaši (od r. 2004) a v Novém Meste pod Šiatrom (od r. 2007). Naplnění kulturní autonomie v oblasti vzdělávání je tak zatím jen částečné a i k tomuto částečnému uskutečnění došlo až více než 10 let po přijetí příslušné právní normy.¹⁷⁰

4.5.5. Kultura

I kulturním životem minorit se zabývá menšinový zákon, kde jsou menšinové samosprávy označeny za zodpovědné v této oblasti života menšin. Stát nabízí podporu a dotace pro kulturní instituce, podporuje média minorit a přístup minorit k masmédiím.

Mezi nejvýznamnější kulturní instituce slovenské menšiny patří Výzkumný ústav Slováků v Maďarsku spolupracující se Slovenskou akademií věd v oblasti etnografie, jazykovědy, historie a sociologie, nebo poloprofesionální Slovenské divadlo Vertigo. Obě tyto instituce jsou provozované celostátní slovenskou samosprávou. Maďarská veřejnoprávní televize i rozhlas jsou povinny vysílat programy pro všech 13 maďarských menšin. V rámci Maďarského rozhlasu je provozován také speciální kanál pro minority – MR 4 Menšinové vysílání (MR4 Nemzetiségi adások). V Maďarsku vychází vícero slovenských periodických titulů (např. *Budapestiansky Slováč*, *Tótkomlősi Hírmondó*, *Pilíšan – Pilisi Hírmondó*, *Dolnozemský Slováč* nebo *Slovenčinár*). Příspěvky na menšinový tisk jsou zásadně rozdělovány tak, aby alespoň jedny noviny na minoritu dostaly plnou státní finanční podporu - pro slovenskou menšinu je to týdeník *Ľudové noviny*, který v roce 2008 získal podporu 38,5 milionu forintů a v roce 2009 pak 26,2 milionu forintů.¹⁷¹ Objem finančního příspěvku bývá předmětem kritiky ze strany editorů, kteří tvrdí, že státní podpora nemůže pokrýt ani náklady k udržení novin.¹⁷²

4.5.6. Jazyková práva

Jazyková práva jsou definována jak v samostatné hlavě menšinového zákona (Hlava VII.) tak průběžně v mnoha paragrafech celého zákona. Mezi individuálními

¹⁷⁰ A magyarországi Szlovákokról. *Közgazgatási és Igazságügyi Minisztérium* [online]. [cit. 2012-01-06]. Dostupné z: http://www.nek.gov.hu/id-583-magyarorszag_i_nemzeti_es_etnikai.html.

¹⁷¹ A magyarországi Szlovákokról. *Közgazgatási és Igazságügyi Minisztérium* [online]. [cit. 2012-01-06]. Dostupné z: http://www.nek.gov.hu/id-583-magyarorszag_i_nemzeti_es_etnikai.html.

¹⁷² GOSSSELIN, Tania. THE PEACE INSTITUTE. *MINORITY MEDIA IN HUNGARY AND SLOVENIA: A COMPARATIVE ASSESSMENT*. Ljubljana, 2003. Dostupné z: http://www2.arnes.si/~ljmiri1s/slo_html/publikacije/Gosselin01.pdf.

právy v hlavě druhé je zakotveno právo příslušníka menšiny „*poznávat, pěstovat, zvelebovat a reprodukovat svůj mateřský jazyk ... a zúčastňovat se výuky a vzdělávání v mateřském jazyce.*“¹⁷³ Zmiňovaná sedmá hlava pak konkrétněji a velmi progresivně upravuje samotné používání jazyka. Základem je konstatování, že: „*V maďarské republice může svůj mateřský jazyk používat kdokoliv, svobodně, vždy a všude a stát je povinen pro to vytvořit podmínky.*“ Zajištěno je i použití mateřštiny v občanském i trestním soudním řízení a také ve státní správě. (§51) V zastupitelských sborech je garantována možnost použít menšinový jazyk a není třeba doslovného překladu do maďarštiny, jelikož postačuje pouze obsahový výtah. (§52) Toto pravidlo se teoreticky týká i parlamentu, kde ovšem vzhledem k neexistenci zaručených mandátů pro příslušníky menšin v kombinaci s jejich malým počtem a územním rozptýlením nezasedá žádný menšinový poslanec. V maďarském modelu neexistuje žádná přesně stanovená procentuální hranice pro možnost používání jazyka v úředním styku nebo pro možnost dvojjazyčných nápisů. Řešeno je to obecným ustanovením, že územní samospráva je povinna zabezpečit na základě „odůvodněného požadavku“ obecní, resp. teritoriální menšinové samosprávy, aby formuláře, vyhlášky a nařízení územních samospráv, označení veřejných budov a ulic byly dvojjazyčné. (§53) O odůvodněnosti požadavku ale rozhoduje dotčený zastupitelský sbor, což může být zásadní překážkou v uplatňování tohoto práva a je dlouhodobě kritizováno Radou Evropy.

Dílčí jazyková práva jsou, tak jako ve slovenském případě stanovena v dalších právních předpisech, především pak procesních, upravujících řízení před soudy a úřady.

4.6. Dílčí shrnutí

Základní myšlenkou maďarského menšinového systému, tak jak byl položen dvěma menšinovými zákony z roku 1993 a 2005, je přenos pravomocí na národnostní menšiny ve věcech jich se bezprostředně týkajících. Systém spočívá v menšinových samosprávách, jež jsou nositelkami kolektivních menšinových práv v oblasti kultury a školství. Vzhledem k prostorovému rozptýlení a malému počtu příslušníků jednotlivých menšin byla zvolena personální autonomie. Z čistě pozitivně-právního hlediska neberoucího v potaz reálné fungování legislativou předvídaných modelů, lze maďarský přístup označit za vykročení směrem k demokracii konsociačního typu, tedy stát

---

¹⁷³ Hlava druhá menšinového zákona

národnostních menšin.¹⁷⁴ Kolektivní pojmání práv menšin není v mezinárodním právu zatím výslovně zakotveno, ačkoliv podle některých teoretiků právě sem směřuje vývoj a je jen otázkou času, kdy začne i mezinárodní právo reflektovat vnitrostátní úpravy kodifikující kolektivní menšinová práva.¹⁷⁵

Druhou stránkou mince je ale reálná funkčnost předvídaného systému, která už tak příznivě nevyznívá. Zcela zásadním problémem je financování celého projektu. Závislost na státním rozpočtu samozřejmě zcela vyloučit nelze, nicméně stanovením jednoznačných pravidel garantujících určitou finanční jistotu, by přispělo k naplňování předpokládané kulturní autonomie. Změnami v roce 2005 byl sice stanoven příspěvkový model financování založený na církevním, který konečně dovolil převádění kulturních a vzdělávacích institucí na menšinové samosprávy, nicméně zanedlouho poté se začaly naplno projevovat neduhy maďarského hospodářství spojené se sníženou ochotou vydávat veřejné finance. Potenciál systému menšinových samospráv pro podporu rozvoje menšin je tak stále daleko od plného využívání a kulturní autonomie zůstává do určité míry jen symbolickou.¹⁷⁶

Z hlediska hodnocení přínosu modelu k zastavení asimilačního trendu slovenské menšiny nastává problém se statistickými údaji. Ke srovnání se nabízí údaje ze sčítání lidu z let 1990 a 2001. Vzhledem k tomu, že menšinový model začal reálně fungovat v roce 1994, mohou už údaje z roku 2001 částečně zachytit jeho vliv. K dispozici jsou dvojí údaje – jeden zachycuje osoby hlásící se ke slovenskému mateřskému jazyku a druhý ke slovenské národnosti (kulturní identitě). V roce 1990 se ke slovenské národnosti přihlásilo 10.459 osob, zatímco v dalším sčítání to bylo už 17.693, lze zde tedy zaznamenat růst o téměř 70%. Podíváme-li se ale na údaje o slovenském mateřském jazyku, zjistíme, že za stejné období došlo k poklesu z 12.745 na 11.817, což představuje téměř 8%. Z uvedených dat mj. také vyplývá, že v roce 1990 se ke „slovenskosti“ na základě mateřského jazyka hlásilo více lidí než podle národnosti, zatímco v roce 2001 je tomu už naopak. V tomto posledním údaji někteří autoři spatřují

¹⁷⁴ POSPÍŠIL, Ivo. *Práva národnostních menšin: mezi univerzalizmem lidských práv a partikularismem skupinových odlišností*. Praha: Eurolex Bohemia, 2006. ISBN 80-868-6197-X. s. 141.

¹⁷⁵ POSPÍŠIL, Ivo. *Práva národnostních menšin: mezi univerzalizmem lidských práv a partikularismem skupinových odlišností*. Praha: Eurolex Bohemia, 2006. ISBN 80-868-6197-X. s. 151.

¹⁷⁶ Rada Evropy. *European Charter for Regional or Minority Languages: Application of the Charter in Hungary, 4th monitoring cycle*. 2010. [cit. 2012-01-06]. Dostupné z WWW: http://www.coe.int/t/dg4/education/minlang/Report/EvaluationReports/HungaryECRML4_en.pdf. s. 7.

vliv menšinového zákona, který měl pozitivní vliv na menšiny, aby se ke své identitě přihlásily.¹⁷⁷

---

¹⁷⁷ SZABÓ, Orsolya. A magyarországi szlovákok a népszámlálások tükrében. In: KOVÁCS, Nóra a László SZARKA. *Tér és terep*. Budapest: Akadémiai Kiadó, 2002-2003. Dostupné z: http://www.mtaki.hu/docs/ter_es_terep_02/t_es_t_02_szabo_orsolya_moi_szlovakok.pdf. s. 283.

Závěr

Zdánlivě banální tvrzení, že dvě různé menšiny mají různá práva, není mezi slovenskými a maďarskými politiky ani zdaleka bráno za samozřejmé. Slovenskou a maďarskou menšinu nelze v žádném případě klást na roveň. Na Slovensku žije více než půlmilionová maďarská menšina s úplnou sociální skladbou v zásadě koncentrovaně na jihu Slovenska a především pak na Žitném ostrově, disponuje rozvinutým vzdělávacím systémem na všech úrovních atd. Oproti tomu jsou v Maďarsku žijící Slováci menšinou drobnou, počítanou v řádech desetitisíců a jejich společenství se ocitlo na pokraji zániku. Žijí roztroušeně v malých komunitách po celém Maďarsku, školský systém je neúplný, potýkající se s nedostatkem žáků v místě školy, což je řešeno školami internátními. I v běžném životě dominuje maďarština na úkor mateřského jazyka atd.

Na Slovensku je neustále patrný jistý, řekněme historický komplex, kdy je maďarská menšina často spatřována jako nebezpečí pro slovenský národ a je tedy nutno se proti ní bránit. Z historických důvodů se šetří na jí poskytovaných právech a je zcela rezolutně odmítána možnost autonomie v jakékoliv formě. Z pozice většiny je rozhodováno o potřebách menšiny a o každý maďarský požadavek musí být sehraha politická bitva. Z pohledu maďarské menšiny a vzhledem k teoretickým modelům by bylo ideálním řešením vytvořit samosprávný region (teritoriální autonomie či jen jeden vyšší územně samosprávný celek v rámci územně správního členění SR) na území Žitného ostrova, kde menšina tvoří většinu, a poskytnutí personálně vymezených autonomních práv v oblasti kultury a školství ostatním Maďarům žijícím mimo tento region. Poskytnutí práv v takovéto míře hraničí s uložením povinnosti, neboť by právě maďarská menšina byla zodpovědná např. za provozování svých škol. Tím by se celé téma značně odpolitizovalo. K podpoření realizace této představy by bylo žádoucí na poli mezinárodního práva přijmout pravidla týkající se vzniku a fungování autonomií.

Nastíněná představa o teritoriální autonomii je za dnešní situace (a i minimálně za posledních 20 let samostatnosti Slovenska) politicky absolutně neprůchodná z obav před vytvořením "malého Maďarska" na jihu Slovenska, které by se záhy spojilo s Maďarskem velkým. Otázkou je, nakolik je tato obava nereálná, jak moc o přiřazení k Maďarsku stojí zdejší Maďaři, jak by se něco takového dalo uskutečnit v dnešní mezinárodně-právní realitě... Z vlastních zkušeností usuzuji, že ačkoliv slovenští Maďaři nešetří kritikou Slovenska, nijak zvlášť netouží být součástí dnešního Maďarska. Navíc je dnes Maďarsko jen "za Dunajem" a ne za ostrou hranicí.

Politicky patrně schůdnější, byť ne o mnoho, by bylo "z Maďarska nabízené" řešení spočívající v personální autonomii. Nicméně maďarský model by se musel pro slovenské podmínky značně pozměnit, jelikož na rozdíl od situace v Maďarsku je na Slovensku mnoho obcí s výraznou maďarskou většinou a bylo by zde tedy nepraktické volit menšinovou samosprávu a k tomu ještě klasickou obecní. Nabízelo by se opět řešení z Maďarska v podobě transformování samospráv z obecní na menšinovou v případě kvalifikovaného podílu menšiny v obci.

Nejpravděpodobnějším scénářem ovšem je, že Slovensko setrvá u "pouhé" decentralizace a menšinám nebudou poskytnuta kolektivní práva v žádné podobě. Decentralizací jsou maďarské menšině práva poskytována nepřímou a nikoliv výlučně, nýbrž dohromady pro veškeré obyvatelstvo obce či regionu, na který byly pravomoci přeneseny. Dostí nepravděpodobná je pak představa, že by byl status menšin zakotven ústavní normou, aby se předešlo častým změnám podle politického klimatu v zemi.

Maďarský menšinový systém oproti slovenskému vypadá v legislativní rovině takřka dokonale: nepočetné menšiny mají svoje kolektivní práva, volí si svoje samosprávy, provozují si svoje školy... Realita je ale odlišná a není prosta problémů. Nutno mít na paměti, že celý maďarský menšinový systém představuje primárně výkladní skříň do všech světových stran (hlavně tedy na sever a východ), a že pro kteroukoliv maďarskou vládu budou vždy prioritní maďarské menšiny v zahraničí před nemaďarskými doma. Z tohoto hlediska jsou domácí menšiny pouze marginální otázkou. Slovenská minorita (a nejen ona) je používána jako nástroj v "dobrých sousedských vztazích" mezi Bratislavou a Budapeští. Přímý dopad tohoto použití je ale pro slovenskou menšinu veskrze pozitivní. Ne vždy si ale maďarští politici uvědomují, že model zvolený v Maďarsku není vhodný a realizovatelný v sousedních státech.

Praktické fungování maďarského systému v mnohých ohledech velmi pokulhává za legislativní teorií, nicméně přesto se jedná o poskytnutí práv v nevídaném rozsahu. Na Slovensku je často citován velmi kritický výrok bývalého maďarského ombudsmana pro národnostní menšiny Jenő Kaltenbacha o tom, že menšiny v Maďarsku jsou zcela asimilované a jejich situace je kritická, a to z důvodu politické neochoty uzákonit například zastoupení menšin v parlamentu, či kvůli podstatným nedostatkům v jazykovém zákonodárství.¹⁷⁸ Málodky se ovšem dodává, že taktéž prohlásil, že proces

---

¹⁷⁸ ALBERTINÉ KOZSUCH, Ilona. Nemzetiségi abszurd - A probléma maga a rendszer. *Ludové noviny: Portál Slovákov v Maďarsku*[online]. [cit. 2012-01-07]. Dostupné z: <http://www.luno.hu/content/view/5662/90/>.

chřadnutí menšin byl započat už v druhé polovině 19. století a dokončen byl v první polovině 20. století.¹⁷⁹

László Szarka poněkud rezignovaně poznamenává, že vědecké práce na téma národnostních menšin a jejich práv nemají téměř žádný vliv na podobu zákonné úpravy. Ta je vždy výsledkem politického vyjednávání.¹⁸⁰

---

¹⁷⁹ J. Kaltenbach: Menšinová politika v Maďarsku je skľučujúca. *Ludové noviny: Portál Slovákov v Maďarsku* [online]. [cit. 2012-01-07]. Dostupné z: <http://www.luno.hu/content/view/8631/55/>.

¹⁸⁰ SZARKA, László. Typological Arrangement of the Central European Minorities. *Minorities research* [online]. 2000(2) [cit. 2012-01-06]. Dostupné z: http://www.hhrf.org/kisebbssegkutas/mr_02/cikk.php?id=1216.

Summary

Seemingly banal statement that two different minorities have different rights is not taken as granted by Slovak and Hungarian politicians. Slovak and Hungarian minority cannot be equated. More than half a million of Hungarians live in Slovakia. Their community has full social composition, it is essentially concentrated in the south of Slovakia and especially on the Žitný ostrov, it has a developed educational system. In contrast to this, Slovaks living in Hungary are a rather small minority, numbered in few tens of thousands and their community stands on the verge of extinction. They live in small communities scattered in the whole territory of Hungary, their educational system is incomplete, struggling with a lack of pupils, which is solved by boarding schools. Hungarian language dominates at the expense of their mother tongue also in everyday life etc.

Some kind of historical complex about Hungarians, who are often seen as a threat for Slovak nation, is still present in Slovakia and therefore it is necessary to defend against them. Although theoretical premises show, that ideal solution for Hungarian minority in Slovakia would be some kind of territorial autonomy with some personal aspects, this solution is politically impossible. Slovakia is not willing to offer any kind of collective rights to its minorities. The most probable scenario is that Slovakia will continue in its decentralization without any significant extension of minority rights.

The Hungarian minority system compared to the Slovak one looks at least at the legislative level almost perfectly: untold minorities are endowed with collective minority rights, they elect their self-governments, operate their schools... The reality is a bit different and is not trouble-free of course. It should be borne in mind that the Hungarian minority system is primarily a showcase for neighboring countries and that Hungarian minorities living in these states will always be a priority for Hungarian governments. Minorities in Hungary are from this perspective only a marginal issue. Slovak minority is used as a tool in "good neighborly relations" between Bratislava and Budapest. Hungarian politicians do not always realize that the model chosen in Hungary is not appropriate in neighboring states.

László Szarka notes somehow resignedly that scientific surveys on national minorities and their rights have nearly no impact on their legal status. It is always a result of political bargaining.

Použitá literatura

Primární

Dokumenty Organizace spojených národů

- ORGANIZACE SPOJENÝCH NÁRODŮ. **Mezinárodní pakt o občanských a politických právech.** New York, 1966. [cit. 2012-01-06] Dostupné z: <http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/mezinar.pakt-obc.a.polit.prava.pdf>
- ORGANIZACE SPOJENÝCH NÁRODŮ. **Declaration on the Rights of Persons Belonging to National or Ethnic, Religious and Linguistic Minorities.** New York, 1992. [cit. 2012-01-06] Dostupné z: <http://www2.ohchr.org/english/law/minorities.htm>.

Dokumenty Rady Evropy

- Rada Evropy. **Evropská charta regionálních či menšinových jazyků.** 1992. [cit. 2012-01-06] Dostupné z: http://www.coe.int/t/dg4/education/minlang/textcharter/Charter/Charter2_cs.pdf.
- Rada Evropy. **RECOMMENDATION 1201** (1993) on an additional protocol on the rights of national minorities to the European Convention on Human Rights. 1993. [cit. 2012-01-06] Dostupné z: <http://assembly.coe.int/documents/adoptedtext/ta93/erec1201.htm>.
- Rada Evropy. **Rámcová úmluva o ochraně národnostních menšin.** 1995. [cit. 2012-01-06] Dostupné z: http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/minorities/1_AtGlance/PDF_Text_FCNM_cs.pdf.
- Rada Evropy. **Framework Convention for the Protection of National Minorities and Explanatory Report.** Strasbourg, 1995. [cit. 2011-11-28]. Dostupné z WWW: [http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/minorities/1_AtGlance/PDF_H\(1995\)010_FCNM_ExplanReport_en.pdf](http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/minorities/1_AtGlance/PDF_H(1995)010_FCNM_ExplanReport_en.pdf).
- Rada Evropy. **European Charter for Regional or Minority Languages: Application of the Charter in Hungary, 2nd monitoring cycle.** 2004. [cit. 2012-01-06]. Dostupné z WWW: http://www.coe.int/t/dg4/education/minlang/Report/EvaluationReports/Hungary_ECRML2_en.pdf.
- Rada Evropy. **Resolution ResCMN(2005)10 on the implementation of the Framework Convention for the Protection of National Minorities by Hungary,** 2005. [cit. 2012-01-06]. Dostupné z WWW: <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=949163&Site=CM&BackColorInternet=C3C3C3&BackColorIntranet=EDB021&BackColorLogged=F5D383>.

- Rada Evropy. Rezolúcia ResCMN(2006)8 o implementácii Rámcového dohovoru na ochranu národnostných menšín Slovenskou republikou, 2006. [cit. 2011-11-28]. Dostupné z WWW: http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/minorities/3_FCNMdocs/PDF_2nd_CM_Res_SlovakRep_sk.pdf.
- Rada Evropy. Odporúčanie Výboru ministrov RecChl(2007)1 o uplatňovaní Európskej charty regionálnych alebo menšinových jazykov Slovenskou republikou, 2007. [cit. 2011-11-28]. Dostupné z WWW: http://www.coe.int/t/dg4/education/minlang/Report/Recommendations/SlovakiaCMRec1_sk.pdf.
- Rada Evropy. Európska charta regionálnych alebo menšinových jazykov – uplatnenie charty v Slovenskej republike, 2009. [cit. 2011-11-28]. Dostupné z WWW: http://www.coe.int/t/dg4/education/minlang/Report/EvaluationReports/SlovakiaECRML2_sk.pdf.
- Rada Evropy. European Charter for Regional or Minority Languages: Application of the Charter in Hungary, 4th monitoring cycle. 2010. [cit. 2012-01-06]. Dostupné z WWW: http://www.coe.int/t/dg4/education/minlang/Report/EvaluationReports/HungaryECRML4_en.pdf.
- Rada Evropy. Resolution CM/ResCMN(2011)15 on the implementation of the Framework Convention for the Protection of National Minorities by the Slovak Republic, 2011. [cit. 2011-11-28]. Dostupné z WWW: <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=1812645&Site=CM&BackColorInternet=C3C3C3&BackColorIntranet=EDB021&BackColorLogged=F5D383>.
- *Európska komisia pre demokraciu prostredníctvom práva (Benátska komisia)*. Stanovisko k zákonu o štátnom jazyku Slovenskej republiky, 2010. [cit. 2011-11-28]. Dostupné z WWW: http://www.vicempremier.sk/data/files/1033_posudok-benatskej-komisie-rady-euro-py-k-zakonu-o-statnom-jazyku.pdf.

Dokumenty Slovenské republiky

- Zákon Federálního shromáždění č. 29/1984 Sb. o soustavě základních škol, středních škol a vyšších odborných škol (**školský zákon**).
- **Ústava Slovenskej republiky** č. 460/1992 Sb. preambule. [cit. 2012-01-06]. Dostupné z: <http://www.zbierka.sk/zz/predpisy/default.aspx?PredpisID=12045&FileName=92-z460&Rocnik=1992>.
- Zákon Národnej rady Slovenskej republiky č. 300/1993 Z.z. o **mene a priezvisku**. [cit. 2012-01-06]. Dostupné z: <http://zbierka.sk/zz/predpisy/default.aspx?PredpisID=12722&FileName=93-z300&Rocnik=1993>.

- Zákon Národnej rady Slovenskej republiky č. 154/1994 Z.z. o **matrikách**. [cit. 2012-01-06]. Dostupné z: <http://zbierka.sk/zz/predpisy/default.aspx?PredpisID=12913&FileName=94-z154&Rocnik=1994>.
- Zákon Národnej rady Slovenskej republiky č. 191/1994 Z.z. o **označovaní obcí v jazyku národnostných menšín**. [cit. 2011-12-29]. Dostupné z WWW: <http://zbierka.sk/zz/predpisy/default.aspx?PredpisID=12951&FileName=94-z191&Rocnik=1994>.
- Zákon Národnej rady Slovenskej republiky č. 270/1995 o **štátnom jazyku**. [cit. 2011-12-29]. Dostupné z WWW: <http://zbierka.sk/zz/predpisy/default.aspx?PredpisID=13423&FileName=95-z270&Rocnik=1995>.
- Uznesenie Národnej rady Slovenskej republiky č. 98/1996 Z.z. k návrhu na vyslovenie súhlasu so Zmluvou o dobrom susedstve a priateľskej spolupráci medzi Slovenskou republikou a Maďarskou republikou. [cit. 2012-01-06]. Dostupné z: <http://zbierka.sk/zz/predpisy/default.aspx?PredpisID=13562&FileName=96-z098&Rocnik=1996&#xml=http://zbierka.sk/zz/predpisy/default.aspx?HitFile=True&FileID=101&Flags=160&IndexFile=zz96&Text=Zmluva+o+dobrom+susedstve+a+priate% C4% BEskej+spolupr% C3% A1ci+medzi+Slovenskou+republikou+a+Ma% C4% 8Farskou+republikou>.
- Vyhlásenie Národnej rady Slovenskej republiky č. 99/1996 Z.z. k Zmluve o dobrom susedstve a priateľskej spolupráci medzi Slovenskou republikou a Maďarskou republikou. [cit. 2012-01-06]. Dostupné z: <http://zbierka.sk/zz/predpisy/default.aspx?PredpisID=13563&FileName=96-z099&Rocnik=1996&#xml=http://zbierka.sk/zz/predpisy/default.aspx?HitFile=True&FileID=102&Flags=160&IndexFile=zz96&Text=Zmluva+o+dobrom+susedstve+a+priate% C4% BEskej+spolupr% C3% A1ci+medzi+Slovenskou+republikou+a+Ma% C4% 8Farskou+republikou>.
- Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky č. 115/1997 Z.z. **Zmluva o dobrom susedstve a priateľskej spolupráci medzi Slovenskou republikou a Maďarskou republikou**. [cit. 2012-01-06]. Dostupné z: <http://zbierka.sk/zz/predpisy/default.aspx?PredpisID=13973&FileName=97-z115&Rocnik=1997&#xml=http://zbierka.sk/zz/predpisy/default.aspx?HitFile=True&FileID=124&Flags=160&IndexFile=zz97&Text=Zmluva+o+dobrom+susedstve+a+priate% C4% BEskej+spolupr% C3% A1ci+medzi+Slovenskou+republikou+a+Ma% C4% 8Farskou+republikou>.
- Zákon Národnej rady Slovenskej republiky č. 184/1999 Z.z. o **používaní jazykov národnostných menšín**. [cit. 2012-01-06]. Dostupné z: <http://www.zbierka.sk/zz/predpisy/default.aspx?PredpisID=14861&FileName=99-z184&Rocnik=1999>.
- Nariadenie Vlády Slovenskej republiky č. 221/1999 Z.z., ktorým sa vydáva zoznam obcí, v ktorých občania Slovenskej republiky patriaci k národnostnej menšine tvoria najmenej 20 % obyvateľstva. [cit. 2012-01-06]. Dostupné z:

<http://www.zbierka.sk/Default.aspx?sid=15&PredpisID=14898&FileName=99-z221&Rocnik=1999&AspxAutoDetectCookieSupport=1>.

- Zákon Národnej rady Slovenskej republiky č. 596/2003 Z.z. o štátnej správe v školstve a školskej samospráve a o zmene a doplnení niektorých zákonov. [cit. 2011-12-28]. Dostupné z WWW: <http://zbierka.sk/zz/predpisy/default.aspx?PredpisID=17603&FileName=03-z596&Rocnik=2003>.
- Zákon Národnej rady Slovenskej republiky č. 619/2003 Z.z. o Slovenskom rozhlase, [cit. 2012-01-06] Dostupné z: <http://www.zbierka.sk/zz/predpisy/default.aspx?PredpisID=17626&FileName=03-z619&Rocnik=2003>.
- Zákon Národnej rady Slovenskej republiky č. 16/2004 Z.z. o Slovenskej televízii, [cit. 2012-01-06] Dostupné z: <http://www.zbierka.sk/zz/predpisy/default.aspx?PredpisID=17644&FileName=04-z016&Rocnik=2004>.
- Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky č. 77/2004 Z.z. o podpise **Dohody medzi vládou Slovenskej republiky a vládou Maďarskej republiky o vzájomnej podpore národnostných menšín v oblasti vzdelávania a kultúry**. [cit. 2012-01-06]. Dostupné z: <http://zbierka.sk/zz/predpisy/default.aspx?PredpisID=17709&FileName=04-z077&Rocnik=2004&#xml=http://zbierka.sk/zz/predpisy/default.aspx?HitFile=True&FileID=99&Flags=160&IndexFile=zz04&Text=Zmluva+o+dobrom+susedstve+a+priate%20C4%BEskej+spolupr%C3%A1ci+medzi+Slovenskou+republikou+a+Ma%C4%8Farskou+republikou>.
- Zákon Národnej rady Slovenskej republiky č. 365/2004 Z.z. o rovnakom zaobchádzaní v niektorých oblastiach a o ochrane pred diskrimináciou a o zmene a doplnení niektorých zákonov (**antidiskriminačný zákon**), [cit. 2012-01-06] Dostupné z: <http://www.zbierka.sk/zz/predpisy/default.aspx?PredpisID=18007&FileName=04-z365&Rocnik=2004>.
- Zákon Národnej rady Slovenskej republiky č. 245/2008 Z.z. o výchove a vzdelávaní (**školský zákon**), [cit. 2012-01-06]. Dostupné z: <http://www.zbierka.sk/zz/predpisy/default.aspx?PredpisID=208259&FileName=zz2008-00245-0208259&Rocnik=2008>.
- Úplného znenia zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 357/2009 Z.z. o štátnom jazyku Slovenskej republiky. [cit. 2011-12-28]. Dostupné z WWW: <http://zbierka.sk/zz/predpisy/default.aspx?PredpisID=209179&FileName=zz2009-00357-0209179&Rocnik=2009>.
- Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí. Správa o štátnej politike starostlivosti o Slovákov žijúcich v zahraničí a o poskytnutej štátnej podpore Slovákom žijúcim v zahraničí za rok 2008 spolu s návrhom programu štátnej politiky starostlivosti o Slovákov žijúcich v zahraničí na rok 2010. [cit. 2011-11-29]. Dostupné z WWW: <http://www.uszz.sk/1239/rok-2009/>.

- KULTÚRA NÁRODNOSTNÝCH MENŠÍN 2010. Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky [online]. [cit. 2012-01-06]. Dostupné z: http://www.culture.gov.sk/uploads/4O/5j/4O5jQyrjlc03boHX2Ppwzw/6_mpl.htm.

Dokumenty Maďarské republiky

- Zákon LXXVII. z roku 1993 o právach národných a etnických menšín. [cit. 2012-01-06]. Dostupné z: <http://www.nemzetisegek.hu/dokumentumok/kisebbsegitorveny/kisebbstorv2006szlovak.pdf>.
- A 2005. évi CXIV. törvény a kisebbségi önkormányzati képviselők választásáról, valamint a nemzeti és etnikai kisebbségekre vonatkozó egyes törvények módosításáról. (zákon o volbách zástupců do menšinových samospráv a o změně zákonů týkajících se národnostních a etnických menšin). [cit. 2012-01-06]. Dostupné z: <http://www.nek.gov.hu/data/files/84157754.pdf>.

Statistika

- Az egyes nemzetiségekhez tartozók területi elhelyezkedése (Teritoriální rozmístění jednotlivých národností). KÖZPONTI STATISZTIKAI HIVATAL (Ústřední statistický úřad). Népszámlálás 2001 (Sčítání lidu 2001) [online]. [cit. 2012-01-06]. Dostupné z: <http://www.nepszamlalas2001.hu/hun/kotetek/04/kartogram.html>.
- Obyvateľstvo podľa národnosti - 2001 a 1991. Štatistický úrad Slovenskej republiky [online]. [cit. 2012-01-06]. Dostupné z: <http://portal.statistics.sk/showdoc.do?docid=6366>.
- Összefoglalás és módszertani megjegyzések. KÖZPONTI STATISZTIKAI HIVATAL (Ústřední statistický úřad). Népszámlálás 2001 (Sčítání lidu 2001) [online]. [cit. 2012-01-06]. Dostupné z: http://www.nepszamlalas2001.hu/hun/kotetek/04/04_modsz.pdf.

Sekundární

Monografie

- GYŐRI SZABÓ, Róbert. Kisebbség, autonómia, regionalizmus (Menšina, autonomie, regionalizmus). Budapest: Osiris, 2006. ISBN 96-338-9880-3.
- IRMANOVÁ, Eva. Maďarská menšina na Slovensku a její místo v zahraniční politice Slovenska a Maďarska po roce 1989. Ústí nad Labem: Albis international, 2005. ISBN 978-80-86067-67-4.
- KOVÁČ, Dušan. Dějiny Slovenska. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1998. ISBN 80-710-6267-7.

- Open Society Foundations. No Data—No Progress Country Findings: Data Collection in Countries Participating in the Decade of Roma Inclusion 2005–2015. New York: Open Society Foundations, 2010.
- PODOLÁK, Peter. Národnostné menšiny v Slovenskej republike. Martin: Matica slovenská, 1998. ISBN 8070905069.
- POSPÍŠIL, Ivo. Práva národnostních menšin: mezi univerzalismem lidských práv a partikularismem skupinových odlišností. Praha: Eurolex Bohemia, 2006. ISBN 80-868-6197-X.
- SCRUTON, Roger. O potřebnosti národů. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2011. ISBN 978-80-7325-245-8.
- SCHEU, Harald Christian. Ochrana národnostních menšin podle mezinárodního práva. Praha: Karolinum, 1998. ISBN 80-718-4632-5.
- SUKSI, Markku. *Sub-state governance through territorial autonomy*. New York: Springer, 2011. ISBN 978-364-2200-472.
- SZARKA, László. *Kisebbségi Léhelyzetek - közösségi válaszlehetőségek (Menšinová situace – společenská možnost volby)*. Budapest: Lucidus Kiadó, 2004. ISBN 978-963-9465-206.
- VEJMĚLEK, Tomáš. Personální kulturní autonomie v meziválečném Estonsku: případ baltských Němců. Praha, 2009. Bakalářská práce. Vedoucí práce Švec Luboš.

Sborníky a sborníkové příspěvky

- AUER, Stefan. Slovakia: from marginalization of ethnic minorities to political participation (and back?). In: RECHEL, Bernd. *Minority Rights in Central and Eastern Europe*. Oxon: Routledge, 2009.
- BRUNNER, Georg a Herbert KÜPPER. European Options of Autonomy: A Typology of Autonomy Models of Minority Self-Governance. In: GÁL, Kinga. *Minority governance in Europe*. Budapest: Local Government and Public Service Reform Initiative, Open Society Institute, 2002.
- CSURGAI, Gyula. Geopolitical Aspects of the Minority Question in Central and South Eastern Europe: A Typology of Autonomy Models of Minority Self-Governance. In: GÁL, Kinga. *Minority governance in Europe*. Budapest: Local Government and Public Service Reform Initiative, Open Society Institute, 2002.
- DIVIČANOVÁ, Anna. Situácia Slovákov v 20. storočí a dnes. In: *Slováci v Maďarsku: zborník z medzinárodnej konferencie, Šamorín, 27. septembra 2007*. Šamorín: Fórum inštitút pre výskum menšín, 2008.
- DOHÁNYOS, Róbert, Gábor LELKES a Károly TÓTH. *Nemzeti és etnikai kisebbségek Szlovákiában (Národnostní a etnické menšiny na Slovensku)*, 2003. Somorja: Fórum Kisebbségkutató Intézet, 2004.

- DOSTÁL, Ondrej. Národnostné menšiny. In MESEŽNIKOV, Grigorij, KOLLÁR, Miroslav. Slovensko 2000: súhrnná správa o stave spoločnosti. Bratislava: IVO, 2000.
- DOSTÁL, Ondrej. Národnostné menšiny. In MESEŽNIKOV, Grigorij, KOLLÁR, Miroslav. *Slovensko 2003: súhrnná správa o stave spoločnosti*. Bratislava: IVO, 2003.
- DOSTÁL, Ondrej. Národnostné menšiny. In: KOLLÁR, Miroslav a Mesežnikov GRIGORIJ. Slovensko 2004: Súhrnná správa o stave spoločnosti. Bratislava: IVO, 2005.
- EILER, Ferenc. A kisebbségi önkormányzati rendszer és tapasztalatai (Systém menšinových samospráv a zkušenosti s jeho fungováním). In: KÁNTOR, Zoltán a Balázs MAJTÉNYI. Szöveggyűjtemény a nemzeti kisebbségekről (Sborník textů o národnostních menšinách). Budapest: Rejtjel Kiadó, 2005.
- Eiler, Ferenc, and Nóra Kovács. “Minority Self-Governments in Hungary.” In *Minority Governance in Europe*, by Kinga Gál, 173-197. Budapest: Open Society Institute, 2002.
- FÚZIK, Ján. Participácia slovenskej národnostnej menšiny v Maďarsku na rozhodnutiach, ktoré sa jej týkajú. In: HARASZTI, Ildikó a Kálmán PETŐCZ. ETNIKAI STABILITÁS – ETNIKAI VÁLTOZÁSOK, ETNICKÁ STABILITA – ETNICKÉ ZMENY, ETHNIC STABILITY – ETHNIC CHANGES. Šamorín: Forum Minority Research Institute, 2008.
- GYURGYÍK, László. A szlovákiai magyarság lélekszámcsökkenésének okai (Příčiny poklesu počtu slovenských Maďarů). In: GYURGYÍK, László a László SEBŐK. Népszámlálási körkép Közép-Európából 1989 – 2002 (Sčítání lidu ve střední Evropě 1989 - 2002). Budapest: Teleki László Alapítvány, 2003.
- GYURGYÍK, László. Zmeny v demografickej, sídelnej a sociálnej štruktúre Maďarov na Slovensku. In: HUNČÍK, Péter a József FAZEKAS. Maďari na Slovensku (1989-2004): súhrnná správa od zmeny režimu po vstup do Európskej únie. Šamorín: Fórum inštitút pre výskum menšín, 2008.
- HOFMANNOVÁ, Mahulena. Ochrana národnostních menšin na Slovensku. In: PETRÁŠ, René, Helena PETRŮV a Harald Christian SCHEU. Menšiny a právo v České republice. Praha: Auditorium, 2009.
- KÁNTOR, Zoltán, et al. Hungarian Status Law: nation building and/or minority protection. Sapporo: Slavic Research Center, Hokkaido University, 2004.
- KOVÁCS, Péter. Questions and Answers on Minority-Related Autonomy Issues (Summary and Comments). In: GÁL, Kinga. *Minority governance in Europe*. Budapest: Local Government and Public Service Reform Initiative, Open Society Institute, 2002.

- KÜPPER, Herbert. Hungary's Controversial Status Law. In KÁNTOR, Zoltán, et al. *Hungarian Status Law: nation building and/or minority protection*. Sapporo: Slavic Research Center, Hokkaido University, 2004.
- LOUŽEK, Marek. Menšinová politika z pohledu teorie veřejné volby. In: CHYTILEK, Roman a Miroslav MAREŠ. *Reprezentace zájmů menšin v EU*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2006.
- NIŽŇANSKÝ, Viktor a Grigorij MESEŽNIKOV. *Reforma verejnej správy na Slovensku 1998-2002: súvislosti, aktéri, voľby*. Bratislava: Inštitút pre verejné otázky, 2002.
- NIŽŇANSKÝ, Viktor; PILÁT, Jaroslav. *Verejná správa*. In Miroslav Kollár, Grigorij Mesežnikov, Martin Bútora. *Slovensko 2007: úhrnná správa o stave spoločnosti*. Bratislava: IVO, 2008.
- PATAKI, Zsolt G. Overview of Proposals for Minority Self-Governments of Hungarian Minorities in Central Europe. In: GÁL, Kinga. *Minority governance in Europe*. Budapest: Local Government and Public Service Reform Initiative, Open Society Institute, 2002.
- PETŐCZ, Kálmán; KOLÍKOVÁ, Mária. *Ľudské a menšinové Práva*. In Miroslav Kollár, Grigorij Mesežnikov a Martin Bútora. *Slovensko 2009: súhrnná správa o stave spoločnosti a trendoch na rok 2010*. Bratislava: Inštitút pre verejné otázky, 2010.
- PETRÁŠ, René. *Problémy právního postavení menšin*. In: BARŠOVÁ, Andrea. *Aktuální problémy právního postavení menšin v České republice*. Praha: Úřad vlády České republiky, 2010.
- RENNER, Karl. *State and Nation (1899)*. In: NIMNI, Ephraim. *National cultural autonomy and its contemporary critics*. New York: Routledge, 2005.
- SÁNDOR, Eleanóra. *Slovensko-maďarská základná zmluva*. In BÚTORA, Martin, IVANTYŠYN, Michal. *Slovensko 1995: súhrnná správa o stave spoločnosti a trendoch na rok 1996*. Bratislava: IVO, 1995.
- SCHEU, Harald Christian. *Pojem národnostní menšiny v mezinárodním právu*. In: PETRÁŠ, René, Helena PETRŮV a Harald Christian SCHEU. *Menšiny a právo v České republice*. Praha: Auditorium, 2009.
- SCHEU, Harald Christian. *Univerzální ochrana národnostních menšin*. In: PETRÁŠ, René, Helena PETRŮV a Harald Christian SCHEU. *Menšiny a právo v České republice*. Praha: Auditorium, 2009.
- SZABÓ, Orsolya. *A magyarországi szlovákok a népszámlálásokról tükrében (Maďarští Slováci v zrcadlech sčítání lidu)*. In: KOVÁCS, Nóra a László SZARKA. *Tér és terep*. Budapest: Akadémiai Kiadó, 2002-2003. Dostupné z: http://www.mtaki.hu/docs/ter_es_terep_02/t_es_t_02_szabo_orsolya_moi_szlovakok.pdf.

- SZARKA, László. A közép-európai kisebbségek típusairól (O typech stredoevropských menšin). In: KÁNTOR, Zoltán a Balázs MAJTÉNYI. Szöveggyűjtemény a nemzeti kisebbségekről (Soubor textů o národnostních menšinách). Budapest: Rejtjel Kiadó, 2005.
- VIZI, Balázs. Minority Groups and Autonomy from an International Political Perspective. In: GÁL, Kinga. *Minority governance in Europe*. Budapest: Local Government and Public Service Reform Initiative, Open Society Institute, 2002.
- VIZI, Balázs. Hungary: a model with lasting problems. In: RECHEL, Bernd. *Minority Rights in Central and Eastern Europe*. Oxon: Routledge, 2009.

Odborné články

- BAUBÖCK, Rainer. Területi vagy kulturális autonómiát kapjanak a kisebbségek? (Mají menšiny dostat teritoriální nebo kulturní autonomii?). Pro minoritate. 2002(Nyár). [cit. 2012-01-06]. Dostupné z: <http://www.prominoritate.hu/download/2002nyar/Nyar-Baubock.pdf>.
- DOBOS, Balázs. The Development and Functioning of Cultural Autonomy in Hungary. *Ethnopolitics*. 2007, 6(September).
- DOBOS, Balázs. A kisebbségi önkormányzatiság kérdőjelei (Otazníky menšinové samosprávnosti). *Kommentár*. 2008(5). Dostupné z: http://www.mtaki.hu/docs/dobos_balazs_all_in_one/dobos_balazs_a_kisebbségi_onkormanyzatisag_kerdojelei_kommentar_2008_05.pdf
- MAJTÉNYI, Balázs. Mi lesz veled, "Bezzeggyerek"? *Fundamentum*. 2005, 9(3). Dostupné z: <http://157.181.181.13/dokuk/05-03-10.pdf>.
- POPÉLY, Árpád. Československo-maďarská výmena obyvateľstva a menné zoznamy na presídlenie vybratých Maďarov zo Slovenska. *Človek a spoločnosť* [online]. 2009(1) [cit. 2012-01-06]. Dostupné z: <http://www.saske.sk/cas/zoznam-rocnikov/2009/1/5850/>.
- SZARKA, László. Typological Arrangement of the Central European Minorities. *Minorities research* [online]. 2000(2) [cit. 2012-01-06]. Dostupné z: http://www.hhrf.org/kisebbssegkutatas/mr_02/cikk.php?id=1216.
- WALSH, Niamh. Minority Self-Government in Hungary: Legislation and Practice. *Journal on Ethnopolitics and Minority Issues in Europe*[online]. 2000(Summer) [cit. 2012-01-06]. Dostupné z: <http://www.ecmi.de/fileadmin/doc/JEMIE04Walsh30-07-01.pdf>.

Další elektronické zdroje

- A magyarországi Szlovákokról (O maďarských Slováčích). *Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium* [online]. [cit. 2012-01-06]. Dostupné z: http://www.nek.gov.hu/id-583-magyarorszag_i_nemzeti_es_etnikai.html.

- ALBERTINÉ KOZSUCH, Ilona. Nemzetiségi abszurd - A probléma maga a rendszer (Menšinová absurdita – problémem je systém). *Ludové noviny: Portál Slovákov v Maďarsku*[online]. [cit. 2012-01-07]. Dostupné z: <http://www.luno.hu/content/view/5662/90/>.
- BINDORFFER, Györgyi. Gyorsjelentés a kisebbségek regisztrációs adatairól (Hlášení o údajích o registraci národnostních menšin). MTA NEMZETI-ETNIKAI KISEBBSÉGGKUTATÓ INTÉZET. Kisebbségi önkormányzati portál [online]. [cit. 2012-01-07]. Dostupné z: http://www.kisebbsegivalasztasok.mtaki.hu/adattar/tanulmanyok/tanulmanyok_20060720_1.html.
- BINDORFFER, Györgyi. Magyarországi kisebbségek népszámlálási adatai térképeken és táblázatokban (Údaje o maďarských menšinách ze sčítání lidu na mapách a v tabulkách). Nemzeti és etnikai kisebbségi jogok országgyűlési biztosa [online]. [cit. 2012-01-06]. Dostupné z: http://www.kisebbsegiombudsman.hu/word/05-13-2008_10_45_28/bindorffer_gyorgyi.html.
- GOSSELIN, Tania. THE PEACE INSTITUTE. MINORITY MEDIA IN HUNGARY AND SLOVENIA: A COMPARATIVE ASSESSMENT. Ljubljana, 2003. Dostupné z: http://www2.arnes.si/~ljmiri1s/slo_html/publikacije/Gosselin01.pdf.
- J. Kaltenbach: Menšinová politika v Maďarsku je skľučujúca. *Ludové noviny: Portál Slovákov v Maďarsku* [online]. [cit. 2012-01-07]. Dostupné z: <http://www.luno.hu/content/view/8631/55/>.
- Kompetencie obce. Miestna samospráva [online]. [cit. 2012-01-06]. Dostupné z: <http://www.miestnasamosprava.sk/?pg=8&menu=&set=perex>.
- Nadácia Péter Pázmány Alapítvány. Výchová správa za rok 2009. [cit. 2012-01-06]. Dostupné z: http://www.nppa.sk/sk/uctovna_zavierka_2009.
- OFFICE FOR NATIONAL AND ETHNIC MINORITIES, Budapest, Hungary. National and ethnic minorities in Hungary. Budapest, 2005. Dostupné z: <http://www2.ohchr.org/english/bodies/cescr/docs/E.C.12.HUN.3-Annex16.pdf>.
- PAP, András László. Európai kisebbségpolitika, Magyar Kisebbségi önkormányzatok – jogpolitika, harmonizáció és kollízió esettanulmány az etnikai-nemzetiségi identitás és választójogi korrupció tárgykörében. MTA NEMZETI-ETNIKAI KISEBBSÉGGKUTATÓ INTÉZET. Kisebbségi önkormányzati portál [online]. [cit. 2012-01-07]. Dostupné z: http://www.kisebbsegivalasztasok.mtaki.hu/adattar/tanulmanyok/tanulmanyok_20030317_1.html
- Pázmány Péter Alapítvány. Kormányközi Megállapodás. 2008. [cit. 2011-11-29]. Dostupné z WWW: http://www.nppa.sk/kormanykozi_megallapodas.

- Pázmány Péter Alapítvány. Medzivládna dohoda. 2008. [cit. 2011-11-29]. Dostupné z WWW: http://www.nppa.sk/sk/medzivladna_dohoda.
- Szlovák nemzetiségi adatbázis (Slovenská národnostní databáze). Kisebbségi Adatbázis [online]. [cit. 2012-01-07]. Dostupné z: <http://kisebbssegek.bmknet.hu/index.php?id=475>.
- TÓTH, Ágnes a János VÉKÁS. ETNIKAI-NEMZETI KISEBBSÉGKUTATATÓ INTÉZET. *Nemzeti és etnikai kisebbségek Magyarországon: a 2001. évi népszámlási adatok rövid összefoglalása (Národnostní a etnické menšiny v Maďarsku: shrnutí údajů ze sčítání lidu r. 2001)*. Budapest. Dostupné z: <http://adatbank.transindex.ro/regio/kutatoiodalak/htmlk/pdf999.pdf>.